Polarizácia a Antisystém 2026: Slovensko

DEKK Inštitút
Júl 2026

www.dekk.institute

DEKK INŠTITÚT

OBSAH

3 EXECUTIVE SUMMARY

4 POĎAKOVANIE A TECHNICKÉ INFORMÁCIE

6 PREDSTAVENIE A ÚČEL ŠTÚDIE POLARIZÁCIA A ANTISYSTÉM 2026: SLOVENSKO

7 POLARIZÁCIA
7 Čo je to polarizácia?
7 Typy polarizácie
9 Zdravá vs. toxická polarizácia - existuje bod zlomu?
10 Mikro-cyklus polarizácie: osobná úroveň
10 Makro-cyklus polarizácie: spoločenská úroveň
12 Následky polarizácie
13 Príčiny polarizácie
16 Stav polarizácie na Slovensku
16 Miera polarizácie
30 Porovnanie: Polarizácia v Českej republike

34 ANTISYSTÉM
35 Dôvera v „systém“ a antisystémový sentiment
37 Je antisystém zlý?
37 Kto „je” antisystém na Slovensku?
39 Antisystémový sentiment z perspektívy sociodemografie
42 Čo si antisystém na Slovensku myslí?
45 Dôvody odmietania „systému”
45 Ekonomické dôvody
46 Spoločenské dôvody
47 Psychologické dôvody
49 Záver

50 PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA:
50 Depolarizácia - čo funguje najviac, a čo menej?

54 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

58 DEKK INŠTITÚT - PREDSTAVENIE
58 Prečo názov DEKK?

EXECUTIVE SUMMARY

- Podľa projektu V-DEM je dnes Slovensko druhou najpolarizovanejšou krajinou v Európe. Na prvom mieste sa nachádza Maďarsko, na treťom mieste je Španielsko. V rovnakom meraní skončila Česká republika na 19. mieste z 29 meraných európskych krajín.

- Vysoká polarizácia spôsobuje množstvo negatívnych spoločenských javov, medzi ktoré patrí znižovanie spoločenskej súdržnosti a dôvery, zároveň bráni kooperácii a prioritizácii, poškodzuje vzťahy a negatívne dopadá na duševné zdravie populácie. Ak sa dlhšie nerieši, môže znižovať ochotu platiť dane a brániť krajinu.

- 33,4 % ľudí v SR pozná osobne jedného alebo viac ľudí, ktorých názory sa za posledné roky zmenili natoľko, že začali schvaľovať použitie násilia voči názorovým oponentom.

- 66,7 % respondentov nikdy neprerušilo vzťah kvôli rozdielnym názorom, ale 14,6 % prerušilo kontakt s kamarátom, 10 % s kolegom z práce, 10 % s rodinou, 2,8 % so súrodencami a 3,1 % dokonca s rodičmi. Čísla sa tento rok zhoršili naprieč kategóriami.

- Politika ovplyvňuje vnímanie polarizácie. Opoziční voliči vnímajú našu krajinu ako výrazne viac rozdelenú. Ich postoje nie sú reprezentované koaličnou väčšinou a vzniká frustrácia naprieč viacerými témami od hodnotovo-spoločenských po geopolitické.

- Oba politické tábory sú však približne rovnako pesimistické pri vnímaní možnosti prekonať svoje ideologické rozdiely.

- Len 15 % Slovákov sa snaží viesť skutočný dialóg. Väčšina sa sporným témam vyhýba (26 %) a časť sa snaží názorového oponenta presvedčiť (10 %).

- Antisystémový sentiment je presvedčenie, že „systému“, v ktorom žijem, nezáleží na mojom blahu alebo mi dokonca zámerne škodí. S týmto presvedčením sa (čiastočne) stotožňuje 40,2 % ľudí (pokles o 12,3 % oproti minulému roku).

- S tým súvisí aj postoj k zmenám v spoločnosti. 55,1 % ľudí preferuje zmenu reformou (o 13,4 % viac ako minulý rok). 10 % ľudí sa kloní k radikálnym riešeniam a verí, že zmena môže prísť iba revolúciou, čo predstavuje pokles v porovnaní s predchádzajúcim meraním.

- Analýza antisystémového sentimentu priniesla aj povzbudivé zistenia: 47,6 % antisystému stále verí v reformy ako najlepší spôsob na postupné zlepšovanie našej spoločnosti a 79,0 % prechováva hrdosť na to, že sú Slovákom, resp. Slovenkou. Z údajov tiež vyplýva vysoký podiel antisystémových respondentov, ktorí považujú „demokratický politický systém“ za dobrý (80,2 %).

- Naďalej sú však takmer dve tretiny (58,5 %) ľudí presvedčených, že za socializmu sa žilo lepšie v porovnaní so súčasnosťou. A 11,4 % ľudí chce, aby Slovensko geopoliticky a civilizačne patrilo na Východ.

POĎAKOVANIE A TECHNICKÉ INFORMÁCIE

VYDAVATEĽ:
© DEKK Inštitút

AUTORI:
Pavol Kosnáč, MSt., PhD., DEKK Inštitút & Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied, v. v. i.
Veronika Cigáneková, MPP, DEKK Inštitút
Dott. **Hugo Gloss**, DEKK Inštitút & Katedra sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

RECENZENTI:
Prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, PhD., Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno
Doc. PhDr. Oľga Gyárfášová, PhD., Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave

GRAFICKÝ DIZAJN:
CREA:THINK, www.creathink.sk

JAZYKOVÁ KOREKTÚRA:
Za správnosť používania slovenského jazyka zodpovedajú autori štúdie.

PROJEKTOVÁ PODPORA:
Publikácia vznikla v rámci riešenia projektu financovaného z grantového programu Agentúry na podporu výskumu a vývoja číslo APVV-23-0641 a grantového projektu Vedeckej grantovej agentúry VEGA 2/0150/25. Štúdia vznikla aj vďaka podpore Podporného Fondu Štefana Schwarza.

ISBN:
978-80-974572-7-3

This monograph is an Open Access publication. Its use is governed by the Creative Commons Attribution 4.0 License (https://creativecommons.org/licences/by/4.0/).

Ak pri dátach v texte nie je uvedený iný zdroj, dáta pochádzajú z prieskumu, ktorý realizovala pre DEKK Inštitút agentúra FOCUS. Technické údaje k zberu:

Typ prieskumu	celoslovenský reprezentatívny kvantitatívny prieskum na dospelej populácii
Výber vzorky	metóda náhodnej prechádzky
Veľkosť vzorky	1 200 respondentov, 18+ rokov
Metóda rozhovoru	CAPI (osobné interview zaznamenávané do štandardizovaného elektronického dotazníka)
Terénny zber	vyškolení anketári
Termín zberu	2. 10. – 9. 11. 2025

Poznámka:

Vo všetkých tabuľkách a grafoch predstavujú chýbajúce percentá na dopočet do 100 % tých respondentov, ktorí na otázku neodpovedali.

Štúdiu „Polarizácia a Antisystém 2026: Slovensko“ vydávame verejne a pre každého. Ďakujeme našim partnerom, vďaka ktorých podpore je to možné:

Konrad Adenauer Stiftung,
zastúpenie v Slovenskej republike

Nadačný fond Telekom
pri Nadácii Pontis

Nadácia EX LABORE GLORIA

Nadácia Volkswagen Slovakia

Ďakujeme našim partnerom za prejavenú dôveru a podporu. Veľmi si ju vážime.

PREDSTAVENIE A ÚČEL ŠTÚDIE POLARIZÁCIA A ANTISYSTÉM 2026: SLOVENSKO

- Autormi analýzy „Polarizácia a antisystém 2026: Slovensko“ sú členovia DEKK Inštitútu. **Dlhodobou víziou DEKK Inštitútu je pochopenie problému rozpadu a regenerácie sociálnej kohézie na Slovensku a v Európe.** Sociálna kohézia, resp. spoločenská súdržnosť, je pojem opisujúci sily, ktoré držia ľudské skupiny pohromade – a dlhodobo rastúca polarizácia a vysoký antisystémový sentiment sú významným symptómom erózie sociálnej kohézie a oslabenia spoločenskej zmluvy.

- **Cieľom analýz „Polarizácia a antisystém“ je pravidelne prinášať relevantné údaje o príčinách polarizácie a spoločenskej frustrácie na systémovej, teda „makro“-úrovni.** Zozbierané dáta nám ponúknu lepší prehľad o aktuálnej situácii a pomôžu identifikovať oblasti, ktoré si vyžadujú zvýšenú pozornosť – zo strany občanov a aj zo strany štátu.

- Nedôvera v systém a polarizácia sú do istej miery zdravé tendencie, ak však presiahnu istú úroveň, krajina má problém so stabilitou a stojí pred potenciálne radikálnymi zmenami. S tými má Slovensko intímnu skúsenosť a väčšina populácie si ich živo pamätá – radikálnu zmenu systému krajina absolvovala v roku 1989. **Cieľom autorov nie je stigmatizovať ľudí, ktorí neveria systému.** Ako uvádzame nižšie, časť populácie pre to má objektívne dôvody, prípadne sa do tejto kategórie dostala bez akejkoľvek aktivity – napr. preto, že udržiava rovnaký životný štýl ako v mladosti a „nejde s dobou“. **Autori vnímajú rast polarizácie a antisystému ako symptóm reálnych či domnelých problémov systému, ktoré treba skúmať a riešiť. S týmto cieľom, a so žiadnym iným, vznikla táto štúdia.**

- Vzhľadom k rozsahu tejto analýzy nie je reálne tému uchopiť tak, aby boli pokryté všetky dôležité faktory ovplyvňujúce rast polarizácie a antisystému. Účelom je pochopiť súčasnú spoločenskú realitu, pretože iba ak poznáme realitu, je možné na situáciu primerane reagovať a opierať sa viac o dáta a menej o subjektívne intuície. **Táto štúdia je pokračovaním našej snahy pochopiť fenomén antisystému v slovenskej spoločnosti ako prejav nedôvery nielen vo vládu či v štát, ale nedôvery na hlbšej úrovni – nedôvery v samotný „systém“, teda fundamentálne piliere súčasnej modernej spoločnosti,** reprezentovanej na Slovensku dominantnými západnými kultúrnymi vplyvmi – v rovine politiky liberálnou demokraciou, v rovine ekonomického systému kapitalizmom a v rovine životného štýlu individualizmom. Má otvoriť diskusiu o danom probléme a pozýva ostatných výskumníkov a analytikov, aby ju rozvíjali, opravovali či navrhli lepšie alternatívy.

- Súčasťou našej misie je aj podpora bádania v témach súvisiacich s kohéziou, preto budeme dáta z tohto prieskumu sprístupňovať odbornej verejnosti. Sledujte webstránku DEKK Inštitútu, resp. Slovenský archív sociálnych dát pri Slovenskej akadémii vied.

Samotné výsledky prieskumu nie sú už niekoľko rokov veľmi príjemné, ale prajeme Vám inšpiratívne čítanie. Prvým krokom pri riešení akéhokoľvek problému je poznať realitu. Až potom hľadať spôsoby, ako ju zlepšovať.

Tím DEKK Inštitútu

POLARIZÁCIA

Čo je to polarizácia?

Polarizácia znamená rozdelenie spoločnosti na skupiny s protikladnými hodnotami a postojmi. Istá úroveň rozdielnosti názorov je prirodzená a umožňuje slobodnú diskusiu o spoločenských problémoch. Keď však polarizácia prekročí zdravú mieru, obsah diskusie začína byť irelevantný, spor sa prenáša do čisto emocionálnej roviny. Názorové skupiny sa menia na „kmene", ktoré sa vnímajú ako súperi s nezlučiteľnými cieľmi. Vzniká mentalita „my verzus oni", podnecujúca nepriateľstvo a podkopávajúca spoluprácu[1].

Typy polarizácie

Odborná literatúra skúma polarizáciu v rôznych kontextoch – od spoločenskej a politickej po ekonomickú či polarizáciu elít. Terminológia nie je zjednotená: pojmy sa prekrývajú, miešajú a používajú ako synonymá. Polarizácia vždy označuje rozdelenie skupiny ľudí na dva vzdialené tábory, pričom primárne komunikuje výraznú názorovú – a niekedy aj emocionálnu – vzdialenosť medzi nimi.

V záujme terminologickej jasnosti rozlišujeme polarizáciu podľa dvoch kritérií: (1) mechanizmy polarizácie – akým spôsobom polarizácia funguje a sa prejavuje; (2) lokalizácia polarizácie – kde alebo medzi kým sa prejavuje. Mechanizmy opisujú, ako sa polarizácia deje, lokalizácia opisuje, kde a medzi kým sa deje.

Ako sa polarizácia deje?

Ideologická polarizácia, niekedy označovaná aj ako názorová (angl. issue-based), je typ spoločenského rozdelenia, pri ktorom sa ľudia delia do táborov na základe svojich postojov ku konkrétnym otázkam – najčastejšie v rámci širšieho ideologického rámca (náboženského, etického, spoločenského, politického).[2] Ľudia majú jednoducho rôzne názory na konkrétne témy (napr. migrácia, dane, zahraničná politika). Ideologická polarizácia nemusí byť sprevádzaná silnými emocionálnymi prejavmi.[3] Jej ideálnym vyústením je racionálna diskusia, v ktorej sa hľadajú kompromisy.

Príkladom je hlasovanie o tzv. interrupčnom zákone (2019, 2022), keď sa poslanci naprieč koalíciou aj opozíciou delili podľa hodnotového postoja k interrupciám, nie podľa straníckej príslušnosti. Kresťansky a konzervatívne orientovaní politici konzistentne hlasovali za sprísnenie bez ohľadu na koaličnú disciplínu; sekulárne a liberálne orientovaní poslanci boli konzistentne proti. Išlo o čistý hodnotový spor.[4]

Afektívna polarizácia - populárne označovaná aj ako „toxická polarizácia" – nastáva vtedy, keď sa jadro rozdelenia presúva z obsahového sporu do emocionálnej a identitárnej roviny. Jednotlivec prestáva racionálne uvažovať o oponentových argumentoch: kontrolu preberajú emócie a nastupujú automatické negatívne reakcie. Príslušnosť ku skupinovej identite – ku „kmeňu" – sa stáva dôležitejšou ako fakty či obsah sporu.

Príkladom je situácia, keď časť voličov liberálnych/progresívnych strán označuje podporovateľov národných/konzervatívnych strán paušálne za „dezolátov" alebo „primitívov", bez snahy pochopiť ich motivácie. Na druhej strane voliči konzervatívne orientovaných strán vnímajú protistranu ako morálne skazenú, nebezpečnú pre štát alebo ako „zradcov národa". Aj keby si tieto skupiny dokázali nájsť spoločnú reč v konkrétnych témach (napr. sociálna situácia, zdravotníctvo), vzájomná nedôvera a pohŕdanie dialógu bránia.

V tejto fáze sa stáva nebezpečným vyjadriť odlišný názor, ako zastáva vlastná skupina – odchýlka je vnímaná ako

1 Glasl, F. (1982). The Process of Conflict Escalation and Roles of Third Parties. In: Bomers, G.B.J., Peterson, R.B. (Eds). Conflict Management and Industrial Relations. Springer, Dordrecht. Dostupné: https://doi.org/10.1007/978-94-017-1132-6_6

2 Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. Annual Review of Political Science, 22(1), 129–146.

3 Bliuc, A.-M., Bouguettaya, A., & Felise, K. D. (2021). Online intergroup polarization across political fault lines: An integrative review. Frontiers in Psychology, vol. 12. Dostupné: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.641215

4 ta3.com. (2021, 10. november). Sprísňovanie interrupcií neprešlo. Za Záborskej interrupčný zákon hlasovalo 67 poslancov parlamentu. TA3. Dostupné: https://www.ta3.com/clanok/217959/sprisnovanie-interrupcii-nepreslo-za-zaborskej-interrupcny-zakon-hlasovalo-67-poslancov-parlam

zrada. Namiesto toho sa vyžaduje tzv. morálna signalizácia – verejné demonštrovanie správnych postojov nie za účelom riešenia problému, ale za účelom potvrdenia skupinovej príslušnosti: identifikuje, kto je „náš" a kto je „cudzí". Výsledkom je vyprázdňovanie umierneného názorového stredu, keďže ľudia, ak si musia vybrať medzi realitou a komunitou, spravidla volia komunitu. Realita ľuďom často nestojí za stratu komunity.

Ak je človek nútený si vybrať medzi realitou a komunitou, často si vyberá komunitu. Realita ľuďom často nestojí za stratu komunity.

Príkladom tohto efektu je situácia, ktorú výstižne popisuje dokumentárny film „Veľký vlastenecký výlet". Filmári pozvali skupinu silne prorusky naladených Čechov, presvedčených, že vojna na Ukrajine nie je, alebo sa ruská aktivita v českých médiách preháňa, navštíviť vojnou zasiahnuté územia Ukrajiny.[5] Ukazuje sa, že môžete ľudí doslova odviezť na Ukrajinu a ukázať im vojnu, ale ak hrozí, že zmena názoru ich pripraví o komunitu, budú radšej ignorovať realitu.[6] Príkladom z opačnej strany bola napr. vlna verbálnych útokov na Karola Sudora, novinára z názorovo liberálneho Denníka N, kedy jemu a jeho deťom jeho vlastní známi priali bolestivú smrť na rakovinu a kníhkupectvá mu zrušili besedy[7], pretože si dovolil urobiť knižný rozhovor s konzervatívnym politikom Vladimírom Palkom.[8] Jednalo sa o porušenie kmeňovej lojality (snaha autenticky pochopiť pohnútky názorového oponenta ho humanizuje a komplikuje jeho odsúdenie), na čo časť jeho „kmeňa" reagoval agresívne.

Oba príklady neslúžia na porovnávanie závažnosti: ilustrujú, že psychologické a evolučné mechanizmy ochrany kmeňovej kohézie fungujú naprieč názorovými bublinami.

Kde a medzi kým sa polarizácia deje?

V tomto modeli pracujeme primárne s dvoma rovinami: polarizáciou medzi elitami (jednotlivci s nadštandardnou mocou a dosahom) a spoločenskou polarizáciou (medzi skupinami obyvateľstva).

Polarizácia elít. Elity – najčastejšie politické, ale aj mediálne, náboženské či ekonomické – ovplyvňujú nálady a názory veľkého množstva ľudí, a teda aj celkovú atmosféru v spoločnosti. [9] Výskumy potvrdzujú, že polarizácia elít zvyčajne predchádza polarizácii širokej verejnosti: spory medzi elitami sa prenášajú na ľudí, pre ktorých sú tieto elity autoritou.[10] Elity preto nesú výraznú zodpovednosť za mieru polarizácie v spoločnosti. Príkladom zo súčasnosti je zakotvenie dvoch pohlaví do Ústavy SR ako súčasť dlhodobého hodnotového sporu; podobná dynamika sa v minulosti prejavovala pri témach migrácie či protipandemických opatrení.

V tomto modeli zámerne nepracujeme s kategóriou „politická polarizácia". Pri praktickom analytickom rámci považujeme jej samostatné vyčleňovanie za nadbytočné: politika predstavuje len jednu z mnohých tematických oblastí, ktoré môžu mať ideologickú alebo afektívnu dynamiku a môžu prebiehať na úrovni elít alebo v spoločnosti.

Spoločenská polarizácia – pri rozdelení na viac ako dva tábory hovoríme aj o „spoločenskej fragmentácii" – je proces, pri ktorom sa spoločnosť čoraz viac delí na skupiny s nezlučiteľnými názormi a postojmi. Prehlbujú sa ideologické aj emocionálne rozdiely, ubúda pozitívnych a neutrálnych interakcií medzi skupinami a rastie vzájomná nedôvera. Zahŕňa tak ideologickú polarizáciu (vážne nezhody v kľúčových otázkach), ako aj afektívnu polarizáciu (nepriateľstvo a vyhýbanie sa druhej skupine). Najzávažnejším prejavom je „zakopávanie sa" (angl. entrenchment): názorové rozdiely sa stávajú jadrom osobnej a kolektívnej identity, čo na úrovni jednotlivca vedie k prerušeniu rodinných vzťahov

5 Rasmik. (2025, 22. júl). Co věda říká o proruských účastnících Velkého vlasteneckého výletu. Medium/Seznam. Dostupné: https://medium.seznam.cz/clanek/rasmik-pravda-nestaci-co-veda-rika-o-proruskych-ucastnicich-velkeho-vlasteneckeho-vyletu-170772

6 Dvojka. (2025, 30. október). Psycholog Peter Pöthe o prorusky smýšlejících účastnících Velkého vlasteneckého výletu: Bylo mi jich líto, a přitom jsem cítil hněv [Rozhlasový rozhovor]. Český rozhlas. Dostupné: https://dvojka.rozhlas.cz/psycholog-peter-pothe-o-prorusky-smyslejicich-ucastnicich-velkeho-vlasteneckeho-9572911

7 Sudor, K. (2019, 22. november). S Palkom bytostne nesúhlasím, no nie je to fašista ani katolibanec [Rozhovor]. .Týždeň. Dostupné: https://www.tyzden.sk/rozhovory/60405/karol-sudor-je-inspirujuce-viest-dialog/

8 Sudor, K., & Palko, V. (2019). Šiel som až na hranu: Liberál spovedá konzervatívca. N Press.

9 Kosnáč, P., Bilský, M. (28.12.2025). Spoločenské elity: Kto sú, ako vznikajú a stalo sa už na Slovensku, že sa dohodli? DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/spolocenske-elity-kto-su-ako-vznikaju-a-stalo-sa-uz-na-slovensku-ze-sa-dohodli/

10 Zingher, J. N., & Flynn, M. E. (2018). From on high: the effect of elite polarization on mass attitudes and behaviors, 1972–2012. *British Journal of Political Science,* 48(1), 23–45.

a priateľstiev, a na celospoločenskej úrovni k rozkladu sociálnej súdržnosti a oslabeniu pocitu spolupatričnosti.[11]

Zdravá vs. toxická polarizácia - existuje bod zlomu?

Istá miera polarizácie je v spoločnosti prirodzená – pôsobí ako „kováčska vyhňa“, ktorá robí normy a inštitúcie tvárnymi a otvorenejšími voči zmene.[12]

V demokratických spoločnostiach sa protichodné strany vnímajú ako hodnotoví či politickí súperi, s ktorými treba súťažiť a niekedy aj vyjednávať. Takáto konštruktívna konfrontácia názorov ku konkrétnemu spoločenskému problému vedie k stabilite a pokroku spoločnosti cez vzájomnú dohodu či kompromis. Túto polarizáciu vnímame ako „zdravú“.

Zdravá polarizácia sa stáva nebezpečnou v momente, keď sa tempo jej nárastu náhle zrýchli a miesto dohody a kompromisu začne spor naberať stále silnejší emocionálny náboj. Negatívne emócie voči názorovým oponentom sa zosilňujú do bodu, keď ich jednotlivec nedokáže kontrolovať. Vtedy hovoríme o afektívnej polarizácii – odbornom termíne pre stav, keď búrlivo prebiehajúca emocionálna reakcia (afekt) blokuje racionálne uvažovanie. Populárne je tento stav označovaný ako „toxická“ polarizácia.

Ak negatívne emócie voči názorovým oponentom dosiahnu úroveň, kedy ich nedokážeme kontrolovať, dochádza k stavu, ktorý nazývame “toxická” polarizácia.

Toxická polarizácia prestáva byť konštruktívnou výmenou názorov. Oponenti sa nepovažujú za súperov, ale za nepriateľov. Rozdiel je zásadný: nepriateľ je morálne odsúdený – jeho argumenty nie je potrebné posudzovať, sú automaticky zlé. Na nepriateľa nereagujeme racionálne, ale inštinktívne, pocitom ohrozenia a (proti)útokom. V krajných prípadoch dochádza k dehumanizácii alebo snahám nepriateľa spoločensky vylúčiť. Verbálnym príznakom je „vojnový jazyk“ – obviňovanie z vlastizrady, rétorika vylučujúca skupiny z komunity ako extrémne škodlivé a nebezpečné. Použitie násilia voči zradcom vlastnej komunity je tradične výrazne prijatelnejšie, ako voči komukoľvek inému.

Vonkajšia hrozba (pandémia, živelná katastrofa, ozbrojený konflikt) zvyčajne spoločnosť zjednocuje a prekrýva politické rozdiely. Ak však v spoločnosti existuje toxická polarizácia v seba-posilňujúcej špirále – a elity nemajú záujem na zmierení – ani vonkajšia hrozba nemusí stačiť na zvrat. Vážna kríza môže v takejto situácii vnútorný konflikt naopak zosilniť.

Spoločnosti, ktoré nenájdu spôsob, ako cyklus silnejúcej toxickej polarizácie zastaviť, eventuálne zanikajú.

11 McCoy, J., Somer, M., & Lukens, L. (2018). Pernicious polarization and democratic erosion. New York, NY: Oxford University Press.
12 Horizons Project. Good vs. Toxic Polarization. Dostupné: https://horizonsproject.us/good-vs-toxic-polarization-twitt/

Mikro-cyklus polarizácie: osobná úroveň

Polarizácia je komplexný proces formovaný biologickými a psychologickými faktormi (genetika, neurológia, osobnosť) aj kontextovými faktormi na rôznych úrovniach (osobný život, rodina, komunita, globálne trendy). Príčinné súvislosti a váhu jednotlivých faktorov v konkrétnych prípadoch je takmer nemožné presne určiť. Napriek tomu možno identifikovať opakujúce sa mentálne a behaviorálne vzorce, ktoré sú prítomné takmer vo všetkých prípadoch. Na základe skúseností z depolarizačných projektov v zahraničí a vlastnej terénnej výskumnej praxe navrhujeme nasledujúci päťfázový model cyklu polarizácie na osobnej úrovni:

Fáza 1: Zjednodušenie reality. Ľudia prijímajú pohodlné a zdanlivo neškodné myšlienkové skratky, ktoré karikujú motiváciu a konanie iných ľudí.

Fáza 2: Nálepkovanie. Ľudia sú označovaní negatívnymi skupinovými nálepkami, ako napríklad, „lúza", „slniečkari", „fašisti" alebo „sorošovci". Mentálna práca potrebná na posúdenie konania alebo argumentov jednotlivca je tak vnímaná ako nadbytočná, pretože „presne vieme, o čo ide celej skupine". Takto vzniká karikatúra (inej) skupiny, ktorá odstraňuje potrebu a ochotu počúvať jej argumenty.

Fáza 3: Morálna nadradenosť. Nesúhlas s názorom nadobúda morálny rozmer. Keď prestaneme rozlišovať medzi názorom a človekom, protivník nie je len iný – je zlý. A so zlom sa nevyjednáva; treba ho poraziť, prípadne úplne zničiť.

Fáza 4: Polarizácia / fragmentácia. Na okrajoch názorovej polarizácie vznikajú skupiny s „kmeňovou" mentalitou. Skupinová identita posilňuje na úkor tzv. zastrešujúcej identity. V praxi to znamená, že pre človeka môže byť dôležitejšie byť „národovcom" alebo „liberálom" ako Slovákom – čo oslabuje kolektívnu identitu a sociálnu súdržnosť.

Fáza 5: „Zakopávanie sa" (angl. entrenchment). Ľudia sa stávajú ochotnejšími bojovať a vylučovať tých, ktorých už v predošlých fázach karikovali, onálepkovali, morálne odsúdili a odpojili od spoločnej identity (t.j. „oni" už nie sú súčasťou „nás"). Počas zakopávania sa nastupuje volanie po ideologickej čistote prostredia. Ľudia prestávajú byť ochotní pracovať na tom istom pracovisku alebo ísť na rande s osobami s odlišným presvedčením. Toto je najnebezpečnejšia fáza cyklu polarizácie, často posledná fáza pred tým, ako sa násilie začne považovať za legitímne riešenie politických problémov – a rôzni aktéri sa môžu začať pripravovať na jeho použitie, alebo naopak, obranu pred ním.

Tabuľka 1: Prehľad jednotlivých fáz päťstupňového modelu cyklu polarizácie. (Zdroj: DEKK Inštitút)

Proces polarizácie je možné opísať v piatich fázach: (1) Zjednodušenie reality ➔ (2) Nálepkovanie ➔ (3) Morálna nadradenosť ➔ (4) Polarizácia / fragmentácia ➔ (5) "Zakopávanie sa".

Makro-cyklus polarizácie: spoločenská úroveň

Procesy opísané na osobnej úrovni sa prelievajú na spoločenskú úroveň a naopak. Pre lepšiu orientáciu ich rozlišujeme na celospoločenský makrocyklus a osobný mikrocyklus. Presné určenie začiatku tohto cyklu je niekedy podobné sporu o sliepku a vajce – pri názorovej nezhode možno vždy poukázať na externý faktor alebo historickú skúsenosť. Tento model, inšpirovaný teóriou „zhubnej polarizácie" (angl. pernicious polarization), začína od nezhôd medzi elitami: elity majú schopnosť rámcovať a interpretovať spoločenskú situáciu pre široké publikum, a politické elity navyše praktickú moc situáciu priamo ovplyvňovať.

Fáza 1: Elitné a štrukturálne faktory ▸ rozchádzanie sa postojov (ideologická polarizácia)
Elity zaujímajú čoraz jasnejšie a protichodné pozície a občania, ktorí ich nasledujú, sa začínajú rozchádzať vo svojich názoroch na spoločnosť či politiku. Na postoje elít vplývajú štrukturálne faktory, ako je politický či ekonomický systém a spoločenské normy.

Fáza 2: Rozchádzanie sa postojov ▸ politické a sociálne „triedenie“
Ako sa pozície vzďaľujú, ľudia sa začnú „triediť“ tak, aby ich príslušnosť ku skupine zodpovedala ich hodnotám a životnému štýlu. Byť za alebo proti určitým názorom sa začína prekrývať s tým, byť za alebo proti určitým skupinám ľudí. Vznikajú rôzne kolektívne identity (mestská verzus vidiecka, náboženská či sekulárna, postoj k EÚ, atď.).

Fáza 3: Triedenie + médiá + krízové udalosti ▸ afektívna polarizácia
Keď sa „naši“ a „cudzí“ jasne rozdelia do dvoch táborov a médiá aj politické kampane neustále dramatizujú konflikty (voľby, krízy, epizódy v kultúrnych vojnách), nezhody začnú pôsobiť osobne a morálne. Už to nie je iba názorová nezhoda. Ľudia začnú priaznivcov druhého tábora vnímať s nevraživosťou a prestávajú im dôverovať.

Fáza 4: Afektívna polarizácia ▸ motivované uvažovanie ▸ ešte väčšie rozchádzanie sa postojov a vznik „kmeňov“
Keď sa ľudia intenzívne stotožnia so svojim táborom a cítia nepriateľstvo voči druhému táboru, začnú prijímať a brániť postoje jednoducho preto, že sú „naše“, a odmietať návrhy a myšlienky len preto, že sú „cudzie“. Takéto motivované uvažovanie ďalej zväčšuje rozdiely v postojoch a sťažuje kompromis. Keď sa cyklus dostatočne zopakuje, osobná a kolektívna identita splývajú. Naše uvažovanie o konflikte sa plne automatizuje: čokoľvek čo urobia „naši“ je ospravedlniteľné, a čokoľvek urobia „oni“ je negatívne. Myslenie a správanie tak prepína do „kmeňového“ módu a pripravuje sa na konflikt.

Fáza 5: Uzavretá slučka a postupná radikalizácia
Nezhody medzi elitami ▸ sociálne a politické triedenie ▸ moralizácia diskusie ▸ vznik kmeňov ochotných pre „posvätné" témy vstúpiť do konfliktu. Médiá a krízové udalosti môžu tento proces v rôznych bodoch urýchľovať. Ak cyklus nič nepreruší, ochota ku kompromisu klesá a aktéri sa postupne radikalizujú.

Tabuľka 2: Prehľad jednotlivých fáz makro-cyklu polarizácie: spoločenská úroveň. (Zdroj: DEKK Inštitút)

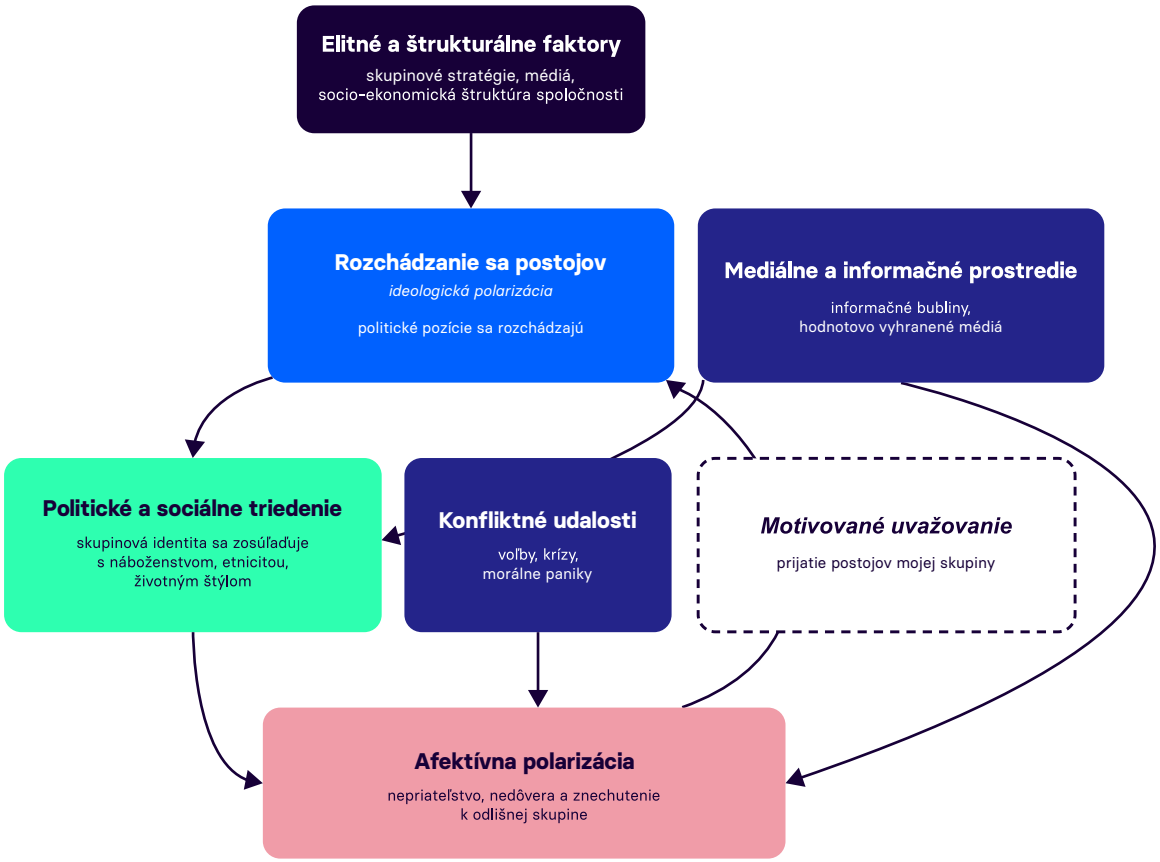

Infografika 1: Makro-cyklus polarizácie na spoločenskej úrovni. (Zdroj: DEKK Inštitút)

Následky polarizácie

Vysoká polarizácia v spoločnosti okrem iného:

- **Narúša sociálnu kohéziu** tým, že vytvára prostredie vzájomnej nedôvery a podozrievavosti medzi skupinami, čím oslabuje pocit kolektívnej identity a komunitnej spolupatričnosti.[13]

- **Bráni kooperácii a hľadaniu kompromisu**, keďže polarizované skupiny majú tendenciu odmietať opačné názory ako nelegitímne, čo sťažuje zapojenie sa do rozumných diskusií a hľadanie vzájomne prijateľných riešení.[14]

- **Sťažuje dohodu o prioritách**, čo vedie k neschopnosti spoločnosti plánovať a realizovať dlhodobé kultúrne a hospodárske investície a zvládať krízy.[15]

- **Eskaluje konflikty** tým, že posilňuje skupinové identity a podporuje čiernobiele videnie sveta s „mentalitou nulového súčtu" (ak vyhrajú oni, my prehráme a naopak), ktorá zvyšuje pravdepodobnosť násilia alebo extrémizmu.[16]

- **Vedie k legislatívnej paralýze**, ak sa týka politických elít, ktoré sa stávajú neschopnými kompromisu, čo bráni efektívnemu riadeniu krajiny a tvorbe verejných politík.[17]

- **Podkopáva dôveru v demokratické procesy a inštitúcie**, pretože niektoré skupiny obyvateľstva ich považujú za neobjektívne a nelegitímne. To vytvára podmienky pre autoritárske tendencie politických elít.[18] [19] To ale, paradoxne, môže robiť autoritárskych politikov atraktívnejšími cieľmi pre útok[20] – čím mocnejší vládca, tým väčší dopad na štát bude mať jeho vražda.

- **Negatívne dopadá na duševné zdravie populácie.** Vysoko polarizované prostredie je stresujúce, čo ovplyvňuje rozhodovacie procesy v mozgu jednotlivcov a následne celkové fungovanie spoločnosti.[21] Slangovo známe ako „zlá" atmosféra v krajine.

- **Poškodzuje vzťahy.** V horšom prípade vyslovene rozdeľuje rodiny. V lepšom prípade vedie k „zákazu" diskutovať o politike a iných polarizujúcich témach doma alebo s priateľmi.[22] To sťažuje vytváranie hlbokých vzťahov, ktoré sa vytvárajú prostredníctvom hlbokých diskusií, a znižuje schopnosť konštruktívneho dialógu o emocionálne vypätých témach. Prispieva to aj k vytváraniu informačných bublín.

- **Zvyšuje odliv mozgov a demografickú krízu.** Mladí ľudia sú citliví na zlé vzťahy a zároveň sú oveľa mobilnejší, bez záväzkov. Mnohí preto odchádzajú. Výsledkom sú okrem iného značné sociálne a hospodárske škody pre krajinu, strata budúcich spoločenských elít (mnohí z najtalentovanejších ľudí sa ľahšie usadia v zahraničí) a urýchlenie inverzie dôchodkovej pyramídy.[23]

- **Posilňuje antisystémové tendencie v spoločnosti**, motivuje vytváranie paralelných spoločností a alternatív k existujúcim štátnym službám a inštitúciám, ako sú vznik alternatívnych platidiel či alternatívnych bezpečnostných zložiek.

- **Znižuje medziľudskú aj inštitucionálnu dôveru.** Vysoká polarizácia posilňuje tribalizáciu, ktorá zas posilňuje korupciu a nepotizmus, keďže ľudia v prostredí nízkej dôvery majú tendenciu veriť iba svojim najbližším. To ale oslabuje štátne inštitúcie, a následne spoločnosť ako celok.[24]

13 Delhey, J. et al. (2018). Social Cohesion and Its Correlates: A Comparison of Western and Asian Societies. Comparative Sociology, 17(3-4), 426-455. Dostupné: https://doi.org/10.1163/15691330-12341468

14 Hrbková, L. et al. (2024). How Does the "Us" versus "Them" Polarization Work? Capturing Political Antagonism with the Political Antagonism Scale. East European Politics and Societies, 39(1), 100-120, Dostupné: https://doi.org/10.1177/08883254231215513

15 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2023). Trendy [ne]dôvery 2023, DEKK Inštitút, Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2023/09/dekk-report-trendy-nedovery-2023-web.pdf

16 Piazza, J. A. (2023). Political Polarization and Political Violence. Security Studies, 32(3), 476–504, Dostupné: https://doi.org/10.1080/09636412.2023.2225780

17 McCoy, J. & Somer, M. (2021). Overcoming Polarization. Journal of Democracy, 32, 6-21, Project MUSE. Dostupné: https://dx.doi.org/10.1353/jod.2021.0012

18 McCoy, J. et al. (2018). Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities. American Behavioral Scientist, 62(1), 16-42. Dostupné: https://doi.org/10.1177/0002764218759576

19 Svolik, M. (2019). "Polarization Versus Democracy". Journal of Democracy, 30, (3) (July 2019), 20-32, Dostupné: https://www.journalofdemocracy.org/articles/polarization-versus-democracy/

20 Jones, B.F, Olken, B.A. (2009). Hit or Miss? The Effect of Assassinations on Institutions and War, American Economic Journal: Macroeconomics, 1(2), 55 – 87. Dostupné: https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/mac.1.2.55

21 Nayak, S. et al. (2021). Is divisive politics making Americans sick? Associations of perceived partisan polarization with physical and mental health outcomes among adults in the United States. Social Science & Medicine, 284, Dostupné: https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.113976

22 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

23 VAIA. (2023). Magnet pre talent, Dostupné: https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/white_paper_1_magnet_pre_talent_online.pdf

24 Brown, D. et al. (2006). Political Polarization as a Constraint on Government: Evidence from Corruption. World Development, 39. Dostupné: https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.782845

- **Zvyšuje záujem o radikálne riešenia.** Znižuje sa počet Slovákov, ktorí veria, že spoločenskú zmenu možno dosiahnuť reformami a kompromismi, a zvyšuje sa podiel obyvateľov presvedčených, že na dosiahnutie želanej zmeny v spoločnosti sú potrebné radikálne riešenia. Toto presvedčenie sa za posledných 25 rokov zvýšilo 9-násobne: z 2,8 % obyvateľov v roku 1998 na 25,7 % v roku 2023.[25] [26] Ide o alarmujúci nárast nedôvery v schopnosť politického zriadenia riešiť problémy spoločnosti.

- **Znižuje ochotu brániť krajinu.** Ochota brániť krajinu je jedným z ukazovateľov spoločenskej kohézie. V rôznych prieskumoch sa pohybuje medzi 20 – 30%. Pre porovnanie, v Maďarsku je okolo 50%, v Poľsku okolo 70%, a vo Fínsku vyše 80 %. Maďarsko a Poľsko paradoxne patria k vysoko polarizovaným spoločnostiam, ale názorová polarizácia sa u nich netýka otázok národnej obrany či geopolitickej identity. To ukazuje, že dôležitý je aj obsah polarizácie, nie len samotný fakt polarizácie.[27] [28]

Príčiny polarizácie

Nasledujúci zoznam príčin polarizácie je zostavený na základe výskumov a názorov odborníkov z oblasti sociálnej kohézie, spoločenskej polarizácie a kolektívnej identity. K týmto faktorom patria:

1. **Polarizácia ako mocenská technika elít.** V politike je legitímne reprezentovať postoje, vďaka ktorým dostal politik mandát, aj keby boli polarizujúce. Niektoré témy ale polarizujúce nie sú, a daný politik ich tak autenticky ani nevníma - ale polarizujúcu tému z nich umelo vyrobí. V takýchto prípadoch sa jedná o umelé zvyšovanie polarizácie za účelom politického zisku. Práve ochota mobilizovať stúpencov cez vyvolávanie silných negatívnych emócií, napr. strachu a hnevu, dostala Slovensko na druhé miesto v Európe aj v kategórii „Nenávistná rétorika hlavných politických strán".

   Príkladom je uzavretie obrannej dohody s USA, kedy časť dobovej opozície využívala extrémne polarizujúci jazyk („okupácia", „vlastizrada", „bábková republika") [29], ale keď sa dostala k moci, dohodu nezrušila, hoci sa jednalo o predvolebný sľub, ale obranný vzťah s USA dokonca prehlbuje, napr. cez nákup zbraní (stíhačky) či posielaní členov Národných obranných síl na cvičenia do USA.[30]

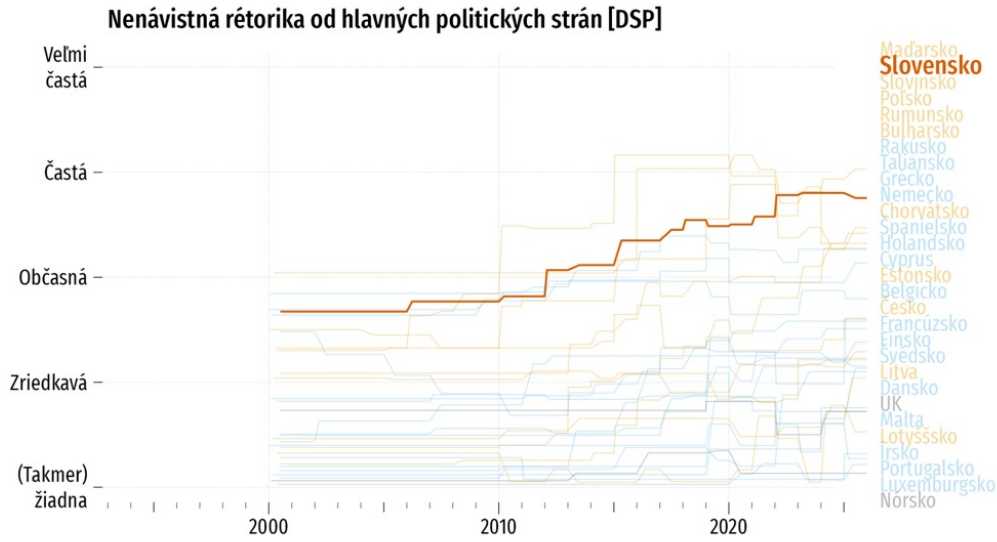

Graf 1: Prehľad vývoja Nenávistnej rétoriky od politických strán v slovenskej spoločnosti v rokoch 2000 – 2025.[31]

25 Inglehart, R. et al. (Eds.). (2022). World Values Survey: All Rounds - Country-Pooled Datafile. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat. Dataset Version 3.0.0. Dostupné: https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp?CMSID=Documentation

26 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

27 Presl, D. (4. 4. 2024). Fostering a 'Will to Fight' Has to be NATO's Next Priority, Dostupné: https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/fostering-will-fight-has-be-natos-next-priority

28 Inglehart, R. et al. (Eds.). (2022). World Values Survey: All Rounds - Country-Pooled Datafile. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat. Dataset Version 3.0.0. Dostupné: https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp?CMSID=Documentation

29 TVNOVINY.sk. (2024, október 26). Otázniky okolo obrannej dohody s USA: Smer sľuboval jej zrušenie, Kaliňák po rokoch hovorí o jej zmene. https://tvnlive.sk/domace/clanok/932692-otazniky-okolo-obrannej-dohody-s-usa-smer-sluboval-jej-zrusenie-kalinak-po-rokoch-hovori-o-zmene

30 Minister obrany Robert Kaliňák v diskusia „Budúcnosť Národných obranných síl" na IDEB 2026, 14. máj 2026, 00:40:59, Bratislava. Dostupné: https://www.facebook.com/reel/1486037899850164

31 Medzihorský, J. (16. 5. 2024). x.com. Varieties of Democracy Project https://x.com/medzihorsky/status/1791048759570252088

2. **Príťažlivosť polarizujúcich lídrov.** Polarizujúci lídri apelujú na naše základné evolučné inštinkty. Vystupujú veľmi sebavedomo a o svojich tvrdeniach sú presvedčení. Keďže zvyčajne nemusia veľmi nuansovať realitu a používajú oveľa viac čiernobielej rétoriky, ich posolstvo sa zdá byť jasnejšie.[32] A jasnejšie posolstvo sa zdá byť pravdivejšie, zatiaľ čo zložité a nuansované posolstvá spôsobujú zmätok. To má silný účinok, najmä v časoch neistoty,[33] kedy sú dominantné emócie v médiách a na sociálnych sieťach úzkosť a hnev.[34]

3. **Ekonomická nerovnosť.** Krajiny s najväčšími rozdielmi medzi bohatými a chudobnými (ako napríklad Brazília) majú tendenciu zažívať najvyššiu mieru polarizácie, zatiaľ čo krajiny s najmenšími rozdielmi v bohatstve (ako krajiny severnej Európy) vykazujú nižšiu mieru polarizácie. [35] [36] Na Slovensku sa tento jav výrazne prejavil po novembri 1989, keď zmena politického a ekonomického systému priniesla vznik zásadných sociálnych rozdielov - v krátkom čase vznikla vrstva „zbohatlíkov", milionárov a neskôr oligarchov, zatiaľ čo takmer každý siedmy občan (12,3 %) bol v roku 2023 naopak v príjmovej chudobe. [37] V porovnaní so svetom je ale Slovensko stále pomerne rovnostárska krajina [38] (hoci s veľkými regionálnymi rozdielmi [39]).

4. **Zlyhania pri zvládaní kríz.** S vnímanou efektívnosťou vlády súvisí aj vnímaná efektívnosť zvládania rôznych kríz v posledných rokoch. Slovenské politické elity ani slovenskí občania nie sú zodpovední za migračnú vlnu v rokoch 2015 – 2016, ani za pandémiu COVID-19, vojnu na Ukrajine spojenú s utečeneckou vlnou na jar 2022 či krízu životných nákladov. Politizácia týchto tém a neschopnosť dohodnúť sa na ich zvládaní sú však až do týchto dní zdrojom spoločenského a politického napätia. [40]

5. **Sebazáujem a racionálna nepozornosť.** Osobná situácia každého človeka zvykne diktovať, aké informácie vyhľadáva. Ľudia, ktorí sa cítia bezpečne a úspešne, hodnotia možné zmeny (v zákonoch, spoločnosti ...) ako príležitosti. Naopak ľudia, ktorí sa necítia bezpečne a úspešne, hodnotia možné zmeny ako riziká. Preto ak dostupných informácií je priveľa a ľudia majú len obmedzenú pozornosť, zamerajú sa na iné aspekty tej istej zmeny. Následne môžu prísť k rozdielnym záverom napriek tomu, že na začiatku mali rovnaké očakávania ohľadom dopadov chystanej zmeny. Tieto zistenia spochybňujú predpoklad, že racionálni aktéri musia prísť k rovnakým záverom, ak majú dostupné tie isté informácie - práve preto, že inak hodnotia svoj aktuálny stav (tzv. „status quo"), a tak si vyberajú informácie, ktoré považujú za relevantné - a ignorujú tie, ktoré vnímajú ako irelevantné. Nie kvôli zaujatosti, ale plne racionálnemu sebazáujmu. [41]

6. **Vyprázdňovanie umierneného stredu** a posilňovanie okrajových skupín na ľavej aj pravej strane politického spektra. [42] [43] Stručné zhrnutie tohto efektu poskytuje poskytuje Carnegieho správa: *„Strany a kandidáti sa domnievajú, že polarizujúcejší kandidáti majú väčšiu šancu vyhrať voľby. Môže ísť o sebanapĺňajúce sa proroctvo: voliči vystavení polarizujúcejšej rétorike lídrov, ktorí zdieľajú ich stranícku identitu, pravdepodobne zmenia svoje preferencie na základe pochopenia toho, čomu ich skupina verí a čo znormalizovala – najmä medzi kmeňovými voličmi, ktorých identita je najviac spätá s ich stranou."* [44] To sťažuje vytváranie stabilných koalícií, zvyšuje riziko radikálnych verejných politík a ďalej znižuje dôveru v politický systém. Znižuje to aj možnosť umierneného voliča vybrať si umierneného kandidáta, keďže umiernení kandidáti sú menej ochotní vstupovať do politiky a politické strany ich aj menej ponúkajú lebo neveria, že by im umiernenosť mohla vyhrať voľby. Inými slovami, pokušenie politických elít nesnažiť sa polarizáciu tlmiť, ale využiť ju na presadzovanie svojej agendy je veľké. A rovnaké pokušenie sa vzťahuje aj na ďalších aktérov, ktorí sú súčasťou verejného života – vrátane médií alebo verejných intelektuálov.

---

32 Petersen, M.B. et.al. (2022). 'The Evolutionary Psychology of Conflict and the Functions of Falsehood', In D. C. Barker & E. Suhay (Eds), The Politics of Truth in Polarized America. Oxford Academic. New York. 131 – 151. Dostupné: https://doi.org/10.1093/oso/9780197578384.003.0007

33 McAdams, D.P. (2017). The Appeal of the Primal Leader: Human Evolution and Donald J. Trump. Journal of Evolutionary Studies in Imaginative Culture, 1(2). Dostupné: https://doi.org/10.26613/esic.1.2.45

34 Kosnáč, P. et al. (2024). Polarizácia a atentát. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/05/polarizacia-a-atentat-sk.pdf

35 Brubaker, D. (4. 2. 2019). What Causes Polarization? Dostupné: https://www.congregationalconsulting.org/what-causes-polarization/

36 Duca, J. V., & Saving, J. L. (2015). Income inequality and political polarization: Time series evidence over nine decades. Review of Income and Wealth, 61(3), 445–466. Dostupné: https://doi.org/10.1111/roiw.12162

37 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

38 EUROSTAT. (2024). Gini coefficient of equivalised disposable income. Dostupné: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/map?lang=en

39 Michálek, A. (2024). Income inequalities and poverty in Slovakia: Development and changes. European Spatial Research and Policy, 30(2), 207 – 233. Dostupné: https://doi.org/10.18778/1231-1952.30.2.12

40 Lutherová, S. & Volanská, L. (2023). Families in Times of Crisis: Narratives of Family and Care during the COVID-19 Pandemic in Slovakia, East European Politics and Societies, 724 – 742. Dostupné: https://doi.org/10.1177/08883254231182996

41 Novák, V., Matveenko, A., Ravaioli, S. (2024). The Status Quo and Belief Polarization of Inattentive Agents: Theory and Experiment. American Economic Journal: Microeconomics, 16(4), 1 – 39. Dostupné: https://doi.org/10.1257/mic.20210352

42 Carmines, E. G., Ensley, M.J., Wagner, M.W. (2012). Who Fits the Left–Right Divide? Partisan Polarization in the American Electorate. American Behavioral Scientist, 56(12), 1631 – 1653. Dostupné: https://doi.org/10.1177/0002764212463353

43 Hahm, H., Hilpert, D., König, T. (2022). Divided by Europe: affective polarisation in the context of European elections. West European Politics, 46(4), 705 – 731. Dostupné: https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2133277

44 Kleinfield, R. (5. 9. 2023). Polarization, Democracy, and Political Violence in the United States: What the Research Says. Working paper, Carnegie Endowment for International Peace. Dostupné: https://carnegieendowment.org/research/2023/09/polarization-democracy-and-political-violence-in-the-united-states-what-the-research-says?lang=en

7. **Roztrieštená geopolitická identita.** Geopolitická identita Slovákov je najmenej ucelená zo všetkých postkomunistických krajín; možno s výnimkou Bulharska. Napriek členstvu v západných medzinárodných inštitúciách ako je Európska únia a NATO, máme najsilnejšiu nostalgiu za socializmom z celej V4, ktorá sa blíži dvom tretinám populácie. Na rozdiel od Poliakov, Čechov a dokonca aj Maďarov, ktorí sú skeptickí voči západným krajinám aj medzinárodným inštitúciám, sme jediní vo V4, kto má väčšie množstvo populácie, ktoré vníma Východ a Rusko ako reálnu geopolitickú alternatívu. Kým v ostatných krajinách V4 je Rusko alternatívou pre 1 – 2 % populácie, na Slovensku to bolo v roku 2021 11 %, [45] a dnes 11,4 % populácie (v roku 2023 to bolo 19 % [46]). K prozápadnej orientácii sa hlási 33,9 % slovenskej populácie, pričom väčšina (46,4 %) sa vidí niekde „medzi". Chýbajúca zhoda na geopolitickej orientácii spoločnosti tak komplikuje zhodu na spoločných prioritách a nachádzanie spoločnej vízie pre krajinu.

8. **Historická pamäť a absencia spoločného príbehu.** Slovensko má dlhodobo ťažkosti s konsolidáciou vlastnej historickej pamäte. Po búrlivom 20. storočí a opustení veľkých totalitných systémov – nacizmu a komunizmu – mnohé krajiny hľadali novú víziu. Klasickým príkladom je Nemecko, ktoré si na zdokumentovanie histórie a tvorbu vlastnej historickej pamäte dalo obzvlášť záležať. Spoločenská súdržnosť totiž vyžaduje aspoň malý spoločný menovateľ – základný príbeh, na ktorom sa takmer všetci zhodnú – na vytvorenie kolektívnej identity. [47] A ten sa zvykne aspoň čiastočne opierať o spoločnú históriu. Slovensko tento aspekt zanedbalo. Štát síce financuje tri inštitúcie pracujúce s historickou pamäťou (Historický ústav SAV, Ústav pamäti národa, Matica slovenská), ktoré sú ale neraz v priamej opozícii aj v interpretácií základných historických faktov. Situáciu ilustruje fakt, že všetky existujúce inštitúcie boli schopné riešiť citlivé historické momenty Slovenska – ako napr. obdobie Slovenského štátu - na spoločnej odbornej konferencii naposledy v roku 1992. [48]

9. **Dezinformácie.** Nezanedbateľné škody spôsobuje šírenie dezinformácií na sociálnych sieťach. Neschopnosť zhodnúť sa na základnej realite (existuje pandémia?) je pre ľudský mozog masívnym chronickým stresorom, ktorý živí polarizáciu a zvyšuje spoločenské pnutie. Časť dezinformácií je zámerne živená informačnými operáciami Ruskej federácie v ostatných rokoch.

10. **Sociálne médiá uľahčujú a posilňujú polarizáciu.** Dôvody sú rôzne, od beztrestnosti poskytovanej anonymitou, až po umožňovanie konfrontácie s výrazne odlišnými ľuďmi a ich názormi (rozmanitosť nie je nutne obohacujúca pre každého). Ale najškodlivejšou vlastnosťou sociálnych médií sú algoritmy, ktoré vytvárajú informačné bubliny a ktoré, kvôli zisku z reklamy, maximalizujú zapojenie používateľov cez šírenie šokujúceho, pohoršujúceho alebo provokačného obsahu. [49]

45 GLOBSEC. (2021). Globsec Trends 2021. Dostupné: https://www.globsec.org/sites/default/files/2021-06/GLOBSEC-Trends-2021_final.pdf

46 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

47 Larsen, C.A. (2014). Social cohesion: Definition, measurement and developments. Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet, Dostupné: https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/207548602/85_2014_CAL.pdf

48 Pokus o politický a osobný profil Jozefa Tisu (1992) Zborník materiálov z vedeckého sympózia, Častá-Papiernička, 5. – 7. máj 1992. Slovak Academic Press v spolupráci so Slovenskou národnou radou a Slovenským inštitútom v Ríme.

49 Barrett, P.M., Hendrix, J., Sims, J. G. (2021). Fueling the Fire: How Social Media Intensifies U.S. Political Polarization And What Can Be Done About It. New York University, Stern School of Business. Dostupné: https://bhr.stern.nyu.edu/wp-content/uploads/2024/02/NYUCBHRFuelingTheFire_FINALONLINEREVISEDSep7.pdf

Stav polarizácie na Slovensku

Slovensko patrilo medzi mierne polarizované krajiny už v roku 2000, keď projekt V-DEM začal merať sociálnu polarizáciu v Európe (viď graf nižšie). Odvtedy polarizácia na Slovensku stagnovala alebo mierne rástla, s takmer zanedbateľnými výnimkami v rokoch 2010 až 2012. [50] Najostrejší nárast spoločenskej polarizácie v priebehu jedného roka bol zaznamenaný v r. 2006, 2015 a 2019.

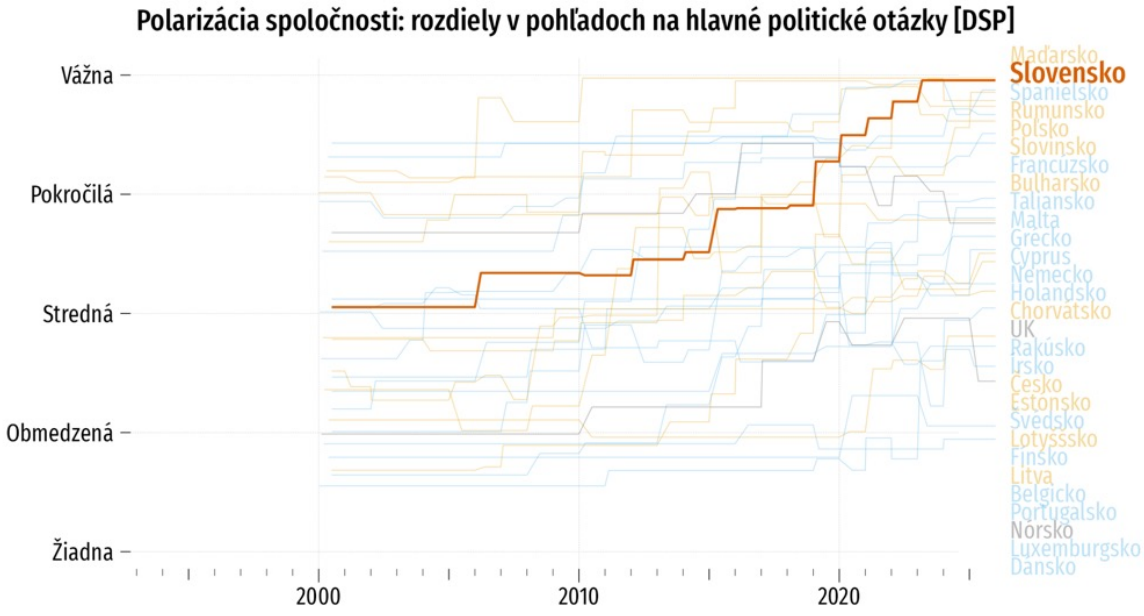

Graf 2: Prehľad vývoja polarizácie slovenskej spoločnosti v rokoch 2000 – 2025.[51]

Najstrmší dlhodobý rast polarizácie zaznamenávame v rokoch 2019 až 2025. Za tento prudký nárast je nepochybne čiastočne zodpovedná pandémia COVID: mnohí ľudia veľmi ťažko znášali zásahy štátu do svojho súkromia, obmedzovanie občianskych slobôd a nárast cenzúry na internete. Väčšina ľudí v krajine ani netušila, že štát má takéto (mimoriadne) právomoci. Bol to pre nich šok, ktorý výrazne znížil ich pocit bezpečia a kontroly nad ich životmi. Klesla aj dôvera v štátne inštitúcie ako také a dôvera v slovenskú vládu bola nameraná na historickom minime (14 %, počas vlády Eduarda Hegera). [52]

Faktory zodpovedné za polarizáciu sa v jednotlivých krajinách môžu líšiť silou aj povahou, ale výskumy ukazujú, že vládnuce elity majú na polarizáciu v krajine veľký vplyv [53] a z ich politického postavenia vyplýva aj najväčší podiel zodpovednosti, keďže majú zvyčajne najväčšiu moc a najväčší mediálny priestor.

Miera polarizácie

Na meranie spoločenskej polarizácie v Európe neexistuje jednotná, široko používaná výskumná metodika. Jedným z vplyvných prístupov je metodika predstavená v roku 2023 v rámci Edelman Trust Barometer. Tá vychádza z kombinácie dvoch otázok. Prvá zisťuje, do akej miery respondenti vnímajú svoju krajinu ako spoločensky a hodnotovo rozdelenú. Druhá sa pýta, či podľa nich existuje reálna možnosť tieto rozdiely prekonať. Kombináciou odpovedí na tieto dve otázky vzniká trojstupňový model polarizácie, ktorý rozlišuje medzi:

1. spoločnosťou ktorá nie je polarizovaná (Nepolarizovaná),

50 Varieties of Democracy Project, V-Dem Institute, Department of Political Science, University of Gothenburg, Sweden. Dostupné: https://www.v-dem.net/about/v-dem-project/
51 Medzihorský, J. (16. 5. 2024). x.com. Varieties of Democracy Project https://x.com/medzihorsky/status/1791048759570252088
52 Slosiarik, M. (2023). Prierez vývojom dôvery k vláde na Slovensku v rokoch 1990 až 2023. In: P. Kosnáč & H. Gloss (Eds.), Súdržnosť na Slovensku: Čo drží krajinu pokope a na čom sa rozpadá. DEKK Inštitút. Bratislava. s. 322.
53 Santoro, L. R., Assaf, E., Bond, R. M., Cranmer, S. J., Kaizar, E. E., & Sivakoff, D. J. (2021). Exploring the direct and indirect effects of elite influence on public opinion. PLoS One, 16(11). Dostupné: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257335

2. polarizovanou spoločnosťou, ale s potenciálom zmierenia (Polarizovaná, ale nie „zakopaná“),

3. a spoločnosťou, kde sú rozdiely hlboko zakorenené a respondenti ich považujú za ťažko prekonateľné (Polarizovaná a „zakopaná“).[54]

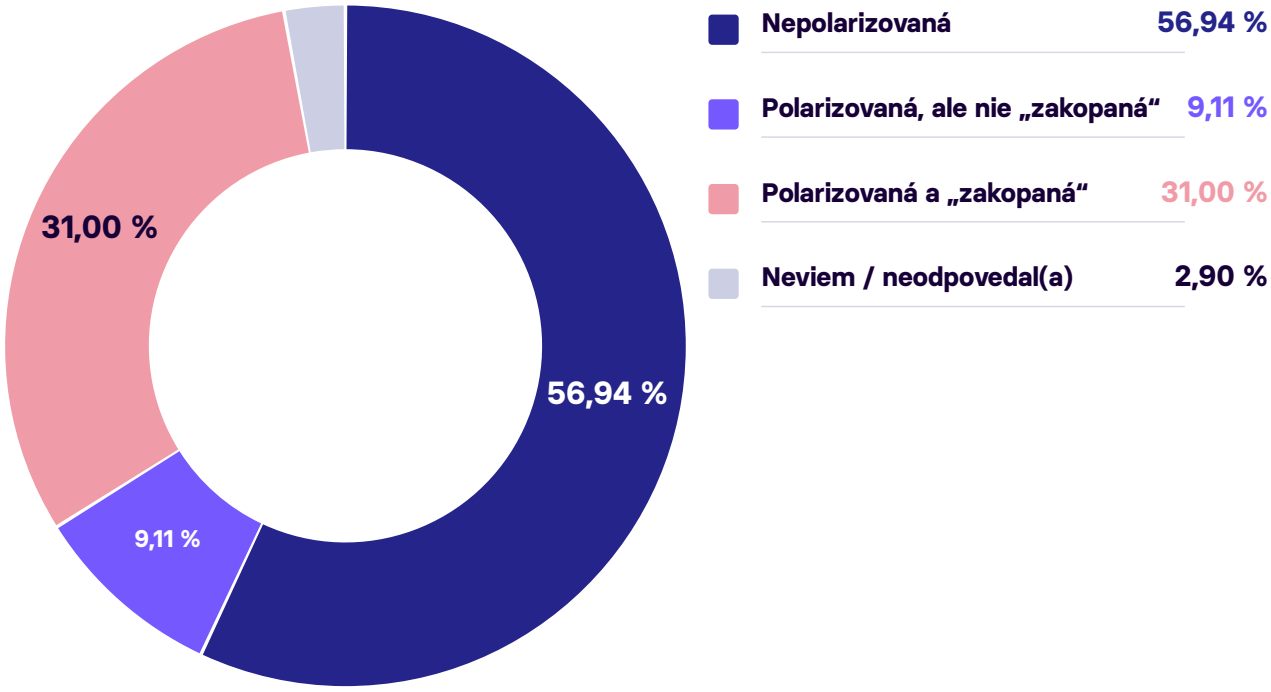

Graf 3: Miera polarizácie v slovenskej spoločnosti (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Graf 3 na prvý pohľad naznačuje relatívne optimistický obraz. Viac ako polovica Slovákov (56,9 %) je v kategórii „nepolarizovaná“. Táto kategória je zostavená zo súčtu prvých troch odpovedí na otázku o vnímaní spoločenského rozdelenia krajiny. Tabuľka 2 ponúka podrobnejší pohľad na jednotlivé kategórie odpovedí, čo celkový obraz mierne spresňuje. Len 1,4 % tvrdí, že naša krajina „vôbec nie je rozdelená“, 18,8 % hovorí, že je „trochu rozdelená“ a vyše tretina (36,6 %) ju vníma ako „stredne rozdelenú“. Najväčší podiel respondentov sa teda koncentruje v strednej kategórii.

Nakoľko je podľa vás naša krajina v súčasnosti rozdelená v kľúčových spoločenských otázkach?

Rozdiel	2025	2026	Rozdiel
Vôbec nie je rozdelená	0,9 %	1,4 %	+ 0,5 %
Trochu rozdelená	9,5 %	18,8 %	+ 9,3 %
Stredne rozdelená	27,7 %	36,6 %	+ 8,9 %
Veľmi rozdelená	43,0 %	31,5 %	- 11,5 %
Extrémne rozdelená	17,2 %	9,7 %	- 7,5 %
Neuviedol/nevie	1,7 %	2,0 %	+ 0,3 %

Tabuľka 3: Vážené percentá s odpoveďou na otázku „Nakoľko je podľa vás naša krajina v súčasnosti rozdelená v kľúčových spoločenských otázkach?“

(Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

54 Polarizačná škála je vytvorená podľa metodiky Edelman Trust Barometer. Zaradenie respondentov do troch kategórií vychádza z kombinácie odpovedí na otázky qq19 (Nakoľko je podľa vás naša krajina v súčasnosti rozdelená v kľúčových spoločenských otázkach?) a qq20 (Nakoľko je podľa vás pravdepodobné, že naša krajina bude schopná prekonať svoje ideologické rozpory a nedostatok zhody v kľúčových otázkach?). Kategória nepolarizovaná zahŕňa respondentov, ktorí nepovažujú krajinu za výrazne rozdelenú (qq19 = 1–3). Kategória polarizovaná, ale nie zakopaná zahŕňa respondentov, ktorí vnímajú krajinu ako veľmi alebo extrémne rozdelenú (qq19 = 4–5), no zároveň považujú prekonanie týchto rozdielov za pravdepodobné alebo ich nepovažujú za zásadný problém (qq20 = 5–8). Kategória polarizovaná a zakopaná zahŕňa respondentov, ktorí krajinu vnímajú ako veľmi alebo extrémne rozdelenú (qq19 = 4–5) a zároveň sa domnievajú, že tieto rozdiely nie je možné alebo je málo pravdepodobné prekonať (qq20 = 1–4). Výsledky sú vážené podľa váhy w. Metodika Edelman je dostupná online na: https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2023-03/2023%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report%20FINAL.pdf (str.58)

Avšak pri porovnaní s minuloročným meraním v Tabuľke 2 zároveň vidíme výrazné posuny.[55] Narástla kategória „trochu rozdelená“ (z 9,5 % na 18,8 %, teda o 9,3 percentuálneho bodu). Zároveň sa posilnila aj kategória „stredne rozdelená“ (z 27,7 % na 36,6 %, nárast o 8,9 p. b.) a najväčšia zmena nastala pri kategórii „veľmi rozdelená“, ktorá klesla zo 43,0 % na 31,5 % (pokles o 11,5 p. b.), pričom pokles evidujeme aj pri „extrémne rozdelenej“ spoločnosti (o 7,5 p. b.). Celkovo tak dáta konzistentne ukazujú presun od silnejších foriem vnímaného rozdelenia smerom k miernejším a stredným kategóriám. Respondenti teda v aktuálnom meraní Slovensko hodnotia menej polarizované ako minulý rok.

Podobne, pri medziročnom porovnaní celej polarizačnej škály z Grafu 3 vidíme zreteľný posun smerom k miernejšiemu vnímaniu rozdelenia krajiny. Podiel ľudí v kategórii „nepolarizovaní“ vzrástol z 38% na 57%, čo predstavuje nárast o 19 percentuálnych bodov. Súčasne klesol podiel respondentov v kategórii „polarizovaní a zakopaní“, zo 45,7% na 31%, teda o približne 15 bodov, a mierne sa znížila aj kategória „polarizovaná, ale nie zakopaná“ z 12,3% na 9,1% (pokles o približne 3 body). Podľa tejto škály je Slovensko menej polarizované a menej „zakopané“ ako minulý rok.

Tieto dáta teda naznačujú posun pozitívnym smerom. Zároveň však, ako ukazujú nasledujúce kapitoly, polarizácia naďalej výrazne zasahuje do každodenných vzťahov a ovplyvňuje správanie ľudí. Slováci naďalej prerušujú kontakt so svojou rodinou, známymi či priateľmi kvôli názorovým rozdielom, radšej sa vyhýbajú sporným témam či poznajú ľudí, čo schvaľujú násilie proti názorovým oponentom. Iné metriky rozdelenia spoločnosti teda výrazné zmiernenie polarizácie nepotvrdzujú. Pravdepodobne tak nesledujeme zníženie miery polarizácie, ale skôr zmenu v tom, ako ju respondenti subjektívne vnímajú a pomenúvajú.[56]

Jednou z našich hypotéz preto je, že sledujeme postupnú normalizáciu vo vnímaní miery spoločenského rozdelenia. Ľudia si na dlhodobo napäté prostredie jednoducho zvykli a hodnotenie tomu prispôsobili. To sa práve prejavuje najmä posunom k miernejším odpovediam. Tento vývoj je možné interpretovať aj cez mechanizmus, ktorý sa v odbornej literatúre označuje ako hedonická adaptácia (angl. happiness treadmill). Ide o jav, pri ktorom sa ľudia po čase prispôsobujú výrazným pozitívnym aj negatívnym zmenám a tieto sa pre nich stávajú „novým normálom“.[57] Poznáme to všetci aj z iných dlhodobých negatívnych spoločenských šokov; ako sme si zvykli na pandémiu či na život v blízkosti vojny. Naše vnímanie sa postupne prispôsobí novej realite a hodnotíme ju miernejšie i keď samotná situácia sa objektívne nezlepšila.

Sledujeme postupnú normalizáciu vo vnímaní miery spoločenského rozdelenia. Ľudia si na dlhodobo napäté prostredie jednoducho zvykli.

Zároveň je možné, že časť populácie sa ešte výraznejšie uzavrela do názorových bublín. Ak sa ľudia obklopujú predovšetkým tými, ktorí zdieľajú podobné postoje, subjektívne môžu vnímať menej konfliktu – nie preto, že by sa spoločnosť objektívne zjednotila, ale preto, že sa s odlišnými názormi menej stretávajú.

Ďalšou možnou interpretáciou je, že časť populácie, ktorá sa v predošlých meraniach radila medzi najsilnejšie polarizovaných a zakopaných, dnes prežíva určitú formu politického uspokojenia. Pre skupinu voličov, ktorí sa dlhodobo cítili marginalizovaní alebo nepočutí, môže súčasná vládna garnitúra predstavovať prvú vládu, ktorá ich obavy uznáva a aktívne artikuluje či už v otázke bezpečnosti, suverenity alebo odmietania niektorých liberálnych naratívov. Tvrdá rétorika o ochrane pred vojnou, odmietanie „bruselských diktátov" alebo vymedzovanie sa voči domácim oponentom tak paradoxne pôsobí na túto skupinu upokojujúco: konflikt existuje, ale niekto za nich bojuje.

Rovnako je však možné, že pozorovaný posun odráža aj reálne oslabenie polarizácie. Napríklad tým, že časť populácie mohla prejsť skutočnou zmenou vnímania, či už vplyvom osobných skúseností, medzigeneračného dialógu alebo postupného odznenia konkrétnych konfliktných tém. Kľúčové bude overiť, či sa pozorovaný posun udrží v čase, čo bude možné overiť až na základe ďalších meraní.

55 Minuloročná publikácia je dostupná online: https://www.dekk.institute/polarizacia-a-antisystem-2025-slovensko/
56 Alternatívne môže byť posuny ovplyvnené odlišnou metodikou zberu v ktorej sme používali metódu náhodnej prechádzky, pri ktorej mohli systematicky vypadnúť respondenti s krajnými, antisystémovými postojmi. Viac v časti „Ako čítať výsledky - metodologická poznámka“ str. 17: https://www.dekk.institute/trendy-nedovery-2026/
57 Brickman, P., & Campbell, D. T. (1971). Hedonic relativism and planning the good society. In M. H. Appley (Ed.), Adaptation-level theory (pp. 287-305). New York: Academic Press.

Navyše v grafe 3 tiež vidíme, že zvyšok populácie (40%) Slovensko ako rozdelené vníma a len menšia časť z nich, 9,1 % respondentov, ktorá považuje slovenskú spoločnosť za veľmi alebo extrémne rozdelenú, zároveň verí, že tieto rozdiely je možné prekonať alebo že nepredstavujú zásadnú prekážku fungovania spoločnosti. V tejto kategórii respondenti vnímajú konflikt, ale zároveň majú vieru v možnosť jeho riešenia. Oproti tomu podstatne väčšiu skupinu v grafe 3 však tvoria respondenti, ktorí vnímajú Slovensko ako veľmi alebo extrémne rozdelené, a zároveň sú presvedčení, že tieto rozdiely sú hlboko zakorenené a ťažko prekonateľné. Do tejto kategórie patrí 31 % respondentov, teda viac ako tretina populácie. Z pohľadu cyklu polarizácie, ktorý sme opísali v predošlej kapitole, táto skupina vykazuje znaky poslednej fázy polarizácie, teda „zakopávanie sa“. V tejto fáze už nejde len o nesúhlas či silné názorové rozdiely. Ľudia nadobúdajú presvedčenie, že spoločenský konflikt je trvalý a prakticky neriešiteľný.

Práve toto presvedčenie predstavuje zásadný problém pre spoločenskú súdržnosť. Ak tretina spoločnosti verí, že sa rozpory medzi nami nedajú prekonať, prirodzene klesá ich ochota hľadať kompromisy, proaktívne nachádzať príležitosti a viesť dialóg s druhou stranou alebo podporovať riešenia založené na spolupráci. Vnímanie konfliktu ako „zakopaného“ tak môže spôsobovať pocit bezvýchodiskovosti a v extrémnych prípadoch môže ospravedlňovať dokonca aj použitie násilia ako legitímnu formu riešenia politických konfliktov.

Dopad polarizácie na správanie

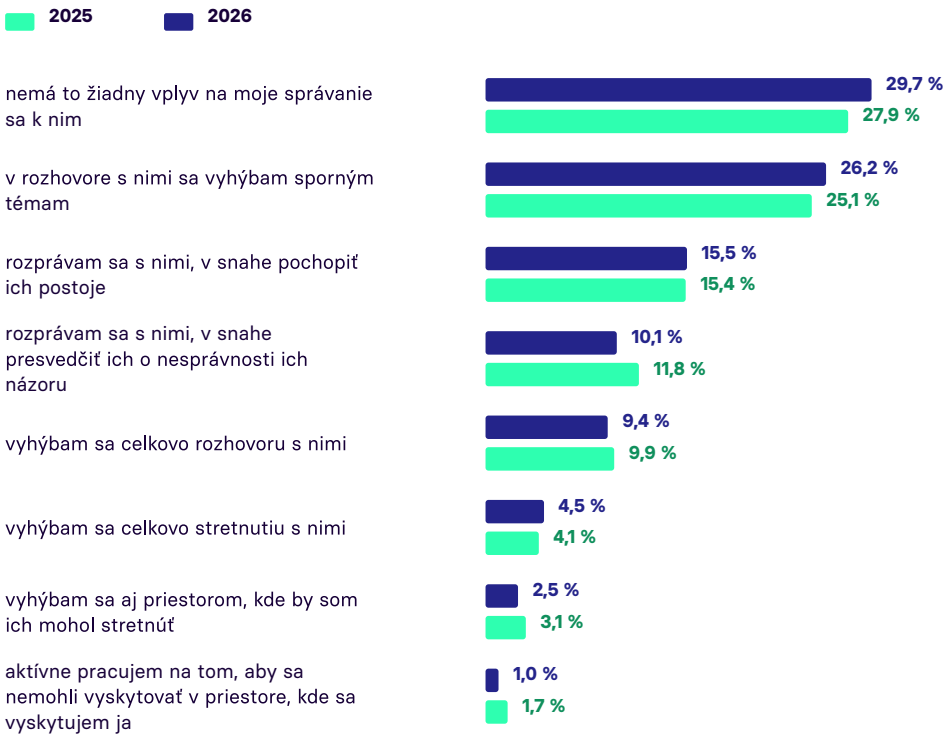

Graf 4: Porovnanie odpovedí na otázku „Ak majú ľudia odlišný názor ako ja na hodnotové témy (napr. práva pre LGBT, interrupcie, vojna na Ukrajine, očkovanie, politika, a pod.)“

(Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Z pohľadu dopadov polarizácie na správanie je rozloženie veľmi podobné ako minulý rok. Dá sa teda povedať, že sme sa zatiaľ neposunuli v tom, ako polarizácia ovplyvňuje naše vzťahy a postoje k ľuďom s odlišnými názormi.

Najväčšia skupina respondentov uvádza, že odlišný názor druhých nemá vplyv na ich správanie (29,7 %). Avšak takmer rovnako veľká skupina (26,2 %) ľudí priznáva, že sa v rozhovoroch radšej vyhýbajú sporným témam, čo znamená, že ide o takmer tretinu populácie, ktorá sa konfliktu snaží predchádzať skôr pasívne, tým, že že citlivé témy jednoducho obchádza. Relatívne malá časť Slovákov sa snaží viesť skutočný dialóg. Len 15,5 % respondentov uvádza, že sa s ľuďmi s odlišnými názormi rozpráva v snahe pochopiť ich postoje. O niečo menšia skupina (10,1 %) sa s nimi rozpráva skôr s cieľom presvedčiť ich o nesprávnosti ich názoru.

Len malá časť Slovákov sa snaží viesť skutočný dialóg, iba 15 % respondentov sa s ľuďmi s odlišnými názormi rozpráva v snahe pochopiť ich postoje.

Na opačnom konci spektra sú stratégie vyhýbania sa ľuďom s odlišnými názormi. Približne každý desiaty respondent sa snaží vyhýbať samotnému rozhovoru (9,4 %), menšie skupiny sa vyhýbajú aj osobným stretnutiam (4,5 %) alebo priestorom, kde by sa s nimi mohli stretnúť (2,5 %). Úplne najradikálnejší postoj, teda aktívna snaha zabrániť tomu, aby sa ľudia s iným názorom pohybovali v rovnakom priestore, deklaruje 1 % respondentov.

Celkovo teda dáta naznačujú, že polarizácia sa v každodenných interakciách najčastejšie prejavuje skôr ústupom z diskusie než otvoreným konfliktom. Problémom však zostáva, že skutočný dialóg, ktorého cieľom je porozumenie druhej strane, zostáva menšinovou stratégiou. Práve následkom pokročilého štádia polarizácie, ako je „zakopávanie sa" je aj snaha nemať vo svojom okolí názorových oponentov, pretože to vyvoláva negatívne emócie rôznej intenzity, ktoré človek nie je ochotný a niekedy ani schopný znášať.

Dopad polarizácie na prerušenie vzťahov

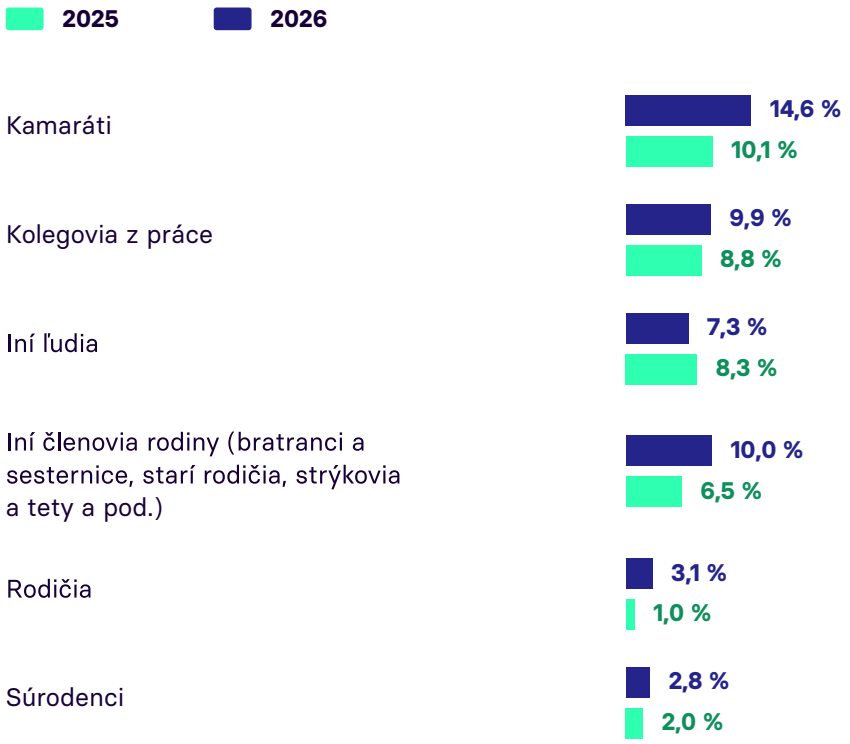

Graf 5: Porovnanie odpovedí na otázku „Obmedzili alebo prerušili ste kvôli rozdielnym názorom kontakt s jedným alebo viacerými ľuďmi, s ktorými ste predtým trávili čas? Ak áno, s akými?"
(Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Podobne ako minulý rok aj teraz sme sa pýtali na to, či respondenti obmedzili alebo prerušili kvôli rozdielnym názorom kontakt s niekým, s kým predtým trávili čas. Viac ako dve tretiny (66,7 %) nikdy z týchto dôvodov kontakt neprerušili, čo je približne o 5 % menej ako minulý rok. Zároveň sa mierne zvýšili podiely takmer vo všetkých ostatných kategóriách. To naznačuje, že konflikty o hodnotové a politické témy o niečo častejšie prenikajú do osobných vzťahov.

V grafe 5 vidíme, že najčastejšie sa prerušenie alebo obmedzenie kontaktu týka priateľov. V roku 2026 to uviedlo 14,6 % respondentov, pričom minulý rok to bolo 10,1 %. Pomerne často sa rozdielne názory premietajú aj do širších rodinných vzťahov, teda do kontaktu s inými členmi rodiny, ako sú bratranci, sesternice či strýkovia a tety, ktorí obmedzilo 10 % respondentov (v roku 2025 to bolo 6,5 %). V oboch prípadoch sledujeme teda nárast o približne 4 percentuálne body.

Najčastejšie sa prerušenie alebo obmedzenie kontaktu týka priateľov, no pomerne často sa rozdielne názory premietajú aj do širších rodinných vzťahov.

Napätie sa objavuje aj v pracovnom prostredí. Takmer desatina respondentov (9,9 %) uviedla, že kvôli rozdielnym názorom obmedzila kontakt s kolegami z práce, čo je mierny nárast oproti minulému roku (8,8 %). V menšej miere sa konflikty prejavujú aj v najbližšej rodine; kontakt prerušilo 3,1 % respondentov s rodičmi a 2,8 % so súrodencami. Vidíme tak celkový mierny posun smerom k tomu, že hodnotové a politické rozdiely častejšie zasahujú osobné vzťahy. Stále viac a viac sa zatvárame do informačných bublín a odmietame konfrontáciu s inými názormi.

Schvaľovanie násilia voči názorovým oponentom

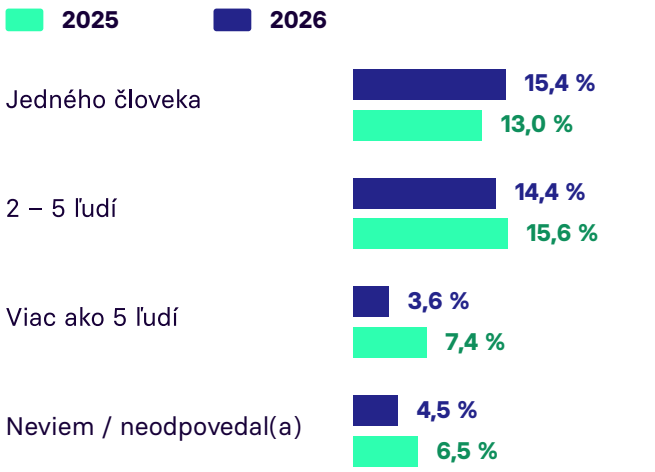

Graf 6: Porovnanie odpovedí na otázku "Poznáte osobne ľudí, ktorých názory sa posledné roky zmenili natoľko, že začali schvaľovať použitie násilia proti názorovým oponentom?". (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Typickým príznakom polarizácie v jej najnebezpečnejšej podobe je situácia, keď po onálepkovaní, morálnom odsúdení a vylúčení jednotlivca alebo skupiny z kategórie „my" nastáva neochota empatizovať s druhou stranou a jej vnímanie ako nepriateľa. V takto nastavenom mentálnom rámci sa postupne zvyšuje prijateľnosť použitia násilia voči „nim". Hoci väčšina ľudí by k násiliu priamo nesiahla, výrazne rastie ich ochota takéto konanie tolerovať.

Medzi zberom použitým v publikácii z roku 2025 a 2026 vidíme miernu, ale pozitívnu zmenu v tom, koľko ľudí vo svojom okolí vníma posun smerom k schvaľovaniu násilia voči názorovým oponentom. Najväčší posun nastal pri odpovedi „nikoho takého nepoznám". V roku 2025 to uviedlo 62,1 % respondentov, kým v roku 2025 to bolo 57,5 %. To znamená nárast približne o 4,6 percentuálneho bodu pozitívnym smerom. V Grafe 6 vidíme, že podiel ľudí, ktorí poznajú jedného človeka, mierne vzrástol z 13,0 % na 15,4 %. Podobne veľká skupina uvádza, že pozná 2 až 5 takýchto ľudí, pričom tu došlo k miernemu poklesu z 15,6 % na 14,4 %. Najvýraznejší pokles sa objavil v kategórii „viac ako 5 ľudí" z 7,4 % v roku 2025 na 3,6 % v roku 2026.

Napriek tomuto čiastočnému zlepšeniu však naďalej platí, že viac ako tretina Slovákov (33,4 %) má vo svojom bezprostrednom okolí niekoho, kto schvaľuje násilie pri názorovom strete. Aj v tomto ukazovateli preto skôr než výrazný pozitívny posun pozorujeme stabilizáciu situácie – oproti minulému roku (36 %) ide len o mierny pokles o 3 percentuálne body.

Navyše politicky motivované násilia sa prejavuje už aj v konkrétnych udalostiach. Od pokusu o atentát na premiéra Fica po fyzické útoky a vyhrážky adresované poslancom opozície naprieč stranami, pribúdajú incidenty, v ktorých sa názorový konflikt mení na priame ohrozenie.[58] Toxická polarizácia má reálne a merateľné dôsledky.

Viac ako tretina Slovákov má vo svojom bezprostrednom okolí niekoho, kto schvaľuje násilie proti názorovým oponentom.

Vplyv politiky na polarizáciu

Politika a postoj politických elít vplýva na to ako jednotlivé skupiny spoločenskú realitu interpretujú. Politická príslušnosť predstavuje jeden z najsilnejších filtrov. Formuje, aké informácie ľudia prijímajú, ktorým aktérom dôverujú a ako hodnotia konflikty v spoločnosti. V dôsledku toho môžu rovnaké spoločenské javy pôsobiť na rôzne skupiny zásadne odlišne. Zároveň platí, že politika a správanie politických elít vedia byť aj aktívnym faktorom, ktorý môže prehlbovať existujúcu polarizáciu. Politickí lídri, mediálny diskurz aj samotná súťaž medzi stranami často mobilizujú voličov práve cez zdôrazňovanie konfliktov a rozdielov. Preto je analyticky dôležité sledovať polarizáciu aj v rámci jednotlivých voličských skupín.

58 dennikn.sk (26. apríl 2026). Týždňový newsfilter: Už nevládnu. Riešia milenky, vily v Dubaji, bitku a zastrašovanie. Dostupné: https://dennikn.sk/5298666/tyzdnovy-newsfilter-uz-nevladnu-riesia-milenky-vily-v-dubaji-bitku-a-zastrasovanie/

Politika a postoj politických elít vplýva na to ako jednotlivé skupiny spoločenskú realitu interpretujú. Politická príslušnosť predstavuje jeden z najsilnejších informačných filtrov.

Vo všetkých grafoch nižšie platí nasledovné rozdelenie: koaliční voliči predstavujú voličov strán SMER-SD, Hlas a SNS; a opoziční predstavujú voličov Progresívne Slovensko, KDH, SaS, Hnutie Slovensko (predtým OĽANO), Kresťanská únia a Za ľudí. Kategória mimoparlamentní koaliční zahŕňa strany, ktoré nie sú zastúpené v parlamente, no dlhodobo spolupracujú s koaličnými stranami alebo sa k nim politicky približujú (Republika). Mimoparlamentní opoziční voliči zahŕňajú voličov strany Demokrati. Kategória „iné" zahŕňa strany, ktoré nie je možné jednoznačne zaradiť do koalično-opozičného spektra; v tomto prípade ide o Maďarskú alianciu, ktorej aktuálne politické pozície sa v dôsledku nedávneho vývoja pohybujú medzi oboma pólmi. Taktiež je v tejto kategórii zaradená strana Sme Rodina, ktorá v minulosti spolupracovala so súčasnými stranami vládnej koalície ale takisto podporovala vládu Igora Matoviča a neskôr Eduarda Hegera, a ešte mediálne nedala jasné stanovisko s kým by si vedela predstaviť spoluprácu.

Toto zoskupenie má aj metodologické opodstatnenie. Samotný prieskum je reprezentatívny pre populáciu Slovenska ako celok a poskytuje spoľahlivý obraz o voličských preferenciách na agregovanej úrovni. Pri analýze postojov voličov jednotlivých strán však narážame na limit menších počtov respondentov v niektorých kategóriách. Zoskupovanie strán do širších blokov tak umožňuje robustnejšie a stabilnejšie porovnania. Na druhej strane, v prípade bloku mimoparlamentní koaliční či mimoparlamentní opoziční ide rádovo o desiatky respondentov, keďže je v každom z nich len jedna strana s celkovo menšími preferenciami. Pre prehľad sú počty pri jednotlivých stranách v poznámke pod čiarou.[59] Zvolené rozdelenie aj tak považujeme za najviac zmysluplné z hľadiska sledovaných javov, najmä dynamiky polarizácie, politickej komunikácie, naratívov či subjektívneho vnímania reprezentácie, ktoré sa v praxi často odohrávajú práve na úrovni koaličnо-opozičných blokov. Zároveň sme pri testovaní bez tohto rozdelenia pozorovali, že odpovede sa naprieč jednotlivými stranami prirodzene zhlukujú do podobných vzorcov, teda koaliční voliči odpovedajú podobne a opoziční voliči taktiež; odchýlky od tohto trendu explicitne pomenúvame v texte nižšie.

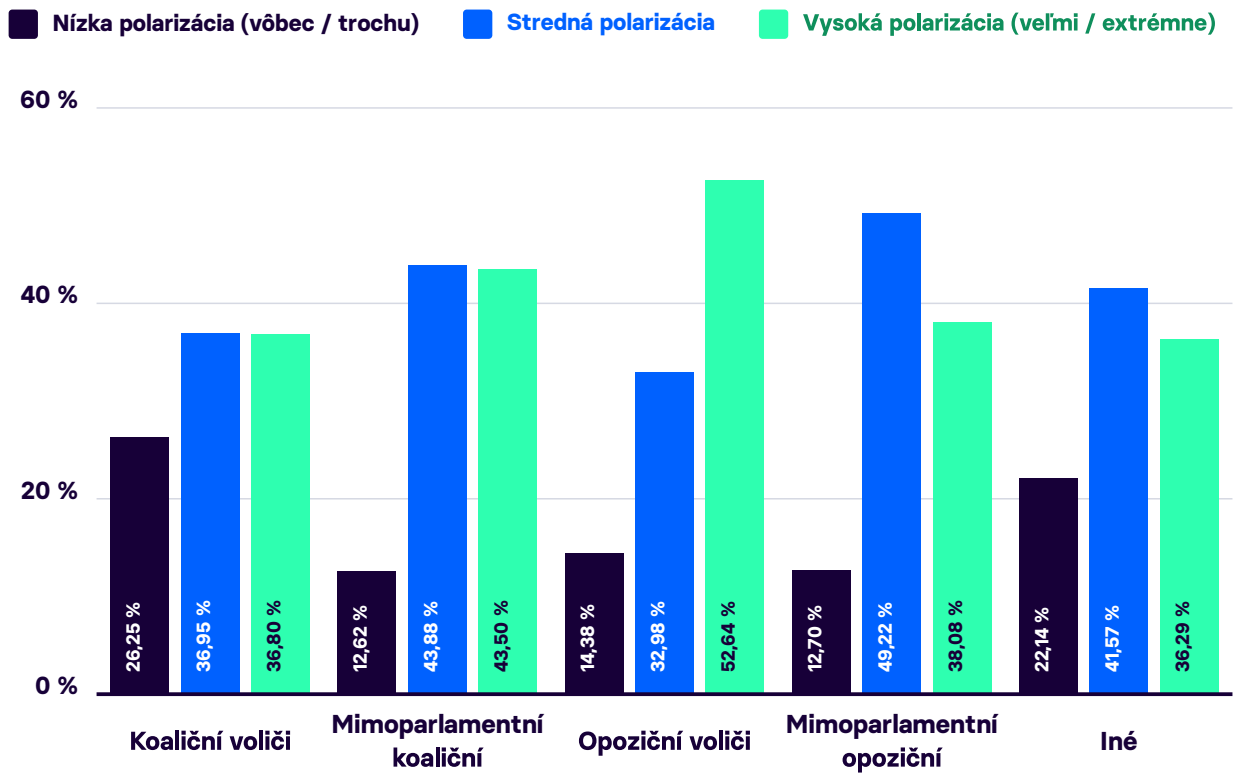

Graf 7: Vnímanie polarizácie merané otázkou „Nakoľko je podľa vás naša krajina v súčasnosti rozdelená v kľúčových spoločenských otázkach?" (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

59 Koaliční voliči – SMER-SD (N = 178), Hlas (N = 151), SNS (N = 40).
Opoziční voliči – Progresívne Slovensko (N = 162) , KDH (N = 91), SaS, Hnutie Slovensko (predtým OĽANO) (N = 37), Kresťanská únia (N = 11), Za ľudí (N= 19).
Mimoparlamentní koaliční – Republika (N = 81).
Mimoparlamentní opoziční – Demokrati (N = 34).
Iné – Maďarská aliancia (N = 75), Sme Rodina (N = 32)

Graf 7 ukazuje výrazné rozdiely vo vnímaní miery spoločenskej polarizácie medzi voličskými skupinami, pričom najvýraznejšia deliaca línia sa prejavuje medzi koaličnými a opozičnými voličmi.

Najnižšiu mieru vnímania polarizácie vykazujú práve koaliční voliči, z ktorých približne štvrtina (26,3 %) považuje Slovensko za málo polarizované. V porovnaní s nimi je tento podiel citeľne nižší u všetkých ostatných skupín, najmä u mimoparlamentných (12,6 % koaliční a 12,7% opoziční mimoparlamentní) a opozičných voličov (14,4 %). Voliči strán aktuálnej vládnej koalície majú teda tendenciu vnímať spoločenské napätie menej intenzívne, čo môže byť spôsobené práve tým, že sú ich hodnotové postoje častejšie zastúpené vo verejnom diskurze.

Naopak, najvyššiu mieru vnímania polarizácie nachádzame medzi opozičnými voličmi, kde viac ako polovica respondentov (52,6 %) označuje Slovensko za veľmi alebo extrémne rozdelené. Ide o jednoznačne najvyšší podiel spomedzi všetkých skupín, čo poukazuje na výrazne kritickejšie hodnotenie spoločenského vývoja zo strany tejto časti elektorátu.

Najvyššiu mieru vnímania polarizácie nachádzame medzi opozičnými voličmi, kde viac ako polovica respondentov (52,6 %) označuje Slovensko za veľmi alebo extrémne rozdelené.

Dáta naznačujú, že vnímanie polarizácie je previazané s politickou identitou. Opoziční voliči systematicky vnímajú spoločnosť ako výrazne viac rozdelenú. Z určitej časti to môže byť prirodzené, keďže pravdepodobne sledujeme efekt politického „víťaza vs. porazeného“. Opoziční voliči môžu cítiť väčšiu frustráciu z pocitu nereprezentácie a môžu častejšie nadobúdať pocit, že ich postoje nie sú zastupované a ich názory, záujmy a obavy nie sú reflektované vo verejných rozhodnutiach. Táto interpretácia je podporená aj pohľadom na ďalšiu otázku, ktorou sme merali, do akej miery má človek pocit, že zdieľa rovnaké hodnoty a pohľad na život ako väčšina spoločnosti. Pri pohľade na dve najsilnejšie politické strany z oboch táborov tento pocit deklaruje 84,4 % voličov SMER-SD a 76,4 % voličov PS. Rozdiel 8 percentuálnych bodov v prospech voličov SMER naznačuje, že práve voliči opozície sa častejšie identifikujú ako hodnotová menšina.

Je zaujímavé, že podobný vzorec nepozorujeme aj pri mimoparlamentných stranách. Intuitívne by sme očakávali, že práve ich voliči budú vykazovať vyššiu mieru frustrácie z nedostatočnej reprezentácie vo verejnom diskurze. Je však možné, že časť z nich sa môže cítiť aspoň čiastočne zastúpená existujúcou koalično-opozičnou ponukou. Zároveň je potrebné byť opatrný pri akýchkoľvek záveroch, keďže ako bolo uvedené vyššie, ide o kategórie s nízkym počtom respondentov.

Ďalším faktorom pre rozdielne vnímanie polarizácie môže byť politická komunikácia a charakter mediálneho prostredia, v ktorom sa jednotlivé skupiny pohybujú. Opoziční aktéri majú prirodzenú tendenciu viac zdôrazňovať konflikty, zlyhania vlády či hodnotové rozpory, keďže práve na ich artikulácii často stavajú svoju mobilizačnú stratégiu. Takýto rámec môže následne posilňovať vnímanie spoločnosti ako hlboko rozdelenej. Na druhej strane, musíme uznať, že aj koaličné strany majú, z nášho hodnotenia, veľmi polarizačnú rétoriku.[60]

Svoju rolu môže zohrávať aj fragmentácia mediálneho prostredia a selektívna expozícia informáciám. Aj z nášho terénneho výskumu vieme, že ľudia majú tendenciu konzumovať obsah a stretávať sa s ľuďmi, ktorí zdieľajú podobné postoje a hodnoty, čím sa ich vnímanie reality môže ďalej posilňovať a postupne vyhrocovať. Ak sú ľudia dlhodobo vystavení naratívom zdôrazňujúcim konflikt, nespravodlivosť či existenčné ohrozenie, je pravdepodobnejšie, že budú spoločnosť vnímať ako viac polarizovanú.

60 Pozri napr. V-Dem dataset o nenávistnej rétorike: https://www.v-dem.net/data/ (Question: Political parties hate speech (C) (v2smpolhate))

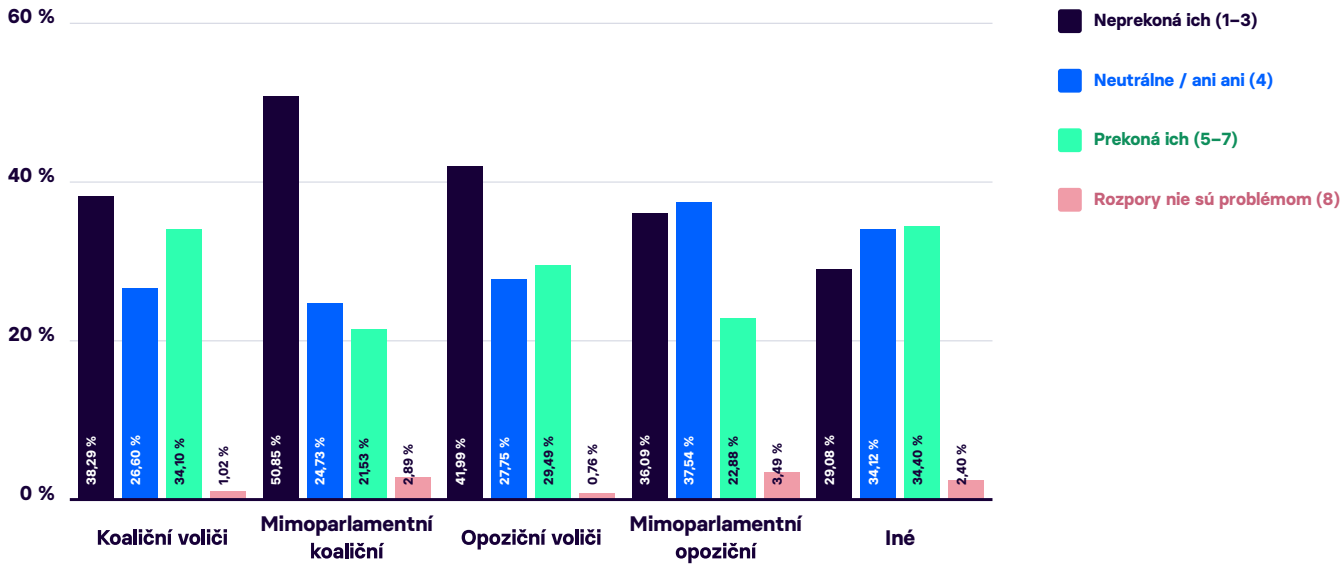

Graf 8: Vnímanie možnosti prekonať ideologické rozpory merané otázkou „Nakoľko je podľa vás pravdepodobné, že naša krajina bude schopná prekonať svoje ideologické rozpory a nedostatok zhody v kľúčových otázkach?“ (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Graf 8 ukazuje, že rozdiely medzi voličskými skupinami sa neprejavujú len vo vnímaní miery polarizácie, ale ešte výraznejšie v očakávaniach, či je vôbec možné ideologické rozpory v spoločnosti prekonať.

Najskeptickejší postoj zastávajú mimoparlamentní koaliční voliči (t.z. strana Republika), kde až polovica respondentov (50,9 %) považuje spoločenské rozpory za neprekonateľné. Tento výsledok je konzistentný s ideologickým profilom strany, ktorá dlhodobo pracuje s naratívom hlbokého a zásadného spoločenského konfliktu, skôr než s predstavou jeho zmierňovania. Zároveň hovoríme o veľmi nízkom počte respondentov a preto treba byť pri generalizovaní týchto čísel opatrný.

Navyše, vysoký podiel tejto pozície vidíme aj u opozičných voličov (42,0 %) a koaličných voličov (38,3 %), čo naznačuje, že nedôvera v schopnosť spoločnosti nájsť konsenzus je pomerne rozšírená naprieč celým politickým spektrom. Relatívne najnižší podiel tohto postoja nachádzame v kategórii „iné“ teda u voličov Sme Rodina a Maďarskej Aliancie (29,1 %).

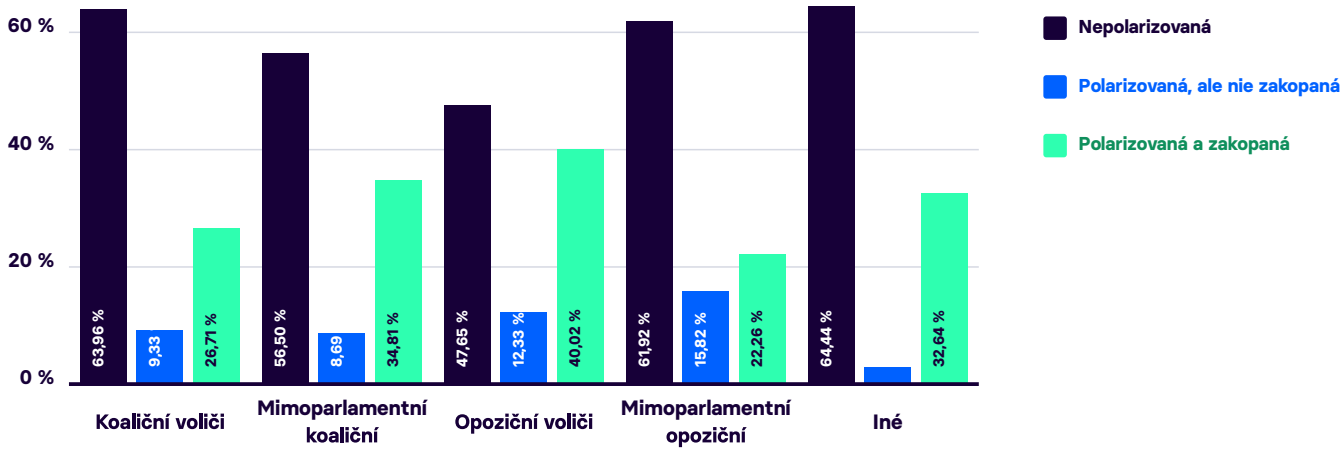

Graf 9: Polarizačná škála vytvorená podľa Edelman metodiky[61] (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

61 Polarizačná škála je vytvorená podľa metodiky Edelman Trust Barometer. Zaradenie respondentov do troch kategórií vychádza z kombinácie odpovedí na otázky qq19 (Nakoľko je podľa vás naša krajina v súčasnosti rozdelená v kľúčových spoločenských otázkach?) a qq20 (Nakoľko je podľa vás pravdepodobné, že naša krajina bude schopná prekonať svoje ideologické rozpory a nedostatok zhody v kľúčových otázkach?). Kategória nepolarizovaná zahŕňa respondentov, ktorí nepovažujú krajinu za výrazne rozdelenú (qq19 = 1–3). Kategória polarizovaná, ale nie zakopaná zahŕňa respondentov, ktorí vnímajú krajinu ako veľmi alebo extrémne rozdelenú (qq19 = 4–5), no zároveň považujú prekonanie týchto rozdielov za pravdepodobné alebo ich nepovažujú za zásadný problém (qq20 = 5–8). Kategória polarizovaná a zakopaná zahŕňa respondentov, ktorí krajinu vnímajú ako veľmi alebo extrémne rozdelenú (qq19 = 4–5) a zároveň sa domnievajú, že tieto rozdiely nie je možné alebo je málo pravdepodobné prekonať (qq20 = 1–4). Výsledky sú vážené podľa váhy w. Metodika Edelman je dostupná online na: https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2023-03/2023%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report%20FINAL.pdf (str.58)

Rozdiely sa naplno prejavujú v Grafe 9, ktorý ukazuje pohľad na polarizačnú škálu kombinujúcu predošlé dva grafy, teda vnímanie rozdelenia krajiny s očakávaniami jeho prekonania podľa metodiky Edelman vysvetlenej vyššie. Graf 8 ukazuje, že hoci väčšina respondentov vo všetkých skupinách stále spadá do kategórie „nepolarizovaná", podiel tejto skupiny sa výrazne líši, od takmer dvoch tretín u koaličných voličov (64,0 %) až po menej než polovicu u opozičných voličov (47,7 %).

Kľúčový rozdiel sa však objavuje v kategórii „polarizovaná a zakopaná", ktorá predstavuje najproblematickejšiu skupinu z pohľadu spoločenskej súdržnosti. Najvyšší podiel tejto skupiny nachádzame u opozičných voličov (40,0 %). U opozičných voličov je výrazne rozšírené presvedčenie nielen o hlbokej polarizácii, ale aj o jej praktickej neprekonateľnosti týchto rozdielov. Medzikategória „polarizovaná, ale nie zakopaná" zostáva vo všetkých skupinách relatívne malá, to znamená, že len menšia časť populácie síce vníma spoločnosť ako rozdelenú, no zároveň si zachováva vieru v možnosť prekonania týchto rozdielov. Inými slovami, ak už respondenti vnímajú polarizáciu ako vysokú, často ju zároveň považujú aj za ťažko riešiteľnú. Tento vzorec naznačuje posun od samotného vnímania konfliktu k jeho internalizácii ako trvalého a neprekonateľného stavu, čo má zásadné dôsledky pre ochotu viesť dialóg, hľadať kompromisy a podporovať spoločné riešenia.

Pri pohľade na polarizačnú škálu na úrovni jednotlivých strán, a nie agregovaných voličských blokov, sa najvyšší podiel kategórie „polarizovaná a zakopaná" nachádza medzi voličmi Progresívneho Slovenska (46 %), SaS (43 %), Hnutie Slovensko (40,7%); v porovnaní s nižším podielom pri voličoch KDH (32 %). Jedným z možných vysvetlení týchto rozdielov je, že vnímanie polarizácie je podmienené aj tým, ako jednotlivé voličské skupiny hodnotia konkrétne tematické oblasti, ktoré tvoria jadro súčasného politického konfliktu. V slovenskom kontexte ide najmä o kultúrno-etické, geopolitické, sociálno-ekonomické, identitárne otázky a otázky ohľadom životného prostredia a tzv. „zelených politík", právneho štátu či fungovania politických a mediálnych inštitúcií.

Z tejto perspektívy možno predpokladať, že voliči niektorých strán, napríklad Progresívneho Slovenska, môžu vnímať napätie naprieč viacerými z týchto dimenzií súčasne. Ich vyššie skóre na polarizačnej škále tak môže odrážať kumulatívny efekt nespokojnosti v rôznych oblastiach verejnej politiky a spoločenského smerovania. Naopak, pri voličoch KDH môže byť nespokojnosť viac selektívna a koncentrovaná len v určitých tematických okruhoch, pričom v iných môžu pociťovať aspoň čiastočné hodnotové zastúpenie. Rozdiely medzi voličskými skupinami tak nemusia spočívať len v intenzite polarizácie, ale aj v rozsahu tém, v ktorých dochádza k nesúladu medzi preferenciami voličov a vnímaným smerovaním krajiny.

Vyššia polarizácia u voličov niektorých opozičných strán môže odrážať nespokojnosť naprieč viacerými oblasťami, najmä v kultúrno-etických, geopolitických, sociálno-ekonomických a identitárnych otázkach.

Zároveň možno uvažovať aj o odlišnej miere očakávaní voči politickej reprezentácii. Najmä voliči niektorých opozičných strán sa javia ako výrazne náročnejší – očakávajú konzistentnú a hodnotovo zosúladenú reprezentáciu naprieč viacerými politickými oblasťami súčasne, bez výrazných kompromisov. Naopak, časť koaličných voličov môže byť tolerantnejšia voči kompromisom, pokiaľ sú ich kľúčové priority aspoň čiastočne uspokojené (napr. nemusia byť spokojní s geopolitickým smerovaním, ale schvaľujú trinásty dôchodok).

Motivácia voľby

Podobne ako minulý rok, aj tento sme sa pozreli na motiváciu voľby vybranej politickej strany. Pri časovom porovnaní je však potrebné zohľadniť metodickú zmenu v roku 2026.[62] Otázka bola formulovaná mierne odlišne, v súlade s metodikou WVS sa zameriavala priamo na to, či je hlasovanie motivované pozitívnym vzťahom k vlastnej strane, alebo negatívnym postojom k ostatným stranám. V predošlom zbere z publikácie v roku 2025 bola otázka formulovaná na voľbu z presvedčenia vs. menšie zlo.[63]

V roku 2026 63% deklarovalo, že by hlasovalo pretože „má rado svoju stranu" a 36% pretože „nemá rado ostatné". Pre porovnanie, minulý rok deklarovalo 73,4%, že volí „z presvedčenia" a 26,6% volí stranu „ako menšie zlo" ktoré nereprezentuje ich postoje. Pozorujeme tak pokles pozitívnej motivácie (z 73,4 % na 63 %) a nárast negatívnej motivácie (z 26,6 % na 36 %).

Zároveň treba dodať, že aktuálne meranie pravdepodobne ešte lepšie zachytáva takzvaný protestný hlas, teda voľbu proti niečomu a nie za niečo. Kategória „menšie zlo" v roku 2025 pravdepodobne zahŕňala aj strategické alebo pragmatické rozhodovanie (napr. voľbu proti ešte menej preferovanej alternatíve), formulácia „hlasujem preto, že nemám rád ostatné strany" explicitne identifikuje negatívnu, odmietavú motiváciu.

Podiel 36% ukazuje, že pre významnú časť voličov už voľba nie je primárne o podpore konkrétnej politickej alternatívy, ale o odmietaní iných. Takýto typ motivácie je v spájaný s vyššou náchylnosťou na mobilizáciu konfliktom a zároveň s hlbším zakorenením polarizačných línií.

Motivácia voličov sa ešte výraznejšie posúva od hlasovania „za svoju stranu" k hlasovaniu „proti ostatným".

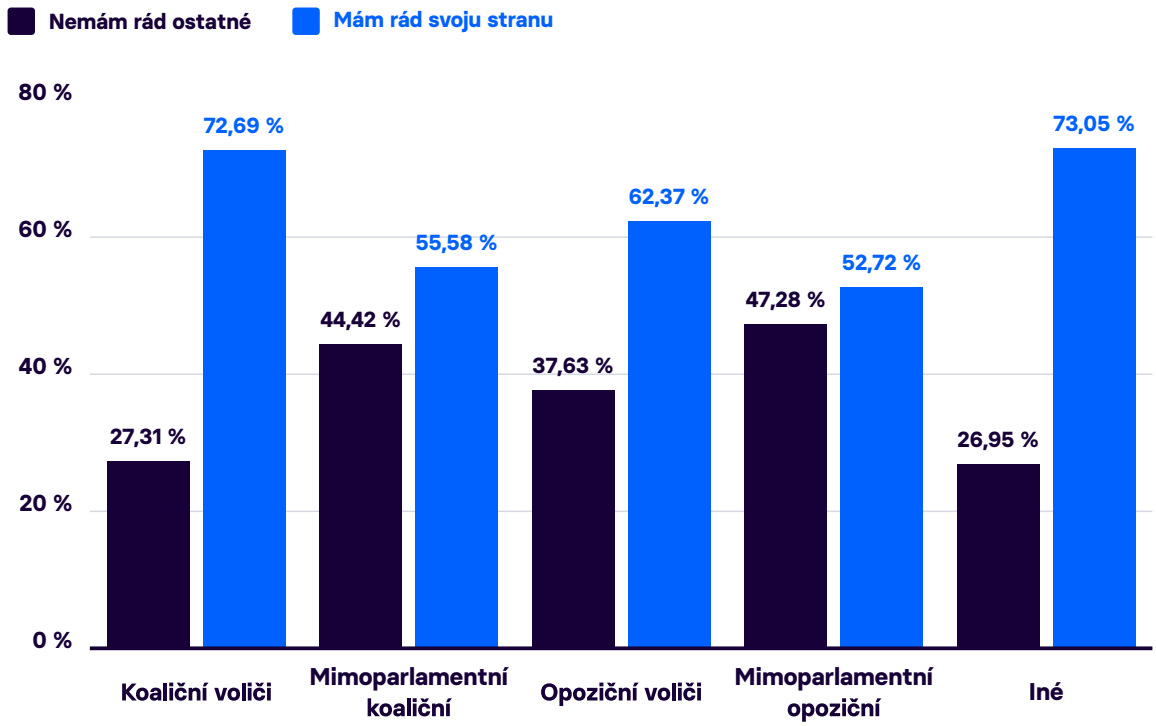

Graf 10: Motivácia voľby meraná otázkou „Keď hlasujete, hlasujete za stranu preto, že ju máte radi – alebo preto, že nemáte radi ostatné?" (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

62 Medzi zberom použitím v publikácii z roku 2025 a 2026 nastali dve metodické zmenami - otázka bola v publikácii v 2026 formulovaná podľa metodiky WVS, ktorá pracuje s dichotómiou „hlasujem, pretože mám rád svoju stranu" vs. „hlasujem, pretože nemám rád ostatné". V roku 2024 bola formulácia založená na rozlíšení medzi voľbou „z presvedčenia" a voľbou „menšieho zla". Po druhé, otázka v roku 2025 bola filtrovaná – bola položená len respondentom, ktorí v predchádzajúcej otázke uviedli konkrétnu stranu (n = 643). V roku 2025 bola otázka položená širšej skupine respondentov (odpovedalo n = 962), pričom existovala aj možnosť odpovede „nevie/neuviedol" (19,8 %). Pre účely orientačného porovnania boli preto údaje za rok 2026 prepočítané po vylúčení odpovedí „nevie/neuviedol" (valid percent recalculation), teda ako podiely medzi respondentmi, ktorí poskytli substantívnu odpoveď (n = 962). Tento prepočet dáva hodnoty 63 % („mám rád svoju stranu") a 36 % („nemám rád ostatné"). Aj pri tomto prepočte však treba výsledky interpretovať opatrne, keďže formulácia otázok nie je úplne identická. Bez prepočtu v roku 2026 deklarovalo 51 % respondentov, že hlasujú preto, že majú radi svoju stranu, a 29,2 % uviedlo, že hlasujú najmä preto, že nemajú radi ostatné strany.

63 V 2024 (teda v zbere, čo stál za publikáciou v 2025) bola otázka doslovne formulovaná „Túto stranu by ste volili... ?" a možnosti boli:
1 ... z presvedčenia, pretože jej veríte
2 ... len ako menšie zlo, ani táto strana nereprezentuje Vaše postoje a hodnoty

Graf 10 naznačuje mierny, ale pomerne konzistentný rozdiel medzi koaličnými a opozičnými voličmi v motivácii hlasovania. V oboch skupinách jednoznačne prevažuje pozitívna motivácia, teda hlasovanie „za svoju stranu“. Zároveň však vidíme, že medzi koaličnými voličmi je tento podiel vyšší (približne 73 %), zatiaľ čo u opozičných voličov je o niečo nižší (okolo 62 %). Podobne, negatívna motivácia, teda hlasovanie „proti ostatným“, je mierne častejšia u opozičných voličov (približne 38 %) než u koaličných (27 %). Rozdiel sa pohybuje na úrovni približne desiatich percentuálnych bodov.

Pri detailnejšom pohľade na jednotlivé strany mimo agregovaných blokov sa zároveň ukazuje, že tieto rozdiely nemožno redukovať len na jednoduché delenie na koalíciu a opozíciu. Pozitívna motivácia je najsilnejšia u voličov strán Hlas-SD (76,6 %) a KDH (75,4 %), zatiaľ čo pri PS dosahuje 62,3 % a pri SaS 58,3 %. SMER má podiel 69,8% pozitívnej motivácie. To ukazuje, že najmä opozičný blok, nie je vnútorne homogénny a že je výrazná variabilita medzi jednotlivými stranami. V rámci opozičného politického tábora nachádzame vzorce od výrazne „afirmatívnej“ podpory (KDH) vlastnej strany až po slabšie ukotvenú podporu (SaS), kde zohráva väčšiu rolu aj odmietanie alternatív.

Všetky výsledky - Slovensko: spoločenská a politická polarizácia

Spoločenská polarizácia

Ak majú ľudia odlišný názor ako ja na hodnotové témy (napr. práva pre LGBT, interrupcie, vojna na Ukrajine, očkovanie, politika, a pod.) ...

Nemá to žiadny vplyv na moje správanie sa k nim	**27,9 %**
Rozprávam sa s nimi, v snahe pochopiť ich postoje	**15,5 %**
Rozprávam sa s nimi, v snahe presvedčiť ich o nesprávnosti ich názoru	**10,1 %**
V rozhovore s nimi sa vyhýbam sporným témam	**26,2 %**
Vyhýbam sa celkovo rozhovoru s nimi	**9,4 %**
Vyhýbam sa celkovo stretnutiu s nimi	**4,5 %**
Vyhýbam sa aj priestorom, kde by som ich mohol stretnúť	**2,5 %**
Aktívne pracujem na tom, aby sa nemohli vyskytovať v priestore, kde sa vyskytujem ja	**1 %**

Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s tvrdením: „Mám rovnaké hodnoty a pohľad na život ako väčšina ľudí na Slovensku.“

Úplne súhlasím	**21 %**
Čiastočne súhlasím	**58,4 %**
Čiastočne nesúhlasím	**15,1 %**
Vôbec nesúhlasím	**1,3 %**

Nakoľko je podľa vás naša krajina v súčasnosti rozdelená v kľúčových spoločenských otázkach?

Vôbec nie je rozdelená	**1,4 %**
Trochu rozdelená	**18,8 %**
Stredne rozdelená	**36,6 %**
Veľmi rozdelená	**31,5 %**
Extrémne rozdelená	**9,7 %**

Nakoľko je podľa vás pravdepodobné, že naša krajina bude schopná prekonať svoje ideologické rozpory a nedostatok zhody v kľúčových otázkach?	
Nikdy k tomu nedôjde (nikdy ich neprekoná)	**6,8 %**
Je to veľmi nepravdepodobné	**9,4 %**
Je to nepravdepodobné	**22,6%**
Ani pravdepodobné, ani nepravdepodobné	**27,4 %**
Je to pravdepodobné	**21,9 %**
Je to veľmi pravdepodobné	**6,1%**
Určite sa to stane (určite ich prekoná)	**1,6%**
Ideologické rozpory a nedostatok zhody v kľúčových otázkach nie sú v našej krajine problémom	**1,2%**

Obmedzili alebo prerušili ste kvôli rozdielnym názorom kontakt s jedným alebo viacerými ľuďmi, s ktorými ste predtým trávili čas?	
Rodičia	**3,1 %**
Súrodenci	**2,8 %**
Iní členovia rodiny (bratranci a sesternice, starí rodičia, strýkovia a tety a pod.)	**10 %**
Kamaráti	**14,6 %**
Kolegovia z práce	**9,9 %**
Iní ľudia	**7,3 %**
Nikdy som neprerušil kontakt s niekým kvôli jeho názorom	**66,7 %**

Poznáte osobne ľudí, ktorých názory sa posledné roky zmenili natoľko, že začali schvaľovať použitie násilia proti názorovým oponentom?	
Nikoho takéhoto nepoznám	**62,1 %**
Jedného človeka	**15,4 %**
2-5 ľudí	**14,4%**
Viac ako 5 ľudí	**3,6%**

Moja krajina je rozdelená medzi skorumpované elity a obyčajných občanov	
Silne súhlasím	**20,1%**
Silne súhlasím	**20,1%**
Súhlasím	**55,1%**
Nesúhlasím	**19,9%**
Silne nesúhlasím	**2,7%**

Politická polarizácia

Vnímanie polarizácie podľa politických preferencií

	Koaliční voliči	Mimoparlamentní koaliční	Opoziční voliči	Mimoparlametní opoziční	Iné
Nízka polarizácia (vôbec / trochu)	26.25%	12.62%	14.38%	12.70%	22.14%
Stredná polarizácia	36.95%	43.88%	32.98%	49.22%	41.57%
Vysoká polarizácia (veľmi / extrémne)	36.80%	43.50%	52.64%	38.08%	36.29%

Vnímanie možnosti prekonania ideologických rozporov podľa politických preferencií

	Koaliční voliči	Mimoparlamentní koaliční	Opoziční voliči	Mimoparlametní opoziční	Iné
Neprekoná ich (1-3)	38.29%	50.85%	41.99%	36.09%	29.08%
Neutrálne / ani ani (4)	26.6%	24.73%	27.75%	37.54%	34.12%
Prekoná ich (5-7)	34.10%	21.53%	29.49%	22.88%	34.40%
Rozpory nie sú problémom (8)	1.02%	2.89%	0.76%	3.49%	2.40%

Polarizačná škála podľa politických preferencií

	Koaliční voliči	Mimoparlamentní koaliční	Opoziční voliči	Mimoparlametní opoziční	Iné
Nepolarizovaná	63.96%	56.50%	47.65%	61.92%	64.44%
Polarizovaná, ale nie zakopaná	9.33%	8.69%	12.33%	15.82%	2.92%
Polarizovaná a zakopaná	26.71%	34.81%	40.02%	22.26%	32.64%

Tabuľka 3: Miera polarizácie v slovenskej populácii. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút, 2025)

Porovnanie: Polarizácia v Českej republike

Partnerom DEKK Inštitútu v tomto výskume je Analytický ústav STEM, ktorý od roku 1990 sleduje a vyhodnocuje trendy, postoje a nálady, ktoré utvárali českú spoločnosť. STEM aj tento rok položil českej verejnosti rovnaké otázky, aké položil DEKK Inštitút tej slovenskej.[64]

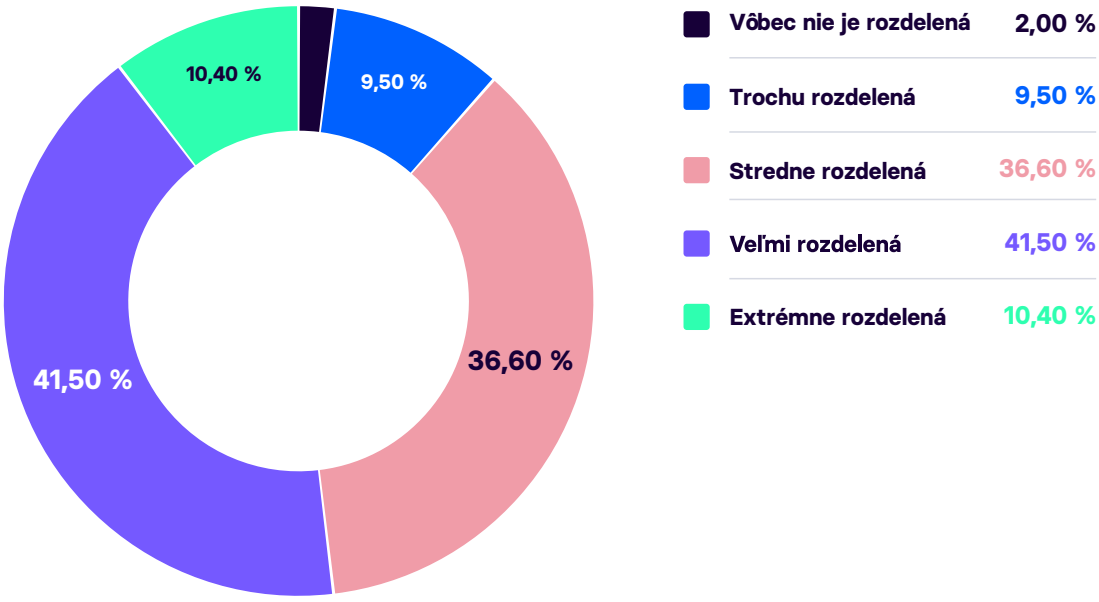

Graf 11: Rozloženie odpovedí na otázku „Do jaké míry je podle Vás naše země v současnosti rozdělená v klíčových společenských otázkách?". (Zdroj: Analytický ústav STEM)

V Grafe 11 vidíme, že pomer tých, čo vnímajú spoločnosť ako rozdelenú je v niektorých kategóriách podobný ako na Slovensku. Skupina „stredne rozdelená" má úplne rovnaký podiel (36,6%). Češi však majú vyššie podiely vo „veľmi rozdelená" (41,5% vs 31,5% na Slovensku) a mierne vyšší podiel majú aj v kategórii „extrémne rozdelená" (10,4% oproti 9,7%). Analytický ústav STEM tieto dáta zbieral už minulý rok a preto vieme porovnať postoje v čase. V Česku vzrástol podiel ľudí, ktorí vnímajú spoločnosť ako „veľmi rozdelenú" (37% minulý rok, t.z. nárast o 4,5 p.b.) a klesol podiel ľudí ktorí ju vnímajú ako trochu rozdelenú (13,5% minulý rok, pokles o 4 p.b.).

Interpretáciu týchto posunov je potrebné čítať aj v kontexte načasovania zberu dát. Posledné voľby do Poslaneckej snemovne Parlamentu Českej republiky sa konali 3. a 4. októbra 2025, pričom zber dát prebehol už v novembri 2025, teda krátko po voľbách. Práve obdobie bezprostredne po voľbách býva ešte stále charakteristické zvýšenou intenzitou politickej komunikácie, silnejšou mediálnou pozornosťou konfliktov a výraznejším vymedzovaním sa medzi politickými tábormi.

V Česku vzrástlo vnímanie silného rozdelenia spoločnosti, čo môže súvisieť s post-volebným kontextom a zvýrazneným verejným konfliktom.

64 Českí kolegovia zo STEM-u výskum realizovali bez nároku na odmenu. Ich vzťah k vedeckému bádaniu si vážime a zdieľame ho, a vďaka tejto zdieľanej vášni pre poznanie môžeme porovnať stav polarizácie a antisystému medzi Slovenskom a Českou republikou.

Vyšší podiel respondentov, ktorí v Česku vnímajú spoločnosť ako „veľmi“ alebo „extrémne“ rozdelenú, tak môže byť čiastočne ovplyvnený týmto post-volebným kontextom. Konflikt v politickej súťaži je v tomto období viditeľnejší, viac tématizovaný a prítomný vo verejnom priestore, čo môže zvyšovať subjektívne vnímanie miery spoločenského rozdelenia.

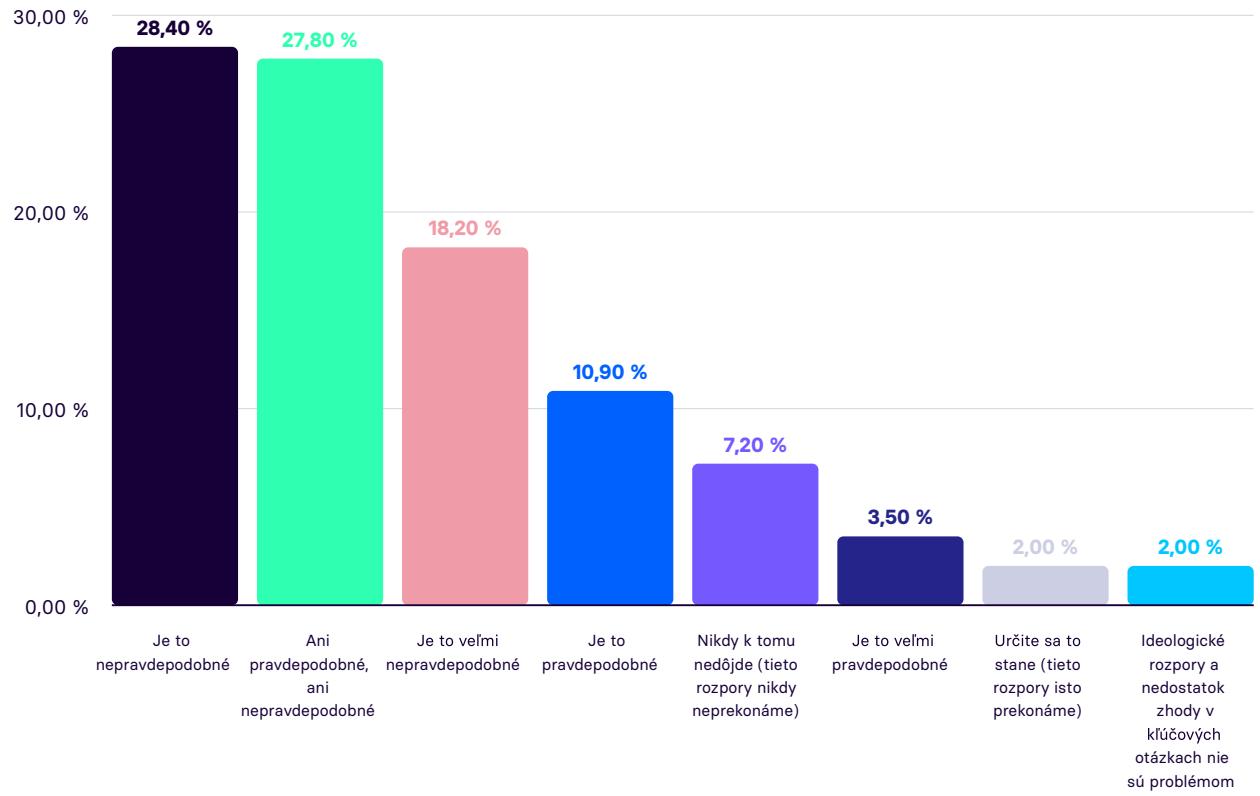

Graf 12: Rozloženie odpovedí na otázku „Nakolik je podle Vás pravděpodobné, že se naší zemi podaří překonat ideologické rozpory a nedostatek shody v klíčových otázkách?“ (Zdroj: Analytický ústav STEM)

Zároveň v Grafe 12 vidíme, že dve najväčšie kategórie predstavujú odpovede „je to nepravdepodobné“ (28,4 %) a neutrálna pozícia „ani pravdepodobné ani nepravdepodobné“ (27,8 %). Obe tieto kategórie mali podobné zastúpenie aj minulý rok, pričom evidujeme len mierny nárast v rámci štatistickej odchýlky (približne 26 % pre obe kategórie). Toto rozloženie je relatívne podobné situácii na Slovensku (22,6 % „nepravdepodobné“ a 27,4 % „ani pravdepodobné ani nepravdepodobné“), hoci česká spoločnosť sa v porovnaní so Slovenskom o niečo viac prikláňa k skeptickejším postojom.

Graf 13: Miera polarizácie v českej spoločnosti podľa metodiky Edelman (Zdroj: Analytický ústav STEM)

V Grafe 13 vidíme rozloženie polarizácie v Česku podľa Edelman metodiky, teda rovnakou metódou ako sme zanalyzovali mieru polarizácie v slovenskej spoločnosti na začiatku tejto kapitoly. Vidíme, že v Česku je väčšia časť spoločnosti polarizovaná a zakopaná (44,9% oproti 31% na Slovensku) a tiež menšia časť je nepolarizovaná (48% oproti 57% na Slovensku).

Detailnejšie dáta ukazujú tiež rozdiel v jej dopadoch na medziľudské vzťahy. Kým v Česku až 84,2 % respondentov uvádza, že nikdy neprerušili kontakt kvôli rozdielnym názorom, na Slovensku je to len 66,7 %. Tento rozdiel sa konzistentne prejavuje aj naprieč jednotlivými typmi vzťahov. Obmedzenie kontaktu s rodičmi uvádza v Česku 1,9 % respondentov oproti 3,1 % na Slovensku, pri súrodencoch 1,8 % oproti 2,8 %.

Najvýraznejší rozdiel vidíme pri širšej rodine, napríklad pri bratrancoch či sesterniciach, kde v Česku ide o 2,1 %, zatiaľ čo na Slovensku až o 10 %, teda rozdiel takmer o osem percentuálnych bodov. Podobný vzorec sledujeme aj pri priateľoch (6,9 % vs. 14,6 %) a kolegoch (3,9 % vs. 9,9 %).

Z dát tak vyplýva, že reálne dôsledky sú na Slovensku podstatne silnejšie. Vidíme tu tak rozpor medzi mierou vnímanej polarizácie a jej dopadmi na medziľudské vzťahy. Napriek tomu, že českí respondenti častejšie označujú spoločnosť za polarizovanú, konflikty sa výrazne menej premietajú do ich každodenných sociálnych väzieb.

Tento rozdiel zároveň čiastočne môže potvrdzovať interpretáciu z predošlej kapitoly, že nižšia miera deklarovanej polarizácie na Slovensku nemusí nevyhnutne znamenať jej nižšiu reálnu úroveň. Skôr môže ísť o prejav postupnej normalizácie polarizačného prostredia.

Reálne dôsledky polarizácie, najmä zásahy do osobných vzťahov, sú na Slovensku podstatne silnejšie ako v Čechách.

Antisystém v Českej republike

Keď sa pozrieme na antisystémový sentiment, ktorý detailnejšie v teoretickej rovine rozoberáme nižšie, v Česku zostáva mierne vyšší ako na Slovensku (47,7 % vs. 40,2 %). Zároveň ide o hodnotu veľmi blízku minulému roku (46,9 %), čo naznačuje stabilitu tohto postoja v českej spoločnosti.

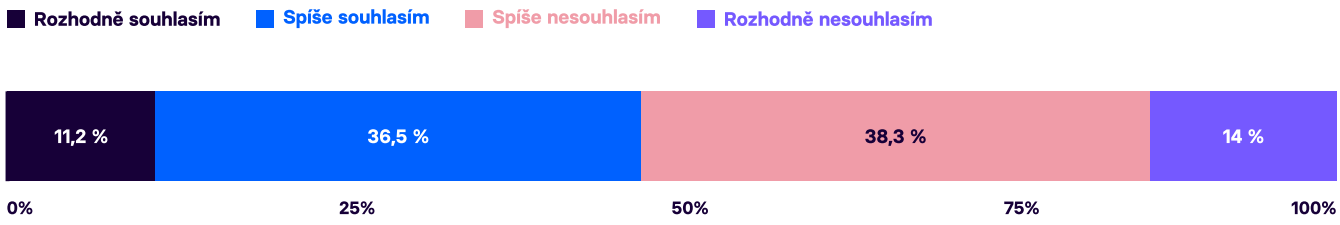

Graf 14: Rozloženie odpovedí na otázku Do jaké míry souhlasíte, nebo nesouhlasíte s následujícím tvrzením: „Systém je nastavený proti lidem, jako jsem já." (Zdroj: Analytický ústav STEM)

Podobne ako vlani, aj tento rok sa antisystémový sentiment koncentruje najmä v špecifických sociodemografických skupinách. Výraznejší je u starších respondentov (napr. 50 % v kategórii 45–59 rokov), u ľudí s nižším vzdelaním (58 % bez maturity) a najmä u respondentov so zlou ekonomickou situáciou (až 71 % pri zlom materiálnom zabezpečení). Tento vzorec je konzistentný s predchádzajúcimi zisteniami a naznačuje, že antisystémové postoje sú úzko previazané s pocitom ekonomickej a sociálnej neistoty.

Z pohľadu politických preferencií sa tento sentiment výrazne diferencuje naprieč stranami aj voličskými skupinami. Keďže zber dát prebehol v novembri 2025, predpokladáme, že ešte stále do istej miery odráža dlhodobejšiu skúsenosť voličov s predošlou koalično-opozičnou dynamikou. Pred voľbami v októbri 2025 tvorili jadro vlády SPOLU a STAN, zatiaľ čo ANO bolo hlavnou opozičnou silou. Piráti pritom už od jesene 2024 vo vláde nepôsobili. V dátach vidíme pomerne zreteľný vzorec: vyššie podiely antisystémových postojov sa častejšie objavujú medzi voličmi opozičných strán než medzi voličmi strán vtedajšej vládnej koalície.

Najvyššie hodnoty nachádzame pri SPD (66,0 %) a STAČILO! (63,3 %). Vysoké sú aj pri nevoličoch (54,7 %) a voličoch ANO (55,0 %). Naopak, pri stranách, ktoré tvorili jadro vládneho tábora, sú tieto podiely výrazne nižšie: pri STAN ide o 27,3 % a pri SPOLU o 25,8 %. Vyššiu hodnotu vidíme aj pri Pirátoch (37,3 %), čo možno chápať ako súčasť širšej opozičnej dynamiky. V prípade Motoristov sobě (47,7 %) sa navyše pravdepodobne ukazuje aj silnejší protestný profil ich elektorátu, podobne ako pri STAČILO!.

Celkovo teda dáta naznačujú, že antisystémový sentiment je do veľkej miery štruktúrovaný aj pozdĺž línie koalícia–opozícia. Pri niektorých stranách je však tento efekt zrejme ešte zosilnený protestnejším profilom strany.

Vo všeobecnosti nás už minulý rok pomerne vysoká miera antisystémových postojov v Česku prekvapila. Tento obraz sa zásadne nemení ani dnes, čo naznačuje, že nejde o dočasnú reakciu na konkrétne udalosti, ale o stabilnejšie ukotvený postoj časti spoločnosti. Zároveň to poukazuje na širší trend kumulácie nespokojnosti s fungovaním systému, ktorý pozorujeme naprieč európskymi krajinami.

Kľúčový rozdiel medzi Českom a Slovenskom však spočíva najmä v tom, ako sú jednotlivé spoločnosti schopné túto nespokojnosť absorbovať a zvládať. Česká republika dlhodobo vykazuje vyššiu mieru medziľudskej dôvery aj dôvery v inštitúcie, čo vytvára určitý „tlmiaci mechanizmus". Aj keď časť populácie vníma systém kriticky, tento postoj sa menej premieta do destabilizujúcich prejavov alebo narušenia sociálnych väzieb.

Na Slovensku je situácia odlišná. Nižšia úroveň dôvery znamená, že podobná alebo aj mierne nižšia miera antisystémového sentimentu môže mať silnejšie dôsledky. Nespokojnosť nie je len deklarovaná, ale častejšie sa premieta do medziľudských konfliktov, nižšej ochoty spolupracovať či vyššej miery sociálneho napätia.

Antisystémový sentiment v Česku je vo významnej miere štruktúrovaný pozdĺž línie koalícia-opozícia, no svoju rolu hrá aj protestné nastavenie samotnej strany.

ANTISYSTÉM

Pojem antisystém je v slovenskom verejnom diskurze bežne používaný, no jeho presný význam zostáva často nejasný a niekedy býva stotožňovaný s extrémizmom. DEKK Inštitút definuje antisystémový sentiment ako subjektívne presvedčenie jednotlivca, resp. celej skupiny, že „systém", v ktorom jedinec / skupina žije, ignoruje jeho blaho alebo mu dokonca aktívne škodí.

V kontexte antisystémového sentimentu rozlišujeme dva typy:

- všeobecný antisystém: presvedčenie jednotlivca či časti spoločnosti o nepriateľskom nastavení systému
- aktívny antisystém: okrem odmietnutia systému zahŕňa aj aktívnu snahu o jeho zmenu, budovanie paralelných štruktúr či alternatívnych životných štýlov.

Predmetom tejto štúdie je výlučne všeobecný typ antisystému. Pri definovaní pojmu „systém" je však potrebné ho odlíšiť od pojmu „establišment", ktorý je sub-dimenziou systému a predstavuje lokálne usporiadanie moci v konkrétnej spoločnosti (politici, médiá, štátne orgány, cirkvi, biznis, apod.). Kým anti-establišment označuje nedôveru či odmietnutie voči inštitucionálnym elitám v danej krajine či spoločnosti, antisystém ide ďalej: zahŕňa odmietnutie dominantných kultúrnych, ekonomických a hodnotových vzorcov v konkrétnom systéme. V európskom kontexte, do ktorého patrí aj slovenská spoločnosť, ide o liberálnu demokraciu, kapitalizmus a individualistický konzumerizmus – teda o model optimalizovaný na ochranu práv a slobôd jednotlivca a jeho sebarealizáciu.

Výskum DEKK Inštitútu ukazuje, že antisystémové nálady v našej spoločnosti sú často reakciou práve na tieto „západné" vplyvy. Rozsiahlejší výklad fenoménu antisystémového sentimentu ponúka naša exploratórna štúdia [Anti]systém na Slovensku, ktorá poukazuje na skutočnosť, že slovenská spoločnosť musela po roku 1989 absorbovať za výrazne krátky čas komplexnú transformáciu na spoločenskej, ekonomickej, politickej aj hodnotovej rovine, ktorá napríklad v západných krajinách prebiehala postupne naprieč desaťročiami – minimálne od konca 2. svetovej vojny.[65] A hoci si väčšina obyvateľov Slovenska materiálne polepšila, časť populácie v novom systéme často aj podľa objektívnych faktorov neprosperuje – a to spoločensky, materiálne a ani psychicky – a teda si voči novému „systému" nevybudovala dôveru a tým pádom vníma aktuálny systém negatívne.

Antisystémový sentiment je subjektívne presvedčenie jednotlivca, že „systém" v ktorom žije, nemyslí na jeho blaho alebo mu dokonca aktívne škodí.

65 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

Dôvera v „systém“ a antisystémový sentiment

Značná časť slovenskej populácie dlhodobo neverí svojej vláde – bez ohľadu na to, ktoré strany sú jej súčasťou – a ani svojmu štátu, resp. kľúčovým zložkám riadenia štátu.[66] Ako však ukazujú výsledky nášho výskumu, ktoré sú dostupné na nasledujúcich stranách, veľká časť populácie prestáva veriť aj tomu, že by sa s výmenou vlády či konkrétnymi reformami štátu mohlo niečo reálne zmeniť k lepšiemu. Táto nedôvera tak ide hlbšie: je to nedôvera v základné piliere celého systému - politického, ekonomického a spoločenského. Je to nedôvera vo férovosť „základných pravidiel hry“ či priamo presvedčenie, že sú nastavené proti „ľuďom, ako som ja“.[67]

Antisystém predstavuje nedôveru v základné piliere celého systému - politického, ekonomického a spoločenského. Je to nedôvera vo férovosť „základných pravidiel hry” či priamo presvedčenie, že sú nastavené proti “ľuďom, ako som ja”.

Rastúcou nedôverou v systém trpí značná časť celého západného sveta. Keďže žiadny systém nie je schopný generovať podmienky, ktoré by plnohodnotne uspokojili potreby všetkých členov našej mnohomiliónovej spoločnosti, istá miera nedôvery voči systému existovala vždy a svojim spôsobom je aj prirodzená a potrebná. V kontexte aktuálneho vývoja v slovenskej spoločnosti, možno hľadať spúšťače výraznejšieho vzostupu antisystémového sentimentu v nie tak dávnej a pre mnohých subjektívne pozitívnej skúsenosti so socializmom, ktorý v porovnaní s aktuálnym „západným“ systémom predstavoval odlišný „systém“.[68] Za významný „spúšťač“ možno považovať taktiež svetovú ekonomickú krízu v roku 2008, keď sme sa v moderných dejinách seriózne priblížili ku kolapsu svetového finančného systému. Jej ďalekosiahle následky, ktoré sa týkali nielen ekonomiky, ale prakticky všetkých oblastí života na úrovni jednotlivcov, rodín, komunít aj celých spoločností[69], odštartovali nové kolo prehlbovania nedôvery. Ako píše Rachel Botsmanová:

> *„Táto strata dôvery nie je ničím iným, ako vymiznutím viery v samotný „systém”. Keď nás systém sklamal, čomu máme veriť? Na koho alebo na čo sa môžeme spoľahnúť? […] Počiatočným epicentrom zrútenia dôvery boli banky, pri tých to ale neskončilo. Po kríze nasledovali nové škandály a ďalšie odhalenia, ktoré ďalej oslabovali dôveru vo vlády, médiá, mimovládne organizácie, veľké spoločnosti a dokonca aj cirkvi.*

> *Podobne ako v telenovele alebo shakespearovskej tragédii prichádzajú epizódy neetického správania v rýchlom slede po sebe – od tých nehoráznych, cez tie jednoducho hlúpe až po tie, žiaľ, úplne rutinné. Každá z nich trochu podomlela dôveru verejnosti.”* [70]

Podobnú dynamiku oslabovania dôvery v „systém“ možno identifikovať napríklad aj v prípade nedostatočne dobre zvládnutého manažmentu a komunikácie počas pandémie ochorenia Covid-19. Ako uvádza štúdia, ktorá sa venovala práve vplyvu manažmentu pandémie na dôveru v systém: *„Je to prvýkrát v novodobej histórii, čo vysoko individualizované západné demokracie čelili rozsiahlej pandémii. […] Pandémia narušila náš bežný spôsob života, čo vyvolalo frustráciu, bezprecedentné sociálne vylúčenie a celý rad ďalších obáv. […] Naše výskumy ukazujú, že psychická záťaž spojená s prežívaním pandémie tiež podnietila protivládne a antisystémové postoje, ktoré zase podnietili postoje a motiváciu k politickému násiliu.”* [71]

66 Gloss, H., – Cigáneková, V., – Kosnáč, P. (2026). Trendy [ne]dôvery 2026. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2026/05/DEKK-trendy-nedovery-2026-SK.pdf

67 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

68 Na otázku „Ako sa podľa Vás žilo ľuďom na Slovensku za socializmu v porovnaní so súčasnosťou?“ odpovedá na Slovensku približne 64 % pozitívne (Ide o sčítanie odpovedí „Určite lepšie“, „Oveľa lepšie“ a „Skôr lepšie“ (Zdroj: Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko)

69 Lindström, M., – Giordano, G., N. (2016). The 2008 financial crisis: Changes in social capital and its association with psychological wellbeing in the United Kingdom – A panel study, Social Science & Medicine, Volume 153, 71 – 80, Dostupné: https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.02.008

70 Botsmanová, R. (2018). Komu se dá věřit?. Host. Brno. s. 13 – 14.

71 Association for Psychological Science. (26. október 2021). The Burden of the COVID-19 Pandemic May Motivate Outbreaks of Violent Protest and Antigovernment Sentiment. Dostupné: https://www.psychologicalscience.org/observer/pandemic-protest

Možno tak konštatovať, že antisystémový sentiment vzniká ako reakcia na objektívnu alebo subjektívnu negatívnu skúsenosť so systémom – či už ako celkom, alebo s niektorým z jeho základných pilierov (politickým, ekonomickým, spoločenským). V podmienkach Slovenska je tento jav obzvlášť relevantný, keďže značná časť populácie má osobnú skúsenosť so socializmom, teda s alternatívnym systémom založeným na odlišných princípoch fungovania spoločnosti ako tie, ktoré tvoria „západný systém".

Pre lepšie analytické uchopenie antisystémového sentimentu je užitočné rozlišovať dve navzájom prepojené, no konceptuálne odlišné dimenzie, ktoré ho ovplyvňujú:

- Objektívne (merateľné) podmienky v spoločnosti ako napríklad nízky životný štandard vyplývajúci z nízkej mzdy či zraniteľnosti na trhu práce spôsobené globálnym konkurenčným trhovým prostredím, ktorý predstavuje jeden z pilierov súčasného systému (v kontraste s tabuľkovými mzdami predpísanými centrálnym plánovaním v období socializmu).

- Druhú dimenziu predstavuje subjektívne prežívanie jednotlivca. Môže ísť napríklad o pocit osamelosti, marginalizácie alebo nadbytočnosti v spoločnosti, ktorá zdôrazňuje výkon, individualizmus a osobný úspech (často bez ohľadu na ostatných).

Tieto dve dimenzie sa navzájom nevylučujú, ale dopĺňajú. Kľúčové pritom je, že bezprostredným motivačným základom pre vznik antisystémového sentimentu je práve subjektívna percepcia reality zo strany jednotlivca. To znamená, že negatívne vnímanie neschopnosti systému napĺňať jeho očakávania môže byť rovnako silným – a neraz dokonca aj silnejším – zdrojom frustrácie.

Z toho vyplýva, že pri skúmaní antisystémového sentimentu nemožno vychádzať iba z „tvrdých" socioekonomických ukazovateľov, ako sú priemerná mzda, HDP na obyvateľa alebo očakávaná dĺžka života. Rovnako dôležité je zohľadniť „mäkké" indikátory o prežívaní života jednotlivca či celej skupiny osôb, ako sú subjektívna spokojnosť so životom, miera osamelosti, pocit ohrozenia či stav duševného zdravia. Meranie týchto subjektívnych ukazovateľov je však metodologicky náročné. Problémy pri ich výskume súvisia najmä s tým, či použité metódy naozaj merajú to, čo majú (validita), a či sú výsledky merania spoľahlivé (reliabilita). Situáciu navyše komplikuje aj to, že vnímanie subjektívnej pohody sa líši medzi kultúrami a že nie je vždy jasné, s kým jednotlivci porovnávajú svoju životnú situáciu.

Doplňujúci analytický rámec pre lepšie pochopenie vzniku antisystémového sentimentu predstavujú koncepty relatívnej deprivácie a legitimity inštitúcií. Relatívna deprivácia poukazuje na to, že nespokojnosť jednotlivcov nevzniká iba z ich absolútnej materiálnej situácie, ale najmä z ich porovnávania sa s relevantnými referenčnými skupinami (napr. rovesníkmi, regionálnym okolím alebo mediálne sprostredkovanými štandardmi). Aj objektívne zlepšovanie ich životných podmienok tak môže byť sprevádzané rastúcou frustráciou, ak jednotlivci nadobúdajú pocit, že v porovnaní s inými „zaostávajú". Tento mechanizmus úzko súvisí s vnímanou legitimitou inštitúcií – teda mierou, do akej sú politické, ekonomické a spoločenské inštitúcie, ktoré systém reprezentujú, považované za spravodlivé, dôveryhodné a schopné konať v prospech občanov. Ich nízka legitimita zosilňuje vnímanie relatívnej deprivácie, keďže jednotlivci nepripisujú svoju situáciu iba okolnostiam, v ktorých sa oni sami ocitli, ale aj zlyhaniu systému ako takého, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť formovania antisystémového sentimentu či dokonca až politického násilia.[72]

Antisystémový sentiment je reakcia na negatívnu skúsenosť so systémom a spája v sebe kombináciu objektívnych podmienok jednotlivca ako aj mieru jeho dôvery v inštitúcie a subjektívne prežívanie - najmä pocit nespravodlivého znevýhodnenia či nedostatku.

72 Gurr, T. R. (2011). Why Men Rebel (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315631073

Je antisystém zlý?

Antisystémový sentiment nie je a priori zlý, hoci predstavuje významný spoločenský problém, ktorý brániť krajine napredovať, pretože jej členovia sa nevedia zhodnúť na „systéme", ktorý považujú za správny, a tak dochádza k určitej forme „spoločenskej paralýzy". Ako sme už uviedli, akékoľvek usporiadanie spoločnosti produkuje podmienky, ktoré určitej časti spoločnosti vyhovujú viac ako inej. Istá nespokojnosť je teda normálna a dokonca žiaduca, pretože generuje konflikt, ktorý – ak správne kanalizovaný – vie znižovať príčiny nespokojnosti v spoločnosti. Ak táto nespokojnosť nie je systémom reflektovaná, dochádzka k javom, ktoré popisuje prof. Jonathan Hopkin:

> *„[...] politický a ekonomický ‚systém' zlyhal a antisystémové hnutia sú predvídateľnou a v mnohých ohľadoch vítanou reakciou na toto zlyhanie. Označiť pôvod hnevu a odporu voči súčasnému stavu ako dôsledok rasizmu, sebectva alebo podľahnutia zahraničnej propagande je vážnou chybou. To, čo majú antisystémová ľavica aj pravica spoločné, je odmietanie politického a ekonomického poriadku, ktorý vládne v bohatých demokraciách na začiatku 21. storočia. Toto odmietanie je najsilnejšie v demokraciách, kde je nerovnosť najvyššia a kde boli sociálne a hospodárske dôsledky globálnej finančnej krízy najzávažnejšie."* [73]

V kontexte antisystému a reakcie na neho je možné za problematické považovať dve tendencie:

- na strane predstaviteľov a obhajcov „systému" je to démonizácia jeho kritikov, zvyčajne s cieľom delegitimácie ich výhrad alebo požiadaviek a bez ochoty skutočne reflektovať predložené argumenty či obvinenia;
- na strane ľudí hlásiacich sa k „antisystému" je to snaha o nelegálne, násilné alebo skratkovité riešenie, ak existuje legálna či nenásilná, hoci zdĺhavá a komplexná cesta k požadovanej zmene systému.

Kto „je" antisystém na Slovensku?

Antisystémový sentiment v slovenskej spoločnosti

Antisystémový postoj pramení z odmietania dominantných kultúrnych a filozofických vplyvov v našej spoločnosti a v praxi môže mať výrazne rôznorodé prejavy: od pasívneho presvedčenia, že systém je proti mne, až po aktívne konanie jednotlivca či celých skupín ako napríklad otvorená snaha o legálnu či nelegálnu zmenu systému, budovanie paralelných spoločností, alebo prijatie alternatívneho životného štýlu, ktorý aktívne odmieta pre nich nesprávne či neprijateľné základné kultúrne prvky modernej spoločnosti. Ako sme už uviedli, cieľom tejto analýzy je rámcovať a cez empirické dáta predstaviť širší, teda všeobecný antisystém v slovenskej spoločnosti.[74]

Antisystém je komplexný spoločenský fenomén, ktorý sa skladá z množstva faktorov, ktoré sú stále predmetom výskum a teda aj meranie jeho „výskytu" v spoločnosti predstavuje náročnú metodologickú úlohu. Avšak tak ako pri meraní sociálnej kohézie na jej rýchlu – hoci nie dokonalú – diagnostiku používame meranie všeobecnej medziľudskej dôvery[75], navrhujeme na rýchlu diagnostiku antisystému výskumnú otázku, v ktorej respondent odpovedá či je súčasný spoločenský systém nastavený pre alebo proti ľuďom, ako je on/ona. Otázka teda zachytáva subjektívny pozitívny alebo negatívny sentiment voči „systému".

73 Hopkin, J.,(13. 7. 2020). The rise of anti-system politics reflects the exhaustion of neoliberal democracy, LSE Blogs. Dostupné: https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2020/07/13/the-rise-of-anti-system-politics-reflects-the-exhaustion-of-neoliberal-democracy/

74 Pre definíciu všeobecného antisystému viď kapitola „Antisystém" vyššie, str. 41

75 Gloss, H., – Cigáneková, V., – Kosnáč, P. (2026). Trendy [ne]dôvery 2026. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2026/05/DEKK-trendy-nedovery-2026-SK.pdf

Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s tvrdením: Systém je nastavený proti ľuďom, ako som ja.

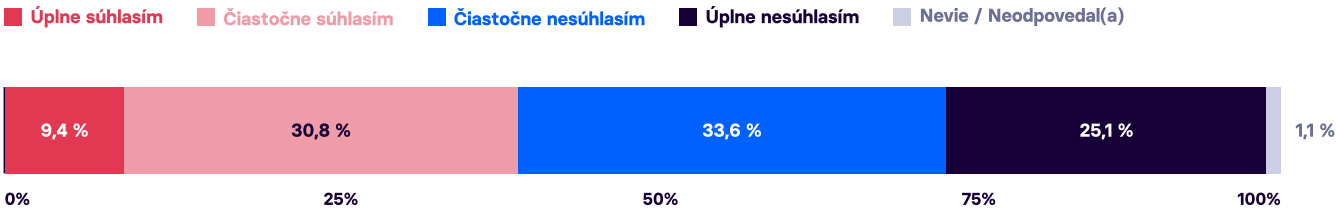

Graf 15: Prehľad antisystémového sentimentu v slovenskej spoločnosti. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Z odpovedí respondentov v rámci nášho výskumu pre tohtoročnú štúdiu vyplýva, že 40,2 % populácie na Slovensku je úplne alebo čiastočne presvedčených, že systém, v ktorom žijú, je nastavený proti nim.[76] Na druhej strane 58,7 % respondentov takéto presvedčenie nemá.[77] V porovnaní s našim predchádzajúcim výskumom, keď sme sa v slovenskej spoločnosti pýtali identickú otázku evidujeme relatívne vcelku výrazný pokles v antisystémovom postoji (približne 12%). Na druhej strane, 44,6 % systém vnímalo pozitívne, čo predstavuje nárast o približne 14 %.

Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s tvrdením: Systém je nastavený proti ľuďom, ako som ja.

	Názov štúdie DEKK Inštitútu		
	[Anti]systém na Slovensku 2023	**Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko**	**Polarizácia a antisystém 2026: Slovensko**
Úplne súhlasím + čiastočne súhlasím	50,7 %	52,5 %	40,2 %
Úplne nesúhlasím + čiastočne nesúhlasím	44,6 %	42,9 %	58,7 %

Tabuľka 4: Prehľad vývoja antisystémového sentimentu v slovenskej spoločnosti. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Výrazná časť našej spoločnosti je dlhodobo presvedčená, že systém, v ktorom žijú, je nastavený proti nim.

Pri porovnaní vývoja medzi jednotlivými meraniami antisystémového sentimentu sa ponúka optimistická interpretácia o poklese antisystémového sentimentu v slovenskej spoločnosti v roku 2026. Druhou možnou hypotézou je možnosť, na ktorú sme upozorňovali aj v našej štúdii Trendy [ne]dôvery 2026 (str. 17–18), ktorej dáta vychádzali z rovnakého výskumu verejnej mienky ako dátam použité v tejto štúdii.[78] Podľa tejto hypotézy predstavuje pokles antisystému kombináciu inej metódy zberu údajov (náhodná predchádzka vs. kvótny výber) a polarizácie prítomnej v našej spoločnosti. Kombinácia týchto dvoch dôvodov mohla spôsobiť, že ľudia s antisytémovým sentimentom jednoducho odmietli odpovedať neznámemu anketárovi. Pri metóde náhodnej prechádzky sa pritom anketár po odmietnutí presunul k ďalšiemu náhodne generovanému obydliu a nehľadá tak prioritne respondenta s podobným profilom. Paradoxne nám tak vysoká polarizácia v spoločnosti sťažuje samotný výskum polarizácie. Túto hypotézu zároveň podporuje aj „pretestovanie" danej otázky, čiže zopakovanie zberu odpovedí na identickú otázku vo februári 2026 inou metódou. Tento kontrolný výskum bol realizovaný kvótnym výberom, ktorý primárne vyberá respondentov podľa zloženia obyvateľstva a nie podľa náhodného vyskladania vzorky. Kontrolný výskum z februára 2026 priniesol nasledovné výsledky: úplne súhlasím (17,7 %), čiastočne súhlasím (34,5 %), čiastočne nesúhlasím (24,5 %), úplne nesúhlasím (13,7 %) a neviem / neodpovedal/a (9,5 %). Z toho vyplýva, že viac ako polovica obyvateľstva (52,2%) má podľa tohto pretestovania pocit, že systém je nastavený proti nim, čo je podobné číslo ako predošlé dva zbery ktoré stáli za štúdiami z predošlých dvoch rokov. Znamenalo by to, že antisystémový sentiment ostáva v slovenskej spoločnosti nezmenený. Spoľahlivo budeme vedieť tento trend overiť až v nasledujúcich zberoch.

76 Jedná sa o súčet pomeru respondentov, ktorí uviedli „úplne súhlasím" a „čiastočne súhlasím". Metóda sčítania dvoch podobných postojov ku konkrétnej otázke sa oficiálne nazýva „top-two-box (T2B)" a používa ju napr. OECD na prehľadnejšie zobrazovanie výsledkov výskumu. Metóda je prijateľná, ak okrajové možnosti „úplne súhlasím", resp. „úplne nesúhlasím" nie sú zanedbateľné – čo v prípade 9,4 %, resp. 25,1 % platí. Detailný prehľad výsledkov je k dispozícii v Tabuľke 3 na str. 44.

77 Pomer 1,1 % respondentov na otázku nevedelo odpovedať alebo odmietlo odpovedať.

78 Gloss, H., – Cigáneková, V., – Kosnáč, P. (2026). Trendy [ne]dôvery 2026. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2026/05/DEKK-trendy-nedovery-2026-SK.pdf s. 17 – 18

Antisystémový sentiment z perspektívy sociodemografie

Nasledujúca analýza predstavuje sociodemografický pohľad na skupinu respondentov, ktorí deklarovali, že systém je nastavený proti nim. Keďže ide o približne 40% z celkového počtu respondentov, nasledujúci prehľad nepredstavuje reprezentatívne dáta. Avšak stále ide o významný pomer respondentov, ktorý možno pokladať za informatívnu sondu o postojoch v našej spoločnosti.

Podľa získaných údajov neevidujeme výrazný rozdiel v antisystémovom sentimente medzi mužmi (51 % %) a ženami (49 %) a ani medzi obyvateľmi mesta (54,4 %) a vidieku (45,7 %). Pri porovnaní ďalších sociodemografických kategórií je však možné identifikovať niekoľko výrazných rozdielov: najvyššiu mieru antisystémového sentimentu sme odmerali vo vekovej kategórii 65 a viac rokov (23 %), hoci ani nižšie vekové kohorty nemajú veľmi odlišné hodnoty (16 – 20 %) a medzi ľuďmi so stredoškolským vzdelaním – s (34,6 %) a aj bez maturity (29,2 %). Porovnanie respondentov podľa spoločenských tried a ich príjmu, prinieslo tiež zaujímavé zistenia: Z pohľadu spoločenskej triedy najvyšší podiel antisystémového sentimentu deklarovali respondenti hlásiaci sa k „nižšej strednej triede“ (47,4 %) čo by mohlo byť spôsobené negatívnymi dopadmi viacerých kôl konsolidácie verejných financií, ktoré vážne zasiahli zamestnancov a živnostníkov[79]. V prípade výšky príjmu sa mali respondenti v rámci výskumu zaradiť na škále 1 – 10, kde hodnota 1 predstavuje najnižší príjem a 10 najvyšší príjem v našej krajine. Zo získaných údajov vyplýva zistenie, podľa ktorého najvyšší pomer antisystémového sentimentu deklarovali respondenti, ktorí sa zároveň hlásili v stredným, resp. čiastočne vyšším hodnotám príjmu (na príjmovej škále 1 – 10 sa zaradili na úroveň 5 – 7) čo môže byť opäť spôsobené negatívnym vplyvom konsolidácie alebo celkovým spomalovaním ekonomiky[80]. Ak tieto hodnoty porovnané s respondentmi, ktorí sa zaradili k najnižším hodnotám príjmu (úroveň 1 – 3), ale aj k najvyšším hodnotám (úroveň 8 – 10) boli ich hodnoty antisystémového sentimentu výrazne nižšie.

Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s tvrdením: Systém je nastavený proti ľuďom, ako som ja.

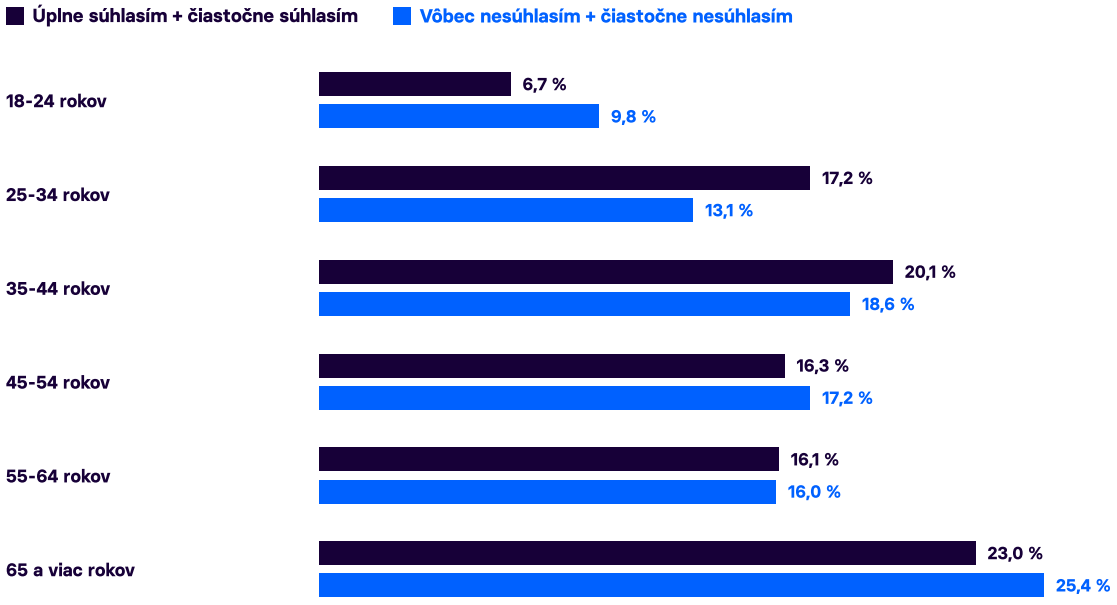

Graf 16: Prehľad rozloženia antisystémového sentimentu podľa vekových kohort. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

79 Kuníková, L. (2025, 10. september). Konsolidácia 2026: dopady na podnikanie a zamestnanosť. www.podnikajte.sk. Dostupné: https://www.podnikajte.sk/zakonne-povinnosti-podnikatela/konsolidacia-2026-dopady-na-podnikanie-zamestnanost

80 Ministerstvo financií Slovenskej republiky. (2026, 15. február). Ekonomiku v najbližšom období potiahne Plán obnovy a odolnosti aj nová automobilka. Slovensko však bude znášať vplyv ekonomického protivetra z externého prostredia. Dostupné: https://www.mfsr.sk/sk/media/tlacove-spravy/ekonomiku-najblizsom-obdobi-potiahne-plan-obnovy-odolnosti-aj-nova-automobilka-slovensko-vsak-bude-znasat-vplyv-ekonomicke.html

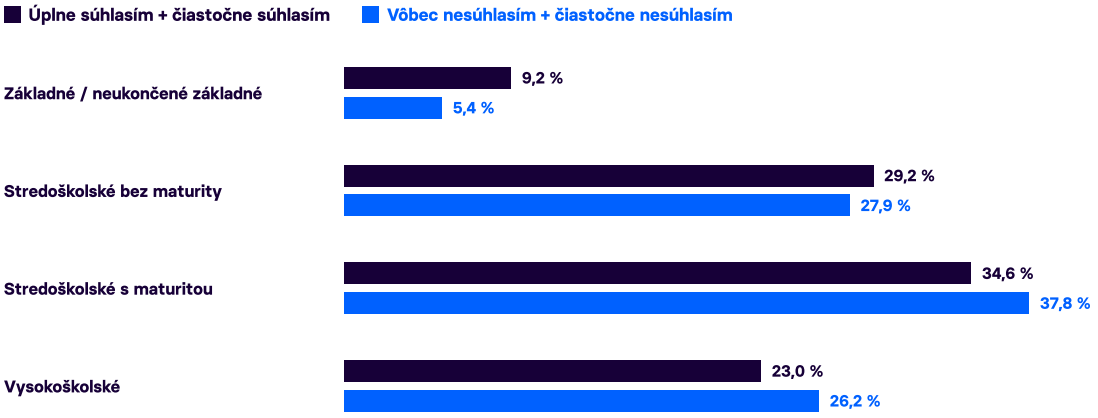

Graf 17: Prehľad rozloženia antisystémového sentimentu podľa vzdelania. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

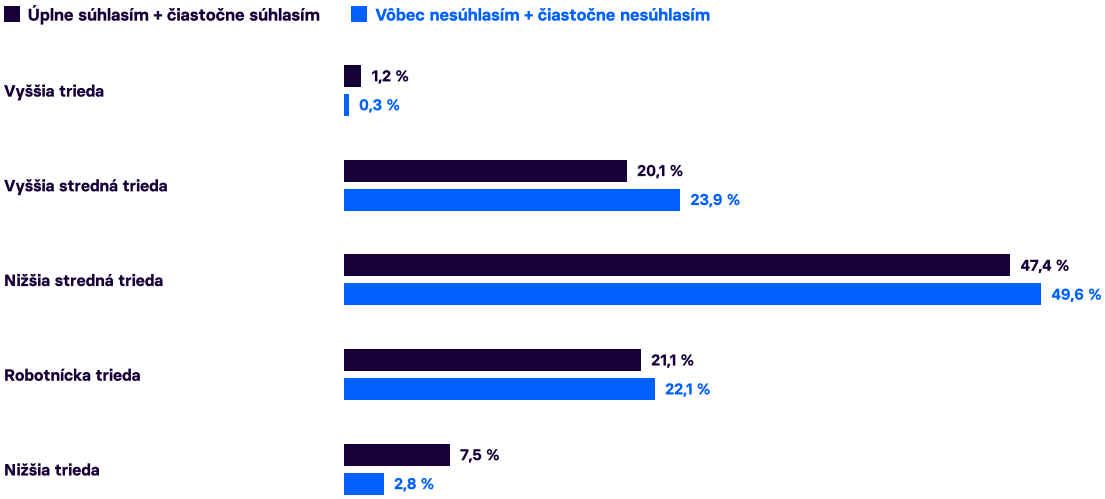

Graf 18: Prehľad rozloženia antisystémového sentimentu podľa sociálnej stratifikácie – zaradenie podľa spoločenskej triedy. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

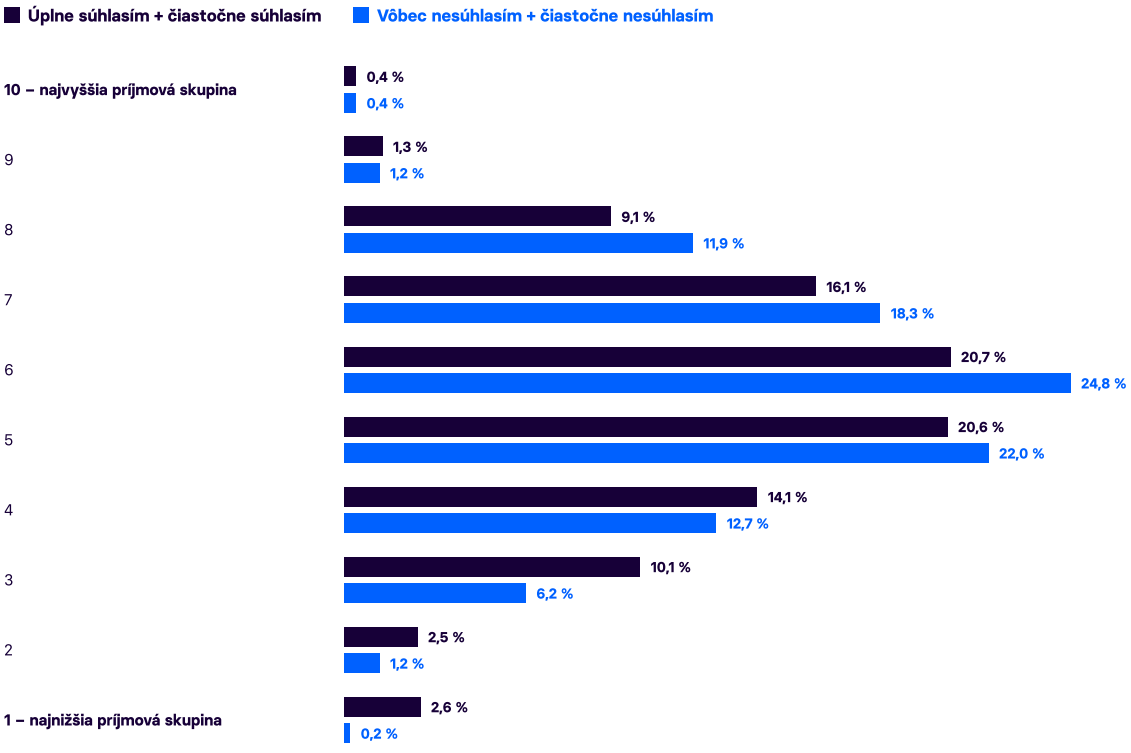

Graf 19: Prehľad rozloženia antisystémového sentimentu podľa výšky príjmu. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

V rámci sociomodemografickej analýzy sme reflektovali aj volebné preferencie respondentov, ktorí súhlasili s tvrdením, že systém je nastavený proti ľuďom ako sú oni. Pri vyhodnotení získaných odpovedí používame rovnaké rozdelenie politického spektra ako v podkapitole Vplyv politiky na polarizáciu v rámci tejto štúdie.[81] Analýza antisystémového sentimentu podľa volebných preferencií prináša zaujímavé zistenie: antisystémový sentiment v najväčšej miere deklarujú voliči opozície (36,5 %) a medzi voličmi koalície má toto presvedčenie 25.6 %. Podobný pomer rozloženia antisystémového sentimentu – čiže vyšší podiel u voličov opozície ako koalície – sme odmerali aj pri predchádzajúcom zbere. Vzhľadom k tomu možno konštatovať hypotézu, podľa ktorej minimálne istá časť voličov koalície vníma systém negatívne nie z dôvodu, že by odmietali jeho konštitutívne prvky na politickej, ekonomickej či kultúrnej úrovni, ale sú nespokojní s tým, koho tento systém „pustil" k moci. A z perspektívy voličov koalície je zase možné presvedčenie, že systém, s ktorého konštitutívnymi prvkami teoreticky nesúhlasia, umožnil, aby sa nimi preferovaní politici, resp. politické strany dostali k moci a tak sa aj negatívne vnímaný systém môže v ich perspektíve stať dočasne tolerovaným. Na potvrdenie tejto dynamiky však bude potrebné realizovať výskum aj v ďalších rokoch, aby bolo možné, v prípade, že sa zmení zloženie strán koalície a opozície, overiť, či sa postoj k systému v týchto skupinách zmení.

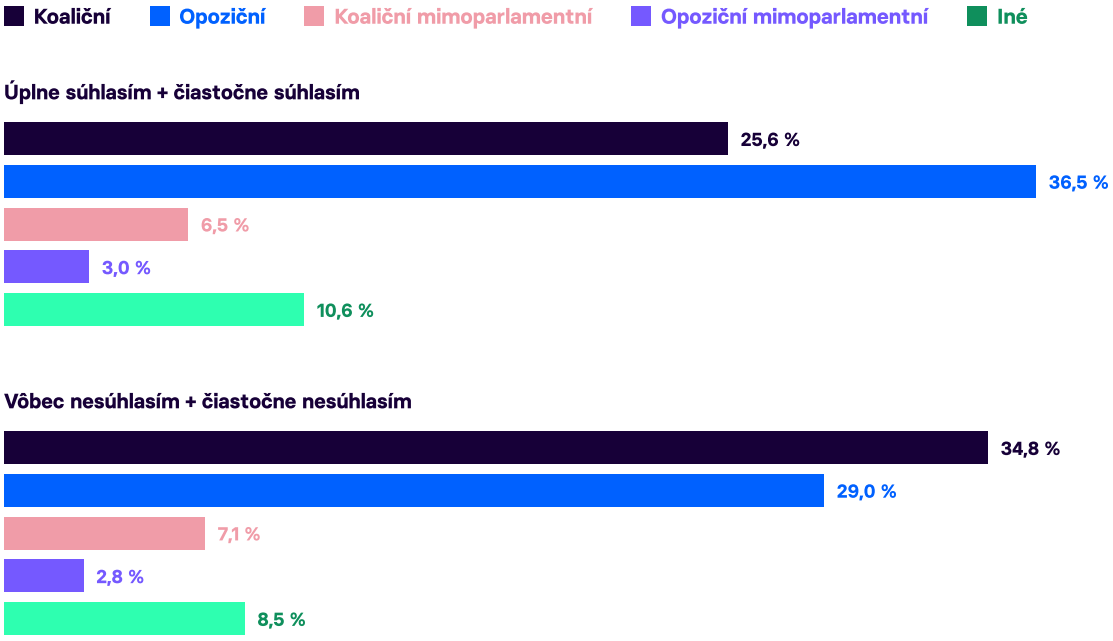

Graf 20: Prehľad rozloženia antisystémového sentimentu podľa volebných preferencií. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Výsledky sociodemografickej analýzy medzi antisystémovými respondentmi, ktorí sa prihlásili k antisystémového sentimentu dopĺňajú poznatky z našej minuloročnej štúdie Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko[82]. Aj podľa aktuálne hodnotených údajov najvyšší pomer antisysémového sentimentu prejavuje veková kategória 65 a viac rokov (23 %), avšak aj mladšie vekové skupiny deklarovali nie tak odlišné hodnoty (16 % – 20 %). A získané údaje taktiež potvrdzujú zvýšenú prítomnosť antisystému medzi respondentmi s najvyšším dosiahnutým vzdelaním na úrovni strednej školy (s a aj bez maturity). Zároveň platí, že ani aktuálne údaje nepotvrdzujú rozdielny pomer antisystémového presvedčenia v závislosti od pohlavia. V porovnaní s predchádzajúcim meraním však evidujeme zmenu vo výskyte antisystému podľa príjmovej skupiny: kým v minuloročnej štúdii sme uviedli, že sa najčastejšie vyskytuje v nižších príjmových skupinách, teraz je dominantný medzi respondentmi, ktorí sa so svojím príjmom zaradili do stredných pozícii.

Antisystém na Slovensku tak predstavuje spoločenský fenomén, ktorý si zasluhuje nielen ďalší akademický výskum, ale tiež systematickú a poctivú reakciu zo strany inštitúcií a aktérov, ktorí sú zodpovední za vytváranie vhodných životných podmienok v našej krajine. Ak totiž 40 – 50 % časť našej populácie deklaruje, že systém je nastavený proti ľuďom ako sú oni, je to výrazná negatívna spätná väzba pre všetkých aktérov systému, ktorí vytvárajú alebo „spravujú" inštitúcie reprezentujúce konštitutívne piliere systému a na to politickej, ekonomickej aj spoločenskej úrovni. Táto reakcia však zároveň nemôže byť represívna, ale reformná a založená na empirických údajoch o príčinách tak vysokého antisystémového sentimentu v našej spoločnosti.

81 Koaliční voliči – SMER-SD (N = 178), Hlas (N = 151), SNS (N = 40).
Opoziční voliči – Progresívne Slovensko (N = 162) , KDH (N = 91), SaS, Hnutie Slovensko (predtým OĽANO) (N = 37), Kresťanská únia (N = 11), Za ľudí (N= 19).
Mimoparlamentní koaliční – Republika (N = 81).
Mimoparlamentní opoziční – Demokrati (N = 34).
Iné – Maďarská aliancia (N = 75), Sme Rodina (N = 32)

82 Kosnáč, P., – Gloss, H., – Cigáneková, V. (2025). Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2025/11/Polarizacia-a-antisystem-2025-Slovensko.pdf s. 30.

Čo si antisystém na Slovensku myslí?

Ako sme už uviedli v predchádzajúcej časti štúdie, antisystémový sentiment nie je a priori zlý či nebezpečný, avšak jeho zvýšená miera v spoločnosti ju môže paralyzovať, pretože jej členovia nemajú zhodu na smere a spôsobe jej ďalšieho rozvoja čo má reálne následky na jej obyvateľov. V štúdii Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko sme predstavili nasledovnú úvahu:

> *„Tieto výsledky sa môžu zdať „sterilné" alebo „laboratórne" bez dopadu na stav našej spoločnosti, avšak opak je pravdou: popisujú našu kolektívnu identitu. Ak si ako spoločnosť - občania Slovenskej republiky - nevieme odpovedať na otázky „kto sme?", „čo chceme?", „kam smerujeme?" a „kto sú naši spojenci?", oslabujeme našu schopnosť adekvátne ako spoločnosť reagovať na vonkajšie či vnútorné krízy, ktorým čelíme alebo budeme v budúcnosti čeliť. A to má reálne a často, žiaľ, negatívne následky pre našu krajinu a jej obyvateľov. Preto je v našom záujme nájsť zhodu aspoň na základných odpovediach na vyššie uvedené otázky - užitočným prvým krokom by preto mohol byť hlbší výskum zameraný na to, čo nás ako občanov spája."* [83]

Tabuľka 5, ktorá sa nachádza nižšie, predstavuje komplexnejší prehľad postojov respondentov, ktorí súhlasili s tvrdením, že "Systém je nastavený proti ľuďom ako som ja." a zároveň ponúka porovnanie s respondentmi, ktorí sa voči systému takto nevyhradili. Získané údaje nám môžu pomôcť začať lepšie identifikovať oblasti, resp. témy a hodnoty, ktoré sú zdieľané naprieč spektrom systém–antisystém a tak, snáď, postupne nachádzať oblasti, na ktorých by bolo možné nachádzať kompromis, resp. zhodu pri dizajnovaní "systému", ktorí by čo najlepšie zohľadňoval potreby všetkých členov našej spoločnosti.

Výsledky prinášajú niekoľko zaujímavých, a dovolíme si tvrdiť, že aj povzbudivých zistení, ktoré predstavujeme nižšie v texte. Avšak pre utváranie významnejších záverov ich bude potrebné overiť pri nasledujúcich zberoch. Tie menej povzbudivé zistenia predstavuje napríklad skutočnosť, že 77,9 % respondentov s antisystémovým sentimentom súhlasí s tvrdím, že "Štát je nastavený proti ľuďom ako som ja" (v porovnaní s 16,3 % systémových respondentov). Zároveň 84,8 % antisystému deklaruje, že naša krajina je rozdelená medzi skorumpované elity a obyčajných občanov (vs. 68,6 %). A v prípade všeobecného postoja k spoločnosti na Slovensku si 14,6 % antisystému myslí, že naša spoločnosť sa dá zmeniť iba revolúciou (vs. 7,0 %). Zároveň 9,1 % má presvedčenie, že naša spoločnosť nefunguje a teda nemá zmysel sa snažiť o zmenu a treba len nejako prežiť (vs. 2,8 %) – čiže svoje úsilie, zdroje, čas aj zručnosti sústredia len na podporu seba prípadne svojho najbližšieho okolia a nie prácu na spoločnom dobre.

Takýto postoj apatie k spoločnosti, resp. presvedčenie, že spoločenské normy neplatia a teda nemá zmysel sa snažiť „hrať fér" či myslieť na iných je tiež označovaný ako anómia[84]. Výskyt anómie v spoločnosti je silno prepojený aj s výskytom rôznych druhov korupcie, ako kompenzačného mechanizmu na neistotu, ktorú anómia v spoločnosti generuje.

Pojem anómia poukazuje na rozpor medzi spoločensky akceptovateľnými cieľmi (napr. finančné bohatstvo) a legitímnymi prostriedkami, ktoré sú k dispozícii na ich dosiahnutie. Keď jednotlivci narážajú na prekážky pri dosahovaní týchto cieľov legálnymi prostriedkami, vzniká prostredie „napätia". Výskyt anómie spolu s presvedčením o nepriateľskom nastavení štátu aj systému a pocite, že krajina je rozdelená medzi skorumpované elity a obyčajných občanov predstavuje "smrtiaci kokteil" pre demokratické zriadenie. Pri prekonávaní týchto "prekážok" sa totiž jednotlivci môžu uchýliť k „inováciám", ktoré sa často prejavujú ako deviantné, neetické alebo korupčné správanie (napríklad korupcia, podvod alebo nepotizmus) s cieľom zabezpečiť si dosiahnutie cieľa, po ktorom túžia. [85] Takýto postoj k spoločnosti a ochota porušovať dohodnuté pravidlá – ktoré v očiach jednotlivca nefungujú, alebo prestali platiť – generujú špirálu, ktorá anómiu ďalej prehlbuje.

---

83 Kosnáč, P., – Gloss, H., – Cigáneková, V. (2025). Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2025/11/Polarizacia-a-antisystem-2025-Slovensko.pdf s. 31 – 32

84 Anómia je sociologický pojem, ktorý zaviedol francúzsky sociológ Émile Durkheim. Podľa Durkheima nastáva anómia vtedy, keď sa sociálne normy, ktoré regulujú správanie, stávajú nejasnými, oslabenými alebo už nie sú akceptované. Nemýliť si s "anémiou", ktorá označuje nedostatok hemoglobínu v krvi, tzv. "chudokrvnosť".

85 Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. American Sociological Review, 3(5), 672–682. Dostupné: https://doi.org/10.2307/2084686

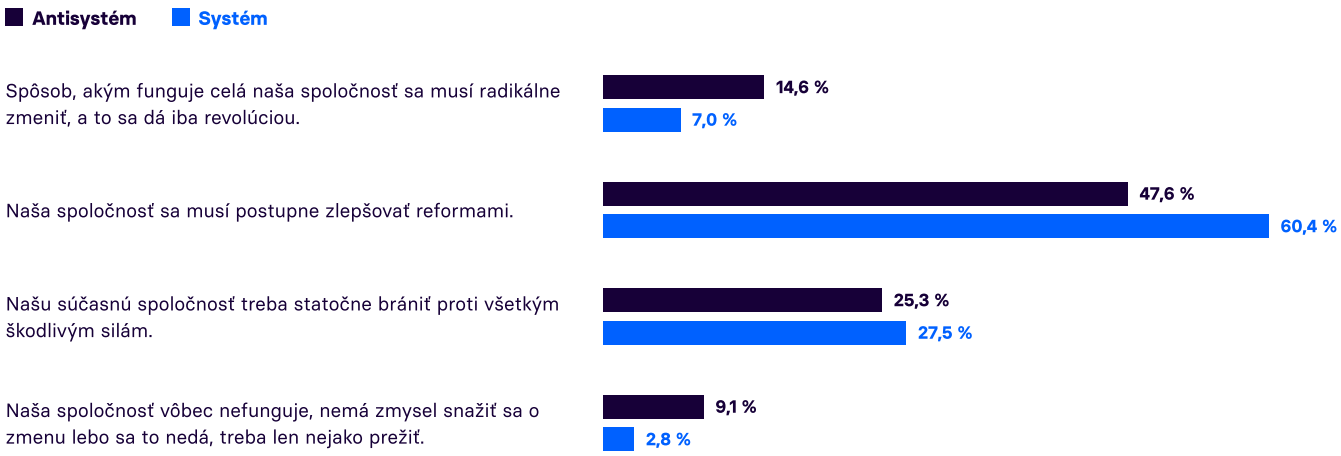

Graf 21: Prehľad všeobecného postoja k spoločnosti z perspektívy systémového a antisystémového respondenta. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Analýza antisystému však prináša aj povzbudivé údaje, podľa ktorých 47,6 % antisystému stále verí v reformy ako najlepší spôsob na postupné zlepšovanie našej spoločnosti (vs. 60,4 % v prípade "systému") a zároveň 79,0 % prechováva hrdosť na to, že sú Slovákom, resp. Slovenkou (vs. 86,1 %). Z údajov tiež vyplýva vysoký podiel antisystémových respondentov, ktorí považujú "demokratický politický systém" za veľmi dobrý (33,8 %) alebo pomerne dobrý (46,4 %). A zaujímavým zistením je tiež skutočnosť, podľa ktorej 54,7 % antisystémových respondentov deklarovalo, že na stretnutiach s rodinou úmyselne neotvára "citlivé" témy, pretože zhoršujú vzájomné vzťahy (vs. 38,2 %), čo znamená si berú ohľad na kvalitu vzťahov vo svojej rodine a nemajú potrebu každého presvedčiť o svojom názore. Pri rodine ešte ostaneme, pretože pri inej otázke len nízke percento respondentov hlásiacich sa k antisystému deklarovalo, že kvôli rozdielnym názorom kontakt prerušili kontakt s jedným alebo viacerými ľuďmi, s ktorými predtým trávili čas: rodičia (2,6 %), súrodenci (3,2 %) alebo iní členovia rodiny (11,3 %). Podľa optimistickej interpretácie to znamená, že v v takmer 50 % rodín na Slovensku existujú protichodné "tábory", ale ich členovia si vážia vzájomné vzťahy a preto "konfliktné" témy radšej neotvárajú. Tá menej optimistická interpretácia opisuje stav, kedy v približne polovici slovenských rodín máme stav, kedy sa ich členovia sa o témach, ktoré ich rozdeľujú, nevedia či nechcú rozprávať, čo s vysokou mierou pravdepodobnosti nepomáha ich súdržnosti či vrúcnym vzťahoch.

Jedna z tém, ktoré sa v kontexte antisystému na Slovensku pravidelne objavujú v mediálnom priestore je geopolitická orientácia Slovenska. V minuloročnej štúdii Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko sme predstavili odpovede na nasledovnú otázku: "Kam podľa Vás civilizačne a geopoliticky patrí Slovensko?"[86]. Medzi antisystémovými respondentmi sa – prekvapivo – k odpovedi "Na Západ" prihlásilo 25,8 % odpovedajúcich (vs. 21,4 medzi systémovými respondentmi), k odpovedi "Niekde medzi Východom a Západom" 51,7 % (vs. 59,8 %) a k odpovedi "Na Východ" 21,6 % (vs. 14,3 %). V rámci nášho výskumu sme však tento rok v porovnaní so štúdiou z roku 2025 výskumnú otázku čiastočne upravili. Dôvodom experimentu bola hypotéza, podľa ktorej niektorí respondenti v otázke zo štúdie z roku 2025 mohli odpovedať podľa toho, ako vnímajú aktuálnu geopolitickú orientáciu Slovenska, čo však môže byť v rozpore s ich osobnou preferenciou. Preto sme sa tentokrát respondentov pýtali nasledovnú otázku: "Chcete, aby Slovensko civilizačne a geopoliticky patrilo ...?" Z výsledkov vychádza veľmi zaujímavé zistenie, ktorého potvrdenie si bude vyžadovať opakované zbery údajov aj v nasledujúcich rokoch, avšak podľa aktuálnych odpovedí respondentov možno konštatovať, že preferencia obyvateľov našej krajiny ohľadom geopolitickej orientácii Slovenska nie je podmienená postojom respondenta k samotnému "systému". Totiž 34,2 % antisystémových respondentov chce, aby Slovensko patrilo "Na Západ" (vs. 33,3 % systémových respondentov), 47,0 % antisystému chce Slovensko "Niekde medzi Východom a Západom" (vs. 46,6 %) a 10,8 % chce, aby Slovensko patrilo "Na Východ" (vs. 12,0 %). Ak aj nasledujúce merania potvrdia tieto zistenia, bude možné konštatovať, že hoci v slovenskej spoločnosti existuje približne 10 % populácie, ktorá preferuje geopolitickú orientáciu našej krajiny na východ (a teda na Rusko ako jeho hlavným reprezentantom) a približne 30 % preferuje orientáciu na Západ. Zároveň takmer polovica našej spoločnosti si praje Slovensko "niekde medzi Východom a Západom", čiže akoby preferujú vybrať si z jednotlivých "systémov" tie konštitutívne prvky, ktoré považujú za lepšie, či výhodnejšie pre svoj život. Ako sme uviedli v exploratórnej štúdii [Anti]systém na Slovensku z roku 2024:

86 Kosnáč, P. – Gloss, H. – Cigáneková, V. (2025). Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko. DEKK Inštitút: Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/anti-system-na-slovensku-2023.pdf

„Bežný Slovák ale nechce vo svojom živote viac Ruska – chce menej Západu. A menej Západu v jeho chápaní znamená menej krutý a viac rovnostársky ekonomický systém, silnejšie práva väčšiny, zrozumiteľnejšie politické rozhodovanie, menej komplikovanú a byrokratizovanú interakciu so štátom a komunitnejší a solidárnejší životný štýl." [87]

Znenie otázky (vo výsledku sa uvádza vážené % súhlasu respondenta)	Antisystém 2026	Systém 2026	SR priemer 2026
Postoj k vlastnej krajine			
Štát je nastavený proti ľuďom ako som ja.			
Úplne súhlasím	15,6 %	0,7 %	6,7 %
Čiastočne súhlasím	62,3 %	10,7 %	31,6 %
Čiastočne nesúhlasím	15,0 %	46,0 %	33,1 %
Vôbec nesúhlasím	6,8 %	42,2 %	27,5 %
Ako veľmi ste hrdý na to, že ste Slovák / Slovenka?			
Veľmi hrdý/á	25,3 %	40,9 %	34,4 %
Celkom hrdý/á	53,7 %	45,2 %	48,4 %
Nie veľmi hrdý/á	14,7 %	9,6 %	11,9 %
Vôbec nie hrdý/á	2,4 %	0,9 %	1,4 %
Chcete, aby Slovensko civilizačne a geopoliticky patrilo ...?			
Na Západ	34,2 %	33,3 %	33,9 %
Niekde medzi Východom a Západom	47,0 %	46,6 %	46,4 %
Na Východ	10,8 %	12,0 %	11,4 %
Postoj k spoločnosti			
Štyri základné druhy postojov k spoločnosti na Slovensku:			
Spôsob, akým funguje celá naša spoločnosť sa musí radikálne zmeniť, a to sa dá iba revolúciou.	14,6 %	7,0 %	10,0 %
Naša spoločnosť sa musí postupne zlepšovať reformami.	47,6 %	60,4 %	55,1 %
Našu súčasnú spoločnosť treba statočne brániť proti všetkým škodlivým silám.	25,3 %	27,5 %	26,5 %
Naša spoločnosť vôbec nefunguje, nemá zmysel snažiť sa o zmenu lebo sa to nedá, treba len nejako prežiť.	9,1 %	2,8 %	5,3 %
Doma alebo pri stretnutí s rodinou úmyselne neotváram témy ako sú vojna na Ukrajine, práva pre LGBTI, Covid-19, apod., lebo na niektoré z nich alebo všetky máme tak rozdielne názory, že zhoršujú vzájomné vzťahy.	54,7 %	38,2 %	44,9 %
Ak majú ľudia odlišný názor ako ja na hodnotové témy (napr. práva pre LGBT, interrupcie, vojna na Ukrajine, očkovanie, politika, a pod.) ...			
nemá to žiadny vplyv na moje správanie sa k nim	26,0 %	32,7 %	29,7 %
rozprávam sa s nimi, v snahe pochopiť ich postoje	13,2 %	17,1 %	15,5 %
rozprávam sa s nimi, v snahe presvedčiť ich o nesprávnosti ich názoru	11,3 %	9,3 %	10,1 %
v rozhovore s nimi sa vyhýbam sporným témam	28,3 %	24,7 %	26,2 %
vyhýbam sa celkovo rozhovoru s nimi	11,7 %	7,7 %	9,4 %
vyhýbam sa celkovo stretnutiu s nimi	4,0 %	5,0 %	4,5 %
vyhýbam sa aj priestorom, kde by som ich mohol stretnúť	2,4 %	2,6 %	2,5 %
aktívne pracujem na tom, aby sa nemohli vyskytovať v priestore, kde sa vyskytujem ja	1,7 %	0,6 %	1,0 %
Obmedzili alebo prerušili ste kvôli rozdielnym názorom kontakt s jedným alebo viacerými ľuďmi, s ktorými ste predtým trávili čas? Ak áno, s akými?			
Rodičia	2,6 %	3,5 %	3,1 %
Súrodenci	3,2 %	2,5 %	2,8 %
Iní členovia rodiny (bratranci a sesternice, starí rodičia, strýkovia a tety a pod.)	11,3 %	9,1 %	10,0 %
Kamaráti	15,7 %	14,0 %	14,6 %
Kolegovia z práce	9,9 %	10,0 %	9,9 %
Iní ľudia	7,9 %	7,0 %	7,3 %
Nikdy som neprerušil kontakt s niekým kvôli jeho názorom	62,3 %	69,6 %	66,7 %

87 Kosnáč, P. – Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku 2024. DEKK Inštitút: Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf s. 32.

Ľuďom sa na Slovensku za socializmu žilo lepšie v porovnaní so súčasnosťou.	60,4 %	57,8 %	58,5 %
Ktoré z nasledujúcich tvrdení je vám osobne najbližšie?			
Demokracia je vždy lepšia ako akýkoľvek iný typ vlády	55,5 %	68,3 %	63,2 %
Za určitých okolností môže byť autoritárska vláda lepšia ako demokratická	25,5 %	19,0 %	21,4 %
Pre ľudí ako som ja nezáleží na tom, či máme demokratický alebo nedemokratický režim	15,5 %	10,7 %	12,6 %
Moja krajina je rozdelená medzi skorumpované elity a obyčajných občanov			
Silne súhlasím	28,3 %	14,5 %	20,1 %
Súhlasím	56,5 %	54,1 %	55,1 %
Nesúhlasím	11,6 %	25,8 %	19,9 %
Silne nesúhlasím	1,6 %	3,5 %	2,7 %
Hodnotové presvedčenie			
Mám rovnaké hodnoty a pohľad na život ako väčšina ľudí na Slovensku.	76,7 %	81,8 %	79,4 %
Boli ste zaočkovaný aspoň jednou dávkou vakcíny proti vírusu COVID-19 (Áno)	55,2 %	62,1 %	59,2 %
Očkovali ste sa dobrovoľne, alebo z donútenia?			
Očkoval/a som sa dobrovoľne a urobil/a by som to opäť	23,2 %	24,8 %	24,2 %
Očkoval/a som sa dobrovoľne, ale už by som to neurobil/a	18,6 %	26,2 %	23,2 %
Očkoval/a som sa z donútenia, ale urobil/a by som to opäť	3,6 %	2,3 %	2,8 %
Očkoval/a som sa z donútenia a nabudúce by som už odmietol/la	8,6 %	7,5 %	7,8 %
Svetové udalosti neriadia volení politici, ale tajné skupiny a spolky, ktoré sa usilujú o vytvorenie totalitnej svetovlády.	57,1 %	38,3 %	45,6 %
Viac dôverujem názorom obyčajných ľudí než odborníkov			
Silne súhlasím	8,2 %	9,2 %	12,3 %
Súhlasím	41,9 %	30,4 %	46,7 %
Nesúhlasím	33,6 %	45,4 %	30,9 %
Silne nesúhlasím	12,8 %	12,1 %	5,0 %

Tabuľka 5: Porovnanie názorov populácie s antisystémovým sentimentom s populáciou, ktorá je so systémom spokojná a prehľad vývoja oproti minulému roku. Dopočet do 100 % predstavujú respondenti, ktorí na otázku neodpovedali. (Zdroj: Agentúra FOCUS pre DEKK Inštitút)

Dôvody odmietania „systému"

Frustrácie zo stavu spoločnosti a vlastného života má mnoho individuálnych dôvodov. Autori sa venujú dvom: (1) skupinám, ktorých situácia sa posledné dekády reálne zhoršila, a (2) individuálnym dôvodom frustrácie, ktoré sú natoľko masovo rozšírené, že sa stávajú celospoločenským problémom.

Na Slovensku sú skutočne ľudia, ktorí sa majú ekonomicky horšie ako v minulosti, no mnohým viac prekáža strata spoločenskej prestíže (učitelia, robotníci, bezpečnostné zložky) než príjmová nerovnosť. Dôvody odmietania modernej spoločnosti tak možno rozdeliť na ekonomické, spoločenské a psychologické.

Ekonomické dôvody

Po páde socializmu v roku 1989 časť populácie na spoločenské zmeny ekonomicky doplatila. Niektoré profesie – ako boli baníci či silové zložky – stratili špeciálne finančné benefity a profesionálnu prestíž, ktorú v danom čase mali.

Nespokojná so stavom spoločnosti býva aj najchudobnejšia časť populácie, tzv. „strádajúca trieda", ktorú v roku 2023 tvorilo asi 12,3 % populácie ohrozených príjmovou chudobou (príjem nižší ako 424 eur mesačne u jednotlivca).[88] Problémy majú aj ďalšie skupiny, ako matky samoživiteľky, mnohodetné rodiny a osamelo žijúci dôchodcovia, kde je

88 Štatistický úrad SR. (26. 5. 2023). EU SILC 2021: Pandémia zvýšila počet ľudí žijúcich pod hranicou príjmovej chudoby, nie však dramaticky

vysoké riziko chudoby.[89] [90] [91] Až 55% ľudí si myslí, že za socializmu si človek z výplaty mohol mohol dovoliť viac,[92] hoci väčšina spoločnosti sa má dnes objektívne materiálne lepšie.[93]

Pre najchudobnejších sú však náklady na bývanie a niektoré základné potraviny, ako sú chlieb, zemiaky či mlieko, dnes skutočne vyššie v porovnaní s nákladmi z 80. rokov.[94] [95] Zjednodušene povedané, platy za posledných 30 rokov narástli desaťnásobne, ale ceny niektorých základných potravín aj 15- a viacnásobne, a niektoré služby ešte viac (obedové menu v reštaurácii 55x, pošta 17x, kaderníctvo 17x, lístok do kina 42x).[96] Z hľadiska životných nákladov pre väčšinu spoločnosti je to v poriadku, keďže klesli ceny ostatných tovarov a na konci mesiaca zažíva väčšina ľudí zvýšený materiálny blahobyt aj kvalitu života. Najchudobnejšia časť spoločnosti ale daný blahobyt zažíva výrazne menej alebo vôbec, a tak ich nezaujíma, že mnohé iné produkty, od potravín cez oblečenia po modernú elektroniku, sú výrazne dostupnejšie a lacnejšie – pretože tie, ktoré sú pre nich kľúčové, sú drahšie.[97] V krajine tak vzniká vrstva ľudí, ktorí z transformácie nebenefituje spôsobom, ktorý ich zaujíma, a z ich perspektívy na ňu doplácajú.

V krajine tak vzniká vrstva ľudí, ktorí z demokratickej transformácie nebenefituje spôsobom, ktorý ich zaujíma, a z ich perspektívy na ňu doplácajú.

Spoločenské dôvody

Dôvody na frustráciu majú aj ľudia, ktorých spoločenské postavenie v porovnaní s minulosťou výrazne utrpelo. Napríklad baníci, robotníci a roľníci stratili nielen finančné, ale aj spoločenské benefity. Hoci dnes majú vyššiu životnú úroveň, mnohí vnímajú stratu prestíže negatívne.

Ekonomické benefity modernej doby mnohým ľuďom nevyvážia stratu spoločenského postavenia.

Za socializmu boli robotníci a roľníci predmetom národnej hrdosti, ich práca bola oceňovaná a spoločensky vyzdvihovaná. Dnes sa prestíž presunula do iných profesií. V porovnaní s nimi sú na tom dnes členovia bezpečnostných zborov oveľa lepšie. Prepad spoločenskej prestíže policajtov a vojakov zo začiatku 90. rokov, keď sa na nich nazeralo

89 Domácností s jedným živiteľom a závislými deťmi je v SR na pomer všetkých domácností 9 %, pričom 9 z 10 takýchto domácností sú ženy, zvyšok sú muži. Pozri.: Trend.sk. (2. 6. 2021), Domácností s osamelým rodičom je málo, ich životné podmienky sú však jedny z najhorších
90 Štatistický úrad SR. (26. 5. 2023). EU SILC 2021: Pandémia zvýšila počet ľudí žijúcich pod hranicou príjmovej chudoby, nie však dramaticky
91 Ibid.
92 Prieskum agentúry FOCUS z Apríla 2018, záverečná prezentácia
93 TASR, Teraz.sk. (17. 11. 2019). Česi vedú v kúpnej sile potravín, Slováci platia menej za služby
94 Štatistický úrad SR. (15. 11. 2019). ŽIVOT SR V ROKOCH 1989 AŽ 2018: Ceny vybraných potravín, tovarov a služieb
95 Pre účely porovnania sú použité ceny vykázané za mesiac január 1989, v uvedenom roku boli všetky ceny v maloobchode regulované. Za roky 2018 až 1990 sú uvedené už priemerné trhové ceny kalendárneho roka, vypočítané z mesačných zistení. Od januára 1989 po rok 2009 sú ceny prepočítané aj na eurá podľa výmenného kurzu prijatého pre zmenu slovenských korún na eurá 1 € = 30,126 Sk. (Zdroj: Štatistický úrad SR, 15. 11. 2019. ŽIVOT SR V ROKOCH 1989 AŽ 2018: Ceny vybraných potravín, tovarov a služieb)
96 Ceny služby nezohľadňujú posun v kvalite poskytovanej služby ani iné ekonomické ukazovatele, ako napr. štátne dotácie potravín za socializmu. Cena lístka v kine rástla 4x rýchlejšie ako platy, ale kiná dnes poskytujú výrazne väčšie pohodlie. Reštaurácie v súčasnosti dodržujú oveľa prísnejšie zdravotné a kvalitatívne normy – zo zdravotného hľadiska by boli niektoré potraviny bežne dostupné pred r. 1989 dnes nepredajné ako zdravotne závadné.
97 Ibid.

ako na prisluhovačov predchádzajúceho režimu a vykonávateľov útlaku, sa dnes už opravuje.[98] Napriek tomu sa nemôže rovnať spoločenskej prestíži, hraničiacej so strachom, ktorú požívali za socializmu. Mnohí si to pamätajú a ten rozdiel cítia. A chýba im.

Jeden z dôvodov nostalgie za socializmom je fakt, že Slovensko zo socializmu v rámci Československa benefitovalo viac ako Česko. Pre Čechov bol socializmus skôr obdobie stagnácie a úpadku, zatiaľ čo na Slovensku sa zrýchlila industrializácia: obyvatelia mnohých dedín na východe Slovenska sa dostali ku kanalizácii alebo elektrine až za socializmu a socialistické zriadenie v snahe ideologicky zjednotiť celú krajinu postavilo kultúrny dom v každej dedine. *„Verejná mienka v Česku pád komunizmu privítala otvorene a s istou eufóriou návratu k prozápadnej orientácii a niekdajšej prosperite. Na Slovensku verejná mienka reagovala o niečo zdržanlivejšie, do popredia vystupovali obavy z neistej budúcnosti, ohrozenia životnej úrovne a sociálnych istôt."*[99] Časť slovenskej populácie tak má na socializmus pozitívnejšie spomienky ako zvyšok krajiny.

Panuje dojem, že za socializmu boli ľudia k sebe slušnejší a bližší, no išlo skôr o dôsledok vzájomnej odkázanosti v nefunkčnom systéme, kde si každý potreboval vybavovať veci cez známosti a barter. Táto závislosť vytvárala siete vzťahov a patronátov, z ktorých bolo ťažké vystúpiť. Po roku 1989, keď sa trh sfunkčnil a politické regulácie uvoľnili, stratili moc nielen politickí funkcionári, ale aj držitelia neformálnej rozhodovacej moci. Mnohí menej kvalifikovaní pracovníci prišli o možnosť výmeny láskavostí a časť spoločenskej prestíže.[100] V socializme teda ľudia spolupracovali skôr z donútenia ako preto, že by boli skutočne lepšími ľuďmi (čiže z morálnych dôvodov).

Táto tendencia aj kvoli vysokej nedôvere v inštitúcie prežíva dodnes. Sociológovia v ČR identifikovali tzv. "triedu miestnych väzieb", kam patrí 12 % populácie. Môžeme predpokladať, že na Slovensku je pravdepodobne aj väčšia. Táto vrstva nemá veľký finančný či kultúrny kapitál, ale špecializuje sa na sociálny kapitál - teda sieť kontaktov a výmenu službičiek a láskavostí.[101] Pre túto vrstvu predstavuje ich sieť kontaktov životnú istotu, a nemajú dôvod sa začať správať inak, ak nezískajú reálnu dôveru a vzťah k štátu, v ktorom žijú. A to môže trvať aj niekoľko generácií.

Psychologické dôvody

Za ostatných 30 rokov došlo v Európe k výraznému posunu v hodnotách a životnom štýle: oslabili sa tradičné hodnoty (rodina, národ, náboženstvo) a hodnoty prežitia (fyzická a ekonomická bezpečnosť), naopak posilnili sa sekulárne hodnoty a hodnoty sebaurčenia, teda dôraz na individuálnu slobodu a odmietanie spoločenskej konformity. Tento trend je výsledkom optimalizácie západnej spoločnosti na ochranu a blaho jednotlivca, čo je bezprecedentný civilizačný úspech.[102]

Do istej miery sa ale stávame obeťami vlastného úspechu. Nové generácie, ktoré nikdy nezažili hlad či obavu o život, majú iné priority ako staršie generácie, čo spôsobuje hodnotový konflikt medzi bezpečnosťou a istotou na jednej strane, a slobodou a sebaurčením na druhej. Tento konflikt je v jadre mnohých sporov, ktorých výsledkom sú kultúrne vojny a polarizácia.

V celej Európe pribúda jednotlivcov, ktorí sa necítia dobre vo vysoko individualizovanej a konzumnej spoločnosti. Môžu socioekonomicky prosperovať a posun hodnôt k sebaurčeniu a sekularizácii vítajú. Ale neprosperuju psychicky.

98 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). Trendy [ne]dôvery 2023. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2023/09/dekk-report-trendy-nedovery-2023-web.pdf
99 Agentúra FOCUS a agentúra STEM. (19. 8. 2021). Demokratické hodnoty sloboda, rovnosť, spravodlivosť v unikátnom pohľade Čechov a Slovákov
100 Zavacká, M. (2023), Správa o stave kohézie na Slovensku. In: P. Kosnáč & H. Gloss (Eds.), Súdržnosť na Slovensku: Čo drží krajinu pokope a na čom sa rozpadá. DEKK Inštitút. Bratislava. s. 183 – 184.
101 Český rozhlas. (2019). Rozdeleni svobodou: Česká společnost po 30 letech (sociologický prieskum). s. 13.
102 Inglehart, R & C. Welzel. (2005). Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence. New York: Cambridge University Press.

Individualizmus a konzumerizmus ako dominantný životný štýl je výsledkom slobody a prosperity, ale má nezamýšľané vedľajšie efekty. Keďže ľudia už na individuálne prežitie nepotrebujú komunitu – spoločnosť je bezpečná, a prežitie zabezpečuje štát – do budovania komunít investujeme oveľa menej zdrojov, času aj energie.[103] Výsledkom je rast osamelosti, psychicky krehkejšia populácia a oslabovanie spoločenského kapitálu.[104] Hoci mnohí v individualizovanej spoločnosti materiálne prosperujú, psychicky sa necítia dobre. Tento jav je tak rozšírený, že sa stal predmetom nového vedného odboru – makropsychológie.

Jedným z najvýraznejších zdrojov frustrácie zo spoločenského systému je práve nárast osamelosti. Osamelosť je prirodzený signál, že človeku chýba sociálny kontakt. Chronická osamelosť skracuje život, zvyšuje riziko depresií, úzkostí a porúch spánku. Proces sekularizácie a individualizácie má tendenciu zvyšovať osobnú slobodu, ale ak nenájde spôsob ako kompenzovať oslabovanie komunít, môže mať negatívny vplyv na psychické zdravie.[105] A pandémia a lockdowny trend rastúcej osamelosti ešte zhoršili.[106]

S individualizmom okrem komunít prichádza aj erózia autorít. Slabšie autority (štát, cirkev, etc.) znamenajú viac slobody, ale aj viac zodpovednosti pre jednotlivca. Demokracia, ktorá rozkladá moc aj zodpovednosť medzi občanov, je náročná na údržbu, vyžaduje vzdelanosť a ochotu niesť osobnú zodpovednosť. A nie každý je ochotný túto cenu zaplatiť, zvlášť po 40 rokoch socializmu, kedy túto zodpovednosť nikto nepožadoval. Mnohí tak uprednostňujú istotu pred slobodou. Výsledkom je, že časť populácie distribúciu zodpovednosti nevníma pozitívne a radšej by prijala silnejšie vedenie výmenou za väčšiu istotu.[107]

Dynamika modernej doby prináša aj ďalší stresor: zrýchľuje sa tempo zmien a skracuje sa čas na adaptáciu. To vedie k pocitu chronického stresu a strate „ontologickej istoty" – základného pocitu bezpečia a stability v živote. Ak človek stráca kontrolu nad svojím životom, narastá neistota, hnev a pocit krivdy. Na Slovensku až 21,9 % ľudí neverí, že má nad životom kontrolu.[108] Ak sa presvedčenie o vlastnej bezmocnosti spojí s pocitom, že za to môže „systém", vzniká typický antisystémový sentiment.

Ďalším fenoménom je nárast narcistických vlastností v spoločnosti. Individualizmus a sociálne siete podporujú sebaprezentáciu a túžbu po obdivu, čo vedie k rozšíreniu narcistických čŕt aj mimo rámec klinicky diagnostikovateľných prípadov. Narcistické správanie znamená prehnaný pocit vlastnej dôležitosti, potrebu obdivu a nízku empatiu. Kým klinický narcizmus postihuje asi 1 % populácie, subklinické narcistické vlastnosti môže mať až pätina ľudí. Takéto prostredie je menej kooperatívne, viac sebastredné a konfliktné, čo zhoršuje spoločenské vzťahy a zvyšuje polarizáciu.[109] Šírenie narcistných vlastností tak prispieva k zhoršovaniu verejného diskurzu a kultúrnym vojnám a polarizácii.[110]

Šírenie narcistných vlastností tak prispieva k zhoršovanou verejného diskurzu a kultúrnym vojnám a polarizácii.

Psychická krehkosť a nepohoda, vyvolaná individualizmom, technologickým pokrokom a rastúcim bohatstvom, má reálne spoločenské a politické dôsledky. Časť spoločnosti viní z týchto problémov demokratický či kapitalistický systém, ktorý podľa nich podporuje individualizáciu a konzumný spôsob života na úkor spolupráce a spoločenských väzieb. Reakcie na tento vývoj môžu byť konštruktívne (hľadanie nových foriem komunity, vyváženie slobody a zodpovednosti), ale aj deštruktívne (odmietanie systému, rast antisystémových nálad).[111]

Moderné zdroje psychickej nepohody – osamelosť, strata istoty, nárast narcizmu – sú tak jedným z hlavných dôvodov antisystémových postojov v súčasnej spoločnosti.

103 Sociálny systém štátu je v súčasnosti masívny, približne 19 % v pomere k HDP Slovenskej republiky predstavujú náklady na tzv. sociálne transfery (vrátane naturálnych), čiže rôzne typy sociálnej podpory pre občanov v podobe viac ako 100 rôznych dávok, platené zo štátnej pokladnice. Pozri: OECD, Social Spending. (2022). Podrobnejšie aj: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť. Fiškálna databáza.

104 Mineo, L. (11. 4. 2017). Good genes are nice, but joy is better. The Harvad Gazette. Dostupné: https://news.harvard.edu/gazette/story/2017/04/over-nearly-80-years-harvard-study-has-been-showing-how-to-live-a-healthy-and-happy-life/

105 Preece, D. et al. (2021). Loneliness and emotion regulation, Journal of Personality and Individual Differences, Vol. 180. Dostupné: https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110974

106 Buecker at al. (2021). Is loneliness in emerging adults increasing over time? A preregistered cross-temporal meta-analysis and systematic review. Psychol Bull. 147(8). s. 787–805. Dostupné: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34898234/

107 69,2 % Slovákov považuje bezpečnosť za dôležitejšiu ako slobodu. Pozri: Q150, World Values Survey: Slovakia, 7. vlna, 2022. Dostupné: https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp

108 DEKK Inštitút. (1. 7. 2023). 21,9 % ľudí na Slovensku neverí, že má kontrolu nad životom

109 Twenge, J. M. & Foster, J. D. (2010). Birth Cohort Increases in Narcissistic Personality Traits Among American College Students, 1982–2009. Social Psychological and Personality Science, 1(1), 99-106. Dostupné: https://doi.org/10.1177/1948550609355719

110 Huth, W. (2023). Glaube, Ideologie und Wahn: Der Mensch zwischen Realität und Illusion. Herder.

111 Kosnáč, P. & Gloss, H. (2022). Hodnotové líderstvo, alebo čo so spoločnosťou urobí masívny posun v hodnotách, In: Kam kráčiš, Česko / Evropo 2022. Aspen Central Europe. Dostupné: https://www.aspeninstitutece.org/wp-content/uploads/aspen-media/2022/11/DEKK_hodnoty_CZ_final_rev-2.pdf. s. 11

Záver

Závery tejto štúdie prinášajú málo povzbudivých správ. Aj tie, ktoré máme — napríklad odolnosť rodín voči polarizácii — sú väčšinou výsledkom tichej dohody vyhýbať sa sporným témam, nie dôkazom skutočnej tolerancie či otvoreného dialógu. Rodina naďalej slúži skôr ako posledná sociálna bašta pred vonkajším svetom než ako priestor slobodnej výmeny názorov: 44,9 % ľudí sa doma o kontroverzných veciach jednoducho nerozpráva, aby zachovalo pokoj. To je symptóm tichého, ale hlbokého vyčerpania z napätia, ktoré sa za uplynulý rok, namiesto toho aby sa uvoľnilo, ďalej normalizovalo.

Slovensko zostáva druhou najpolarizovanejšou krajinou v Európe. Prieskum zároveň zachytil paradox: subjektívne vnímanie miery polarizácie sa oproti minulému roku mierne zmiernilo - podiel tých, ktorí považujú krajinu za „zakopanou" v konflikte, klesol zo 45,7 % na 31 % - no reálne správanie ľudí hovorí opak. Narástol podiel tých, čo prerušili kontakt s kamarátmi (z 10,1% na 14,6%) či so širšou rodinou (z 6,5% na 10%). Situácia sa nezlepšila, ale ľudia si jednoducho zvykli na rozdelenie ako na „nový normál" a hodnotia ho miernejšie.

Posledný rok mal pritom pre stav spoločnosti mimoriadny kontext. Rok 2025 začal koaličnou krízou, keď skupina rebelujúcich poslancov ochromila parlamentnú väčšinu; nasledovalo hlasovanie o zmenách ústavy v kultúrno-etických otázkach, stretnutia slovenského premiéra s ruským prezidentom Putinom a čínskym prezidentom Si Ťin-pchingom a v septembri séria masových protivládnych protestov - v Bratislave sa na námestí Slobody zišlo okolo 10 000 ľudí, celkovo sa hovorilo až o rekorde 80 protestov za rok. Tieto udalosti nezostali bez vplyvu na dáta: polarizácia v spoločnosti sa v tomto období naďalej prehlbovala po línii koalično-opozičného delenia, pričom opoziční voliči vnímajú krajinu ako extrémne rozdelenú výrazne viac (52,6 %) ako koaliční (36,8 %).

Antisystémový sentiment klesol o 12,3 %, ale udržiava si pomerne vysoké hodnoty napriek výmene vlády v r. 2023. Stojí za ním kombinácia faktorov, z ktorých nie všetky sú späté s politikou: ekonomická konsolidácia, rastúce životné náklady a pocit, že reformy dopadnú na tých najmenej zodpovedných za aktuálnu situáciu v krajine. Prezident Pellegrini vo svojom novoročnom príhovore varoval pred rastúcimi spoločenskými napätiami, ktoré „vyústili do osobných konfliktov a nenávisti". Väčšina (65,1 %) ľudí v krajine chce zmenu. Ale iba 55,1% ľudí verí, že spoločenská zmena môže prísť reformami - hoci v tomto prípade ide o nárast 13,4 % v porovnaní s minuloročným meraním. Zvyšok sa rozdeľuje medzi tých, čo volajú po revolučných riešeniach (10,0%), a tých, čo sa s rezignáciou stiahli z politického priestoru (5,3 %, tzv. “anómia”).

Antisystémový sentiment je dlhodobý pocit neistoty, nespravodlivosti a nezáujmu. Nostalgia za socializmom (58,5 % populácie) neodráža túžbu po návrate komunizmu, ale po stratenej istote, predvídateľnosti a pocite komunity. Slovensko je v tomto ohľade výnimkou vo V4: kým v Poľsku, Česku aj Maďarsku vnímajú Rusko ako geopolitickú alternatívu nanejvýš 1 – 2 % obyvateľov, na Slovensku je to 11,4 %. Chýbajúca zhoda na základnej geopolitickej identite krajiny bola v roku 2025 mimoriadne viditeľná, a zahranično-politické kroky vlády ju ešte prehĺbili, namiesto toho, aby ju zmierňovali.

Cena za hlboko rozdelenú spoločnosť nie je abstraktná. Každý desiaty človek by nebol ochotný pracovať s niekým, kto volí jeho politických oponentov. Každý siedmy prerušil kontakt s kamarátom kvôli názorový rozdielom. Viac ako tretina populácie verí, že spoločenský konflikt je trvalý a riešiť sa nedá — a práve toto presvedčenie je najnebezpečnejšie, lebo sebanaplňajúco zatvára dvere k akémukoľvek dialógu.

Čoskoro ideme do volebného roku a Slovensko sa aktuálne nachádza v stave polarizácie, ktorý generuje politické tlaky smerom k radikálnejším hlasom a k ďalšej erózii umierneného politického stredu, ktorý je schopný generovať prijateľné kompromisy. Mnohé štúdie dokumentujú, že častým štartérom tohto vývoja nie sú hodnotové alebo ideologické spory, ale systematické politické živenie afektívnej polarizácie — vyvolávanie negatívnych emócií ako nástroja mobilizácie bez ohľadu na obsah. Toto je mocenská technológia, ktorá síce krátkodobo funguje na mobilizáciu elektorátu, ale nie je to snaha o riešenie reálnych problémov krajiny. Jej cenu platíme všetci: v stagnácii, odlive mozgov, oslabení inštitúcií a v každodenných vzťahoch.

Našou otázkou na záver teda je, či elity, ktoré majú na rozdúchavanie i upokojovanie frustrácie najväčší vplyv, nájdu vôľu v predvolebnom roku zvoliť si cestu dialógu a kompromisu. Politika, ako je známe, je umenie možného - kompromis, hoci možno nedokonalý, je tak lepšou alternatívou, ako spoločnosť, kde sa polovica populácie cíti ako v cudzom štáte, a kde hrozí, že sa niektoré elity nemusia v zdraví dočkať politického dôchodku. Prvým krokom k tomu je to, čo táto štúdia robí: pomenovať realitu takú, aká je.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA:

Depolarizácia - čo funguje najviac, a čo menej?

Autor: Filip Janči (Univerzita Komenského)

V posledných rokoch sa depolarizácia stala jedným z najčastejšie skloňovaných riešení spoločenského napätia. Vo verejnom diskurze sa často predpokladá, že menej polarizovaná spoločnosť je taká, v ktorej sa ľudia viac zhodujú - a keď sa nezhodnú, tak - ako sa to zvykne v diskusiách hovoriť - aspoň sa zhodnú, že sa nezhodnú.

Typy polarizácie: ideologická vs. afektívna

Aj v akademickom priestore sa dlho predpokladalo, že jadrom polarizácie je radikalizácia názorových extrémov a vyprázdňovanie umierneného stredu. Hoci k tomuto javu vo viacerých krajinách naozaj dochádza, mnohí sociálni vedci si za posledné roky všimli ešte zaujímavejšiu vrstvu tohto trendu: zatiaľ čo ideologické pozície jednotlivých táborov sa za posledné roky zmenili len mierne, negatívny sentiment voči oponentom rástol disproporčne rýchlejšie. Preto sa časom začalo rozlišovať medzi ideologickou polarizáciou (vzdialenosťou medzi názorovými pozíciami táborov) a afektívnou polarizáciou (intenzitou negatívneho sentimentu, resp. neznášanlivosti medzi tábormi).[112]

Cieľom depolarizácie nie je odstránenie nesúhlasu, ale oslabenie emocionálnej nevraživosti a nepriateľského správania medzi skupinami.

Rozdielnosť názorov v spoločnosti sama o sebe nie je problematická - práve naopak - podporuje pluralizmus a diverzitu zmýšľania. Problém pre spoločnosť nastáva vtedy, keď sa nesúhlas začne presúvať do afektívnej roviny, kde druhú stranu už nevnímame ako legitímneho názorového oponenta, ale ako morálne zlého človeka predstavujúceho hrozbu. Práve afektívna polarizácia (teda vzájomná nevraživosť medzi skupinami) sa dnes považuje za jadro tej formy polarizácie, ktorú vnímame ako spoločensky škodlivú a ktorú sa snažíme zmierňovať.[113] Cieľom depolarizácie preto nie je odstránenie nesúhlasu, ale oslabenie emocionálnej nevraživosti, delegitimizácie oponentov a nepriateľského správania medzi znepriatelenými skupinami.

Prehľad depolarizačných intervencií

Existuje množstvo predstáv o tom, ktorá intervencia by mohlo byť tou najúčinnejšou zbraňou v boji proti polarizácii. Všetky tieto intervencie by sme mohli rozdeliť do troch hlavných kategórií: intrapersonálne, interpersonálne a systémové. Akademický výskum ukazuje, že hoci mnohokrát ich efektivita závisí od kontextu, niektoré z nich sa predsa len ukazujú ako efektívnejšie než ostatné.

Intrapersonálne (kognitívne) intervencie

Intrapersonálne intervencie by sme tiež mohli nazvať kognitívnymi intervenciami. Tie fungujú na individuálnej úrovni jednotlivca a zameriavajú sa primárne na jeho kognitívne procesy, teda na to, ako človek spracúva informácie, ako si vytvára úsudok a ako hodnotí politický či spoločenský obsah.[114] Ide napr. o tréning argumentačných zručností či

112 Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. Public opinion quarterly, 76(3), 405-431.
113 Foa, R. S., & Mounk, Y. (2025). Democratic norm erosion and partisanship in the United States. Democratization, 32(8), 1880-1903.
114 Au, C. H., Ho, K. K., & Chiu, D. K. (2022). The role of online misinformation and fake news in ideological polarization: barriers, catalysts, and implications. Information systems frontiers, 24(4), 1331-1354.

kritického myslenia, zvyšovanie mediálnej gramotnosti, fact-checking alebo psychoedukáciu.

Asi najpopulárnejšou intervenciou sa v súčasnosti stal rozvoj kritického myslenia. Tento typ intervencií zväčša kombinuje tréning formulovania svojich názorov, vyjadrovania, argumentácie a porozumenie iným perspektívam.[115] Viaceré štúdie však reportujú, že hoci tieto intervencie naozaj prispievajú k tvorbe a formulácii sofistikovanejších argumentov, nie vždy sa im darí aj znížiť polarizáciu.[116] Ich slabina totiž spočíva v implicitnom predpoklade, že ak dáme ľuďom nástroj na "kvalitnejšie myslenie", potom musia prísť k rovnakým záverom, resp. k rovnakým názorom, ako my. To však nie je pravda. Tento paradox dobre ilustruje štúdia, ktorá skúmala, či zvýšená numerická gramotnosť pomáha správne interpretovať argumentačné závery postavené na číslach[117]. V experimentoch, ktoré pracovali s rovnakými číselnými dátami, dokázali účastníci tieto dáta správne interpretovať v politicky neutrálnom kontexte (napr. účinnosť krému proti svrbeniu); keď sa však tie isté dáta zasadili do ideologicky citlivej témy (napr. účinnosť zákonov obmedzujúcich držanie zbraní v USA), správne ich interpretovali najmä vtedy, keď výsledok potvrdzoval ich vlastné presvedčenie. Paradoxne, osoby s vyššou numerickou gramotnosťou boli rovnako zaujaté vo vyhodnocovaní číselných dát ako ktokoľvek iný. Sociálni psychológovia tento jav označujú ako motivované usudzovanie (z angl. - motivated reasoning)[118], ktoré hovorí, že naše uvažovanie nie je vždy vedené snahou o čo najpresnejší záver, ale často ovplyvnené aj vedľajšími motívmi - napr. snahou potvrdiť si vlastný názor či zostať lojálny voči svojej skupine.[119] Motivácia byť argumentačne presný tak v týchto situáciách ustupuje iným, silnejším motívom.

Tento typ uvažovania býva obzvlášť silný práve pri politicky a ideologicky citlivých témach, kvôli čomu zvyknú aj inteligentní ľudia využívať svoje argumentačné a analytické zručnosti skôr na obhajobu existujúcich postojov než na nestranné posudzovanie dôkazov.[120]

Výskum teda naznačuje, že tréningy kognitívnych zručností nemusia samy osebe automaticky viesť k vyváženejšiemu úsudku či k zníženiu polarizácie, hoci môžu zlepšovať samotné argumentačné schopnosti. Ak totiž dáme ľuďom nástroje na sofistikovanejšie myslenie, ešte to stále neznamená, že títo ľudia budú mať aj motiváciu tieto nástroje využiť v praxi - najmä ak by to znamenalo spochybnenie ich vlastnej názorovej pozície. Navyše, podľa štúdie z roku 2020 sa u časti účastníkov po tréningu kritického myslenia ich postoje ešte viac vyhranili, čo môže paradoxne prispieť k prehĺbeniu polarizácie.[121]

Na podobné limity narážajú aj intervencie založené na psychoedukácii a fact-checkingu.[122] Hoci zvyšujú schopnosť identifikovať kognitívne skreslenia a znižujú dôveru v konkrétne dezinformácie, ich efekt na polarizáciu je obmedzený - ľudia totiž tieto nástroje často aplikujú selektívne, najmä voči oponentom, zatiaľ čo vlastné presvedčenia nemienia spochybniť.[123] Navyše, ich účinok býva krátkodobý a len zriedka sa premieta do zníženia afektívnej nevraživosti medzi skupinami.[124]

Osobitné miesto medzi kognitívnymi intervenciami má tzv. moral reframing: ten sa nesnaží zmeniť samotné presvedčenie, ale skôr spôsob, akým je daný postoj komunikovaný a zdôvodňovaný.[125] V praxi je argument preformulovaný do morálneho jazyka publika, ktoré sa snaží osloviť. Výhodou tohto prístupu je, že nevyžaduje, aby jednotlivci opúšťali vlastný hodnotový rámec, ale umožňuje im vnímať daný postoj ako kompatibilný s ich hodnotami. Ak by napríklad išlo o otázku vojny na Ukrajine, liberálne orientovanému publiku môže byť tento postoj účinnejšie komunikovaný prostredníctvom hodnôt solidarity, ochrany slabších či ľudských práv, zatiaľ čo pri konzervatívnejšom publiku môže väčšiu odozvu vyvolať dôraz na bezpečnosť, suverenitu alebo ochranu národných záujmov. Tento prístup sa zatiaľ javí ako pomerne efektívny nástroj na zvýšenie politického konsenzu.[126] Jeho limitom však je, že sa zameriava len nazmenu postojov v konkrétnych politických otázkach, no na afektívnu polarizáciu nemá priamy vplyv.[127] Inými slovami, aj keby sa liberáli a konzervatívci vďaka morálnemu prerámcovaniu zhodli na humanitárnej pomoci pre Ukrajinu, ešte to neznamená, že sa začnú mať viacej radi navzájom.

115 Roozenbeek, J., Culloty, E., & Suiter, J. (2023). Countering misinformation. European Psychologist.
116 Schulten, N., Vermeulen, F. F., & Doosje, B. (2020). Preventing polarization: An empirical evaluation of a dialogue training. Cogent Social Sciences, 6(1), 1821981.
117 Kahan, D. M., Peters, E., Dawson, E. C., & Slovic, P. (2017). Motivated numeracy and enlightened self-government. Behavioural public policy, 1(1), 54-86.
118 Van Bavel, J. J., & Pereira, A. (2018). The partisan brain: An identity-based model of political belief. Trends in cognitive sciences, 22(3), 213-224.
119 Jost, J. T., Baldassarri, D. S., & Druckman, J. N. (2022). Cognitive–motivational mechanisms of political polarization in social-communicative contexts. Nature reviews psychology, 1(10), 560-576.
120 Marin, P. M., Lindeman, M., & Svedholm-Häkkinen, A. M. (2024). Susceptibility to poor arguments: The interplay of cognitive sophistication and attitudes. Memory & Cognition, 52(7), 1579-1596.
121 Schulten, N., Vermeulen, F. F., & Doosje, B. (2020). Preventing polarization: An empirical evaluation of a dialogue training. Cogent Social Sciences, 6(1), 1821981.
122 Hameleers, M., & Van der Meer, T. G. (2020). Misinformation and polarization in a high-choice media environment: How effective are political fact-checkers?. Communication research, 47(2), 227-250.
123 Jost, J. T., Baldassarri, D. S., & Druckman, J. N. (2022). Cognitive–motivational mechanisms of political polarization in social-communicative contexts. Nature reviews psychology, 1(10), 560-576.
124 Poos, J. M., van den Bosch, K., & Janssen, C. P. (2017). Battling bias: Effects of training and training context. Computers & Education, 111, 101-113.
125 Brugman, B. C. (2024). How the effects of emphasizing ethics are examined: a systematic review of moral framing experiments. Annals of the International Communication Association, 48(4), 436-455.
126 Feinberg, M., & Willer, R. (2015). From gulf to bridge: When do moral arguments facilitate political influence?. Personality and Social Psychology Bulletin, 41(12), 1665-1681.
127 Selterman, D., Welker, K., & Duong, M. (2025). Moral reframing accuracy is enhanced through an educational intervention: Evidence from the Perspectives program. Journal of Moral Education, 1-20.

Interpersonálne (vzťahové) intervencie

Druhým typom intervencií sú interpersonálne, resp. vzťahové intervencie. Medzi ne patrí aj doposiaľ empiricky najlepšie podložený prístup k depolarizácii - medziskupinový kontakt[128], vychádzajúci z tzv. kontaktnej hypotézy.[129] Tá predpokladá, že priamy pozitívny kontakt medzi príslušníkmi odlišných skupín vedie k znižovaniu predsudkov a medziskupinového napätia. Meta-analýza viac ako 500 štúdií ukazuje, že takýto kontakt znižuje predsudky vo väčšine prípadov a jeho účinky sa často prenášajú aj na širšie postoje voči celej skupine.[130] Neskorší výskum rozšíril pôvodnú kontaktnú hypotézu aj o nepriame formy kontaktu, napr. sledovanie pozitívnej interakcie iných ľudí. Zaujímavým zistením je, že sa istých okolností môže mať aj online kontakt depolarizačné účinky porovnateľné s osobným stretnutím[131], čo spochybňuje rozšírený predpoklad, že digitálne prostredie je nutne konfliktné a polarizujúce.

Medziskupinový kontakt sa v mnohých štúdiách ukazuje ako najefektívnejšia intervencia, a to vďaka tomu, že mieri na jadro psychologických mechanizmov, ktoré afektívnu polarizáciu živia: úzkosť, nedôveru,[132] dehumanizáciu[133] a skreslené vnímanie oponentov[134]; a tieto presvedčenia postupne mení, nie cez argumenty, ale skrz osobnú skúsenosť. V priamom kontakte ľudia prestávajú vnímať druhú skupinu ako hrozbu. Mnohí z nich prichádzajú k uvedomeniu, že členovia opačného tábora nie sú až takí radikálni, ako sa zdá (ide o tzv. korekciu nesprávnych presvedčení o opačnom tábore, ktorá sa aj sama ukazuje ako jedna z najefektívnejších metód depolarizácie),[135] zvyšuje sa ich vzájomná empatia a vytvára sa istý pocit, že majú niečo spoločné.[136] Tým sa oslabuje kmeňové zmýšľanie "my vs. oni", ktorý poháňa medziskupinovú nenávisť.[137] Pri osobnom kontakte tiež prestávame druhú skupinu vnímať ako homogénnu masu a začíname vidieť konkrétnych jednotlivcov, čo oslabuje dehumanizačné stereotypy.[138] Zároveň sa menia aj normy v rámci vlastnej skupiny: ak ľudia z nášho tábora začnú vytvárať vzťahy s členmi opačného tábora, znamená to isté prekročenie hranice, legitimizáciu ich politického postoja a spochybnenie premisy, že s druhou stranou sa nediskutuje - čím sa zároveň stáva používanie nenávistného jazyka voči druhej strane neprijateľným[139].

Výskumy však ukazujú, že k tomuto efektu dochádza najmä u ľudí so slabšou alebo stredne silnou príslušnosťou k táboru. U tých, ktorí majú svoju sociálnu identitu silne previazanú s ideologickým táborom, je tento efekt výrazne slabší, príp. nulový.[140]

V medziskupinovom kontakte však dochádza k ešte jednému fenoménu, ktorý je pre depolarizáciu nemenej významný: k vytváraniu zdieľaných identít.[141] V súčasnej spoločnosti sa totiž príslušnosť k ideologickému táboru stáva čoraz podstatnejším kritériom toho, či s niekým dokážeme nadviazať vzťah alebo nie.[142] Sociálna psychológia pritom opakovane ukazuje, že ľudia majú viacero paralelných identít (rodinných, profesijných alebo regionálnych), ktoré môžu vytvárať prirodzené mosty aj medzi názorovo vzdialenými jednotlivcami. Medziskupinový kontakt rozširuje práve tento identitný rámec,[143] v ktorom sa stretávame nielen ako členovia súperiacich táborov, ale aj ako susedia, kolegovia či spoluobčania.

Systémové (kontextové) intervencie

Tretím typom depolarizačných intervencií sú tie systémové, resp. kontextové. Patria sem najmä intervencie realizované na úrovni médií a digitálnych platforiem, ktoré reagujú na dlhodobo kritizované tendencie spravodajstva zdôrazňovať konflikt, emócie a extrémne pozície, zvyšujúce pocit bezmocnosti a znechutenia z politiky.[144] Iniciatívy ako napr. žurnalistika orientovaná na riešenia (z angl. solutions journalism) sa snažia tento trend korigovať tým, že okrem kritiky predstavia aj empiricky podložené riešenia, kontext či iné perspektívy, a tým podporiť konštruktívnu verejnú diskusiu a znížiť mediálny cynizmus.[145]

128 Voelkel, J. G., Stagnaro, M. N., Chu, J. Y., Pink, S. L., Mernyk, J. S., Redekopp, C., ... & Willer, R. (2024). Megastudy testing 25 treatments to reduce antidemocratic attitudes and partisan animosity. Science, 386(6719), eadh4764.
129 Allport, G. W. (1954). The nature of prejudice.
130 Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. Journal of personality and social psychology, 90(5), 751.
131 Pereira da Costa, L., Bierwiaczonek, K., & Bianchi, M. (2024). Does digital intergroup contact reduce prejudice? A meta-analysis. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 27(7), 440-451.
132 Banas, J. A., Bessarabova, E., & Massey, Z. B. (2020). Meta-analysis on mediated contact and prejudice. Human Communication Research, 46(2-3), 120-160.
133 Bruneau, E., Hameiri, B., Moore-Berg, S. L., & Kteily, N. (2021). Intergroup contact reduces dehumanization and meta-dehumanization: Cross-sectional, longitudinal, and quasi-experimental evidence from 16 samples in five countries. Personality and Social Psychology Bulletin, 47(6), 906-920.
134 Guvensoy, I., Bagci, S. C., Turner, R. N., & Stathi, S. (2025). Do they dislike us as much as we think? Positive contact as a potential rectifier of meta-attitude inaccuracy in conflictual intergroup settings. Group Processes & Intergroup Relations, 28(5), 1028-1053.
135 Voelkel, J. G., Stagnaro, M. N., Chu, J. Y., Pink, S. L., Mernyk, J. S., Redekopp, C., ... & Willer, R. (2024). Megastudy testing 25 treatments to reduce antidemocratic attitudes and partisan animosity. Science, 386(6719), eadh4764.
136 Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. Journal of personality and social psychology, 90(5), 751.
137 Sun, D. (2025). Does Intergroup Contact Reduce Affective Polarization? A Natural Experiment. Tech. rep.
138 Prati, F., Crisp, R. J., Meleady, R., & Rubini, M. (2016). Humanizing outgroups through multiple categorization: The roles of individuation and threat. Personality and Social Psychology Bulletin, 42(4), 526-539.
139 Gómez, Á., Tropp, L. R., Vázquez, A., Voci, A., & Hewstone, M. (2018). Depersonalized extended contact and injunctive norms about cross-group friendship impact intergroup orientations. Journal of Experimental Social Psychology, 76, 356-370.
140 Thomsen, J. P. F., & Thomsen, A. H. (2023). Intergroup contact reduces affective polarization but not among strong party identifiers. Scandinavian Political Studies, 46(4), 241-263.
141 Capozza, D., Vezzali, L., Trifiletti, E., Falvo, R., & Favara, I. (2010). Improving intergroup relationships within and outside the contact situation: The role of common ingroup identity and emotions of empathy and anxiety. Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology, 17(1), 17-36.
142 Harteveld, E. (2021). Ticking all the boxes? A comparative study of social sorting and affective polarization. Electoral Studies, 72, 102337.
143 Levendusky, M. S. (2018). Americans, not partisans: Can priming American national identity reduce affective polarization?. The Journal of Politics, 80(1), 59-70.
144 Fitzpatrick, N. (2022). No news is not good news: The implications of news fatigue and news avoidance in a pandemic world.
145 Lough, K., & McIntyre, K. (2018). Journalists' perceptions of solutions journalism and its place in the field. ISOJ Journal, 8(1), 33-52.

Svoju úlohu tu zohrávajú aj algoritmické nastavenia digitálnych platforiem. Výskumy ukazujú, že algoritmy uprednostňujú emočne nabitý, negatívny obsah s morálnym podtónom[146], a že zníženie viditeľnosti takéhoto obsahu vedie k merateľnému poklesu afektívnej polarizácie, a to naprieč politickými tábormi.[147] Keďže však tento typ obsahu silno podporuje angažovanosť na sociálnych sieťach a zisk digitálnych platforiem je priamo závislý od miery angažovanosti, je málo pravdepodobné, že by platformy mali motiváciu svoje algoritmy zmeniť.

Dôležitou, hoci menej často diskutovanou oblasťou systémových intervencií je aj úprava volebných a kampaňových pravidiel, ktoré by penalizovali toxickú, polarizujúcu rétoriku politických aktérov. Empirické zistenia totiž naznačujú, že spoločenskej polarizácii často predchádza polarizácia elít - inými slovami, konflikty, ktoré neskôr fragmentujú spoločnosť, bývajú iniciované politickými lídrami a následne "preberané" verejnosťou.[148] Aj pri tomto type systémových riešení však platí, že naráža na silné ekonomické a politické záujmy, čím sa jeho efektivita a uplatniteľnosť stávajú vysoko otáznymi.

Implikácie pre slovenský kontext

Prezentované výsledky výskumov naznačujú, že depolarizácia neznamená odstránenie nesúhlasu ani konvergenciu názorov, ale skôr zmenu spôsobu, akým sa jednotlivé tábory navzájom vnímajú. Ak je jadrom spoločensky škodlivej polarizácie afektívna rovina (teda nedôvera, dehumanizácia a neznášanlivosť), potom intervencie, ktoré cielia výlučne na obsah presvedčení, majú nevyhnutne obmedzený efekt. Ukazuje sa, že kľúčovým mechanizmom zmierňovania polarizácie nie je presviedčanie, ale kontakt, ktorý umožňuje redefinovať vzťah k oponentovi: nie ako k nositeľovi "nesprávneho názoru", ale ako k legitímnemu partnerovi v rámci spoločného sociálneho priestoru.

V slovenskom kontexte tento záver naráža na špecifické normy verejného diskurzu. V rôznych podobách je prítomné presvedčenie, že s určitými skupinami sa nediskutuje, prípadne že niektoré témy sú z diskusie vyňaté. Paralelne s tým sa spoločenské konflikty často rámcujú ako morálne zápasy medzi "dobrom" a "zlom", čo prirodzene posilňuje tendenciu vnímať oponenta nie ako partnera v nesúhlase, ale ako hrozbu. Z pohľadu výskumu však práve tieto rámce predstavujú prekážku pre mechanizmy, ktoré by mohli afektívnu polarizáciu oslabovať.

Empirické poznatky preto naznačujú určitý posun v tom, ako možno uvažovať o úlohe diskusie v polarizovanej spoločnosti. Jej primárnym efektom nemusí byť zmena názorov (a v mnohých prípadoch zrejme ani nebude). Jej význam spočíva skôr v tom, že vytvára priestor na korekciu skreslených predstáv o druhej strane, na oslabenie redukujúcich stereotypov a na vznik minimálneho vzájomného uznania. Práve tento posun - od presviedčania ku snahe naučiť sa vedľa seba žiť - sa v dostupných výskumoch javí ako jeden z najspoľahlivejších predpokladov zmierňovania nepriateľstva medzi skupinami.

Z tohto pohľadu možno depolarizáciu chápať menej ako projekt dosahovania konsenzu a viac ako proces rekonštrukcie vzťahov medzi spoluobčanmi. Rozdielnosť postojov pritom nemusí byť prekážkou; prekážkou sa stáva až vtedy, keď znemožňuje základné uznanie druhej strany ako legitímnej súčasti spoločnosti.

146 Rathje, S., Van Bavel, J. J., & Van Der Linden, S. (2021). Out-group animosity drives engagement on social media. Proceedings of the national academy of sciences, 118(26), e2024292118.
147 Piccardi, T., Saveski, M., Jia, C., Hancock, J., Tsai, J. L., & Bernstein, M. S. (2025). Reranking partisan animosity in algorithmic social media feeds alters affective polarization. Science, 390(6776), eadu5584.
148 Zingher, J. N., & Flynn, M. E. (2018). From on high: the effect of elite polarization on mass attitudes and behaviors, 1972–2012. British Journal of Political Science, 48(1), 23-45.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Agentúra FOCUS a agentúra STEM. (19. 8. 2021). Demokratické hodnoty sloboda, rovnosť, spravodlivosť v unikátnom pohľade Čechov a Slovákov

Au, C. H., Ho, K. K., & Chiu, D. K. (2022). The role of online misinformation and fake news in ideological polarization: barriers, catalysts, and implications. Information systems frontiers, 24(4), 1331-1354.

Allport, G. W. (1954). The nature of prejudice.

Association for Psychological Science. (26. október 2021). The Burden of the COVID-19 Pandemic May Motivate Outbreaks of Violent Protest and Antigovernment Sentiment. Dostupné: https://www.psychologicalscience.org/observer/pandemic-protest

Banas, J. A., Bessarabova, E., & Massey, Z. B. (2020). Meta-analysis on mediated contact and prejudice. Human Communication Research, 46(2-3), 120-160.

Barrett, P.M., Hendrix, J., Sims, J. G. (2021). Fueling the Fire: How Social Media Intensifies U.S. Political Polarization And What Can Be Done About It. New York University, Stern School of Business. Dostupné: https://bhr.stern.nyu.edu/wp-content/uploads/2024/02/NYUCBHRFuelingTheFire_FINALONLINEREVISEDSep7.pdf

Bliuc, A.-M., Bouguettaya, A., & Felise, K. D. (2021). Online intergroup polarization across political fault lines: An integrative review. Frontiers in Psychology, vol. 12. Dostupné: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.641215

Botsmanová, R. (2018). Komu se dá věřit?. Host. Brno.

Brown, D. et al. (2006). Political Polarization as a Constraint on Government: Evidence from Corruption. World Development, 39. Dostupné: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.782845

Brickman, P., & Campbell, D. T. (1971). Hedonic relativism and planning the good society. In M. H. Appley (Ed.), Adaptation-level theory (pp. 287-305). New York: Academic Press.

Brubaker, D. (4. 2. 2019). What Causes Polarization? Dostupné: https://www.congregationalconsulting.org/what-causes-polarization/

Buecker at al. (2021). Is loneliness in emerging adults increasing over time? A preregistered cross-temporal meta-analysis and systematic review. Psychol Bull. 147(8). s. 787–805. Dostupné: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34898234/

Brugman, B. C. (2024). How the effects of emphasizing ethics are examined: a systematic review of moral framing experiments. Annals of the International Communication Association, 48(4), 436-455.

Bruneau, E., Hameiri, B., Moore-Berg, S. L., & Kteily, N. (2021). Intergroup contact reduces dehumanization and meta-dehumanization: Cross-sectional, longitudinal, and quasi-experimental evidence from 16 samples in five countries. Personality and Social Psychology Bulletin, 47(6), 906-920.

Capozza, D., Vezzali, L., Trifiletti, E., Falvo, R., & Favara, I. (2010). Improving intergroup relationships within and outside the contact situation: The role of common ingroup identity and emotions of empathy and anxiety. Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology, 17(1), 17-36.

Carmines, E. G., Ensley, M.J., Wagner, M.W. (2012). Who Fits the Left–Right Divide? Partisan Polarization in the American Electorate. American Behavioral Scientist, 56(12), 1631 – 1653. Dostupné: https://doi.org/10.1177/0002764212463353

Český rozhlas. (2019). Rozdeleni svobodou: Česká společnost po 30 letech (sociologický prieskum). s. 13.

DEKK Inštitút. (1. 7. 2023). 21,9 % ľudí na Slovensku neverí, že má kontrolu nad životom

dennikn.sk (26. apríl 2026). Týždňový newsfilter: Už nevládnu. Riešia milenky, vily v Dubaji, bitku a zastrašovanie. dostupné: https://dennikn.sk/5298666/tyzdnovy-newsfilter-uz-nevladnu-riesia-milenky-vily-v-dubaji-bitku-a-zastrasovanie/

Delhey, J. et al. (2018). Social Cohesion and Its Correlates: A Comparison of Western and Asian Societies. Comparative Sociology, 17(3-4), 426-455. Dostupné: https://doi.org/10.1163/15691330-12341468

Duca, J. V., & Saving, J. L. (2015). Income inequality and political polarization: Time series evidence over nine decades. Review of Income and Wealth, 61(3), 445–466. Dostupné: https://doi.org/10.1111/roiw.12162

Dvojka. (2025, 30. október). Psycholog Peter Pöthe o prorusky smýšlejících účastnicích Velkého vlasteneckého výletu: Bylo mi jich líto, a přitom jsem cítil hněv [Rozhlasový rozhovor]. Český rozhlas. Dostupné:https://dvojka.rozhlas.cz/psycholog-peter-pothe-o-prorusky-smyslejicich-ucastnicich-velkeho-vlasteneckeho-9572911

EUROSTAT. (2024). Gini coefficient of equivalised disposable income. Dostupné: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/map?lang=en

Feinberg, M., & Willer, R. (2015). From gulf to bridge: When do moral arguments facilitate political influence?. Personality and Social Psychology Bulletin, 41(12), 1665-1681.

Fitzpatrick, N. (2022). No news is not good news: The implications of news fatigue and news avoidance in a pandemic world.
Foa, R. S., & Mounk, Y. (2025). Democratic norm erosion and partisanship in the United States. Democratization, 32(8), 1880-1903.

Glasl, F. (1982). The Process of Conflict Escalation and Roles of Third Parties. In: Bomers, G.B.J., Peterson, R.B. (Eds). Conflict Management and Industrial Relations. Springer, Dordrecht. Dostupné: https://doi.org/10.1007/978-94-017-1132-6_6

GLOBSEC. (2021). Globsec Trends 2021. Dostupné: https://www.globsec.org/sites/default/files/2021-06/GLOBSEC-Trends-2021_final.pdf

Gloss, H., – Cigáneková, V., – Kosnáč, P. (2026). Trendy [ne]dôvery 2026. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2026/05/DEKK-trendy-nedovery-2026-SK.pdf

Gómez, Á., Tropp, L. R., Vázquez, A., Voci, A., & Hewstone, M. (2018). Depersonalized extended contact and injunctive norms about cross-group friendship impact intergroup orientations. Journal of Experimental Social Psychology, 76, 356-370.

Guvensoy, I., Bagci, S. C., Turner, R. N., & Stathi, S. (2025). Do they dislike us as much as we think? Positive contact as a potential rectifier of meta-attitude inaccuracy in conflictual intergroup settings. Group Processes & Intergroup Relations, 28(5), 1028-1053.

Gurr, T. R. (2011). Why Men Rebel (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315631073

Hahm, H., Hilpert, D., König, T. (2022). Divided by Europe: affective polarisation in the context of European elections. West European Politics, 46(4), 705 – 731. Dostupné: https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2133277

Hameleers, M., & Van der Meer, T. G. (2020). Misinformation and polarization in a high-choice media environment: How effective are political fact-checkers?. Communication research, 47(2), 227-250.

Harteveld, E. (2021). Ticking all the boxes? A comparative study of social sorting and affective polarization. Electoral Studies, 72, 102337.

Hopkin, J.,(13. 7. 2020). The rise of anti-system politics reflects the exhaustion of neoliberal democracy, LSE Blogs. Dostupné: https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2020/07/13/the-rise-of-anti-system-politics-reflects-the-exhaustion-of-neoliberal-democracy/

Horizons Project. Good vs. Toxic Polarization. Dostupné: https://horizonsproject.us/good-vs-toxic-polarization-twitt/

Hrbková, L. et al. (2024). How Does the "Us" versus "Them" Polarization Work? Capturing Political Antagonism with the Political Antagonism Scale. East European Politics and Societies, 39(1), 100-120, Dostupné: https://doi.org/10.1177/08883254231215513

Huth, W. (2023). Glaube, Ideologie und Wahn: Der Mensch zwischen Realität und Illusion. Herder.

Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. Public opinion quarterly, 76(3), 405-431.

Inglehart, R. et al. (Eds.). (2022). World Values Survey: All Rounds - Country-Pooled Datafile. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat. Dataset Version 3.0.0. Dostupné: https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp?CMSID=Documentation

Inglehart, R & C. Welzel. (2005). Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence. New York: Cambridge University Press.

Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. Annual Review of Political Science, 22(1), 129–146.

Jones, B.F, Olken, B.A. (2009). Hit or Miss? The Effect of Assassinations on Institutions and War, American Economic Journal: Macroeconomics, 1(2), 55 – 87. Dostupné: https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/mac.1.2.55

Jost, J. T., Baldassarri, D. S., & Druckman, J. N. (2022). Cognitive–motivational mechanisms of political polarization in social-communicative contexts. Nature reviews psychology, 1(10), 560-576.

Kahan, D. M., Peters, E., Dawson, E. C., & Slovic, P. (2017). Motivated numeracy and enlightened self-government. Behavioural public policy, 1(1), 54-86.

Kleinfield, R. (5. 9. 2023). Polarization, Democracy, and Political Violence in the United States: What the Research Says. Working paper, Carnegie Endowment for International Peace. Dostupné: https://carnegieendowment.org/research/2023/09/polarization-democracy-and-political-violence-in-the-united-states-what-the-research-says?lang=en

Kosnáč, P., Bilský, M. (28.12.2025). Spoločenské elity: Kto sú, ako vznikajú a stalo sa už na Slovensku, že sa dohodli? DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/spolocenske-elity-kto-su-ako-vznikaju-a-stalo-sa-uz-na-slovensku
-ze-sa-dohodli/

Kosnáč, P., – Gloss, H., – Cigáneková, V. (2025). Polarizácia a antisystém 2025: Slovensko. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2025/11/Polarizacia-a-antisystem-2025-Slovensko.pdf

Kosnáč, P. et al. (2024). Polarizácia a atentát. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/05/polarizacia-a-atentat-sk.pdf

Kosnáč, P. & Gloss, H. (2024). [Anti]systém na Slovensku. DEKK Inštitút. Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2024/02/antisystem-na-slovensku-2023.pdf

Kosnáč, P. & Gloss, H. (2023). Trendy [ne]dôvery 2023, DEKK Inštitút, Dostupné: https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2023/09/dekk-report-trendy-nedovery-2023-web.pdf

Kosnáč, P. & Gloss, H. (2022). Hodnotové líderstvo, alebo čo so spoločnosťou urobí masívny posun v hodnotách, In: Kam kráčiš, Česko / Evropo 2022. Aspen Central Europe. Dostupné: https://www.aspeninstitutece.org/wp-content/uploads/aspen-media/2022/11/DEKK_hodnoty_CZ_final_rev-2.pdf

Kuníková, L. (2025, 10. september). Konsolidácia 2026: dopady na podnikanie a zamestnanosť. www.podnikajte.sk. Dostupné: https://www.podnikajte.sk/zakonne-povinnosti-podnikatela/konsolidacia-2026-dopady-na-podnikanie-zamestnanost

Larsen, C.A. (2014). Social cohesion: Definition, measurement and developments. Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet, Dostupné: https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/207548602/85_2014_CAL.pdf

Levendusky, M. S. (2018). Americans, not partisans: Can priming American national identity reduce affective polarization?. The Journal of Politics, 80(1), 59-70.

Lindström, M., – Giordano, G., N. (2016). The 2008 financial crisis: Changes in social capital and its association with psychological well-being in the United Kingdom – A panel study, Social Science & Medicine, Volume 153, 71 – 80, Dostupné: https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.02.008

Lough, K., & McIntyre, K. (2018). Journalists' perceptions of solutions journalism and its place in the field. ISOJ Journal, 8(1), 33-52.

Lutherová, S. & Volanská, L. (2023). Families in Times of Crisis: Narratives of Family and Care during the COVID-19 Pandemic in Slovakia, East European Politics and Societies, 724 – 742. Dostupné: https://doi.org/10.1177/08883254231182996

Marin, P. M., Lindeman, M., & Svedholm-Häkkinen, A. M. (2024). Susceptibility to poor arguments: The interplay of cognitive sophistication and attitudes. Memory & Cognition, 52(7), 1579-1596.

McAdams, D.P. (2017). The Appeal of the Primal Leader: Human Evolution and Donald J. Trump. Journal of Evolutionary Studies in Imaginative Culture, 1(2). Dostupné: https://doi.org/10.26613/esic.1.2.45

McCoy, J. & Somer, M. (2021). Overcoming Polarization. Journal of Democracy, 32, 6-21, Project MUSE. Dostupné: https://dx.doi.org/10.1353/jod.2021.0012

McCoy, J. et al. (2018). Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities. American Behavioral Scientist, 62(1), 16-42. Dostupné: https://doi.org/10.1177/0002764218759576

McCoy, J., Somer, M., & Lukens, L. (2018). Pernicious polarization and democratic erosion. New York, NY: Oxford University Press.

Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. American Sociological Review, 3(5), 672–682. Dostupné: https://doi.org/10.2307/2084686

Michálek, A. (2024). Income inequalities and poverty in Slovakia: Development and changes. European Spatial Research and Policy, 30(2), 207 – 233. Dostupné: https://doi.org/10.18778/1231-1952.30.2.12

Mineo, L. (11. 4. 2017). Good genes are nice, but joy is better. The Harvad Gazette. Dostupné: https://news.harvard.edu/gazette/story/2017/04/over-nearly-80-years-harvard-study-has-been-showing-how-to-live-a-healthy-and-happy-life/

Ministerstvo financií Slovenskej republiky. (2026, 15. február). Ekonomiku v najbližšom období potiahne Plán obnovy a odolnosti aj nová automobilka. Slovensko však bude znášať vplyv ekonomického protivetra z externého prostredia. Dostupné: https://www.mfsr.sk/sk/media/tlacove-spravy/ekonomiku-najblizsom-obdobi-potiahne-plan-obnovy-odolnosti-aj-nova-automobilka-slovensko-vsak-bude-znasat-vplyv-ekonomicke.html

Nayak, S. et al. (2021). Is divisive politics making Americans sick? Associations of perceived partisan polarization with physical and mental health outcomes among adults in the United States. Social Science & Medicine, 284, Dostupné: https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.113976

Novák, V., Matveenko, A., Ravaioli, S. (2024). The Status Quo and Belief Polarization of Inattentive Agents: Theory and Experiment. American Economic Journal: Microeconomics, 16(4), 1 – 39. Dostupné: https://doi.org/10.1257/mic.20210352

Petersen, M.B. et.al. (2022). ‚The Evolutionary Psychology of Conflict and the Functions of Falsehood', In D. C. Barker & E. Suhay (Eds), The Politics of Truth in Polarized America. Oxford Academic. New York. 131 – 151. Dostupné: https://doi.org/10.1093/oso/9780197578384.003.0007

Pereira da Costa, L., Bierwiaczonek, K., & Bianchi, M. (2024). Does digital intergroup contact reduce prejudice? A meta-analysis. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 27(7), 440-451.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. Journal of personality and social psychology, 90(5), 751.

Piazza, J. A. (2023). Political Polarization and Political Violence. Security Studies, 32(3), 476–504, Dostupné: https://doi.org/10.1080/09636412.2023.2225780

Piccardi, T., Saveski, M., Jia, C., Hancock, J., Tsai, J. L., & Bernstein, M. S. (2025). Reranking partisan animosity in algorithmic social media feeds alters affective polarization. Science, 390(6776), eadu5584.

Prati, F., Crisp, R. J., Meleady, R., & Rubini, M. (2016). Humanizing outgroups through multiple categorization: The roles of individuation and threat. Personality and Social Psychology Bulletin, 42(4), 526-539.

Poos, J. M., van den Bosch, K., & Janssen, C. P. (2017). Battling bias: Effects of training and training context. Computers & Education, 111, 101-113.

Preece, D. et al. (2021). Loneliness and emotion regulation, Journal of Personality and Individual Differences, Vol. 180. Dostupné: https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110974

Presl, D. (4. 4. 2024). Fostering a 'Will to Fight' Has to be NATO's Next Priority, Dostupné: https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/fostering-will-fight-has-be-natos-next-priority

Rasmik. (2025, 22. júl). Co věda říká o proruských účastnících Velkého vlasteneckého výletu. Medium/Seznam. Dostupné: https://medium.seznam.cz/clanek/rasmik-pravda-nestaci-co-veda-rika-o-proruskych-ucastnicich-velkeho-vlasteneckeho-vyletu-170772

Rathje, S., Van Bavel, J. J., & Van Der Linden, S. (2021). Out-group animosity drives engagement on social media. Proceedings of the national academy of sciences, 118(26), e2024292118.

Roozenbeek, J., Culloty, E., & Suiter, J. (2023). Countering misinformation. European Psychologist.

Santoro, L. R., Assaf, E., Bond, R. M., Cranmer, S. J., Kaizar, E. E., & Sivakoff, D. J. (2021). Exploring the direct and indirect effects of elite influence on public opinion. PLoS One, 16(11). Dostupné: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257335

Schulten, N., Vermeulen, F. F., & Doosje, B. (2020). Preventing polarization: An empirical evaluation of a dialogue training. Cogent Social Sciences, 6(1), 1821981.

Selterman, D., Welker, K., & Duong, M. (2025). Moral reframing accuracy is enhanced through an educational intervention: Evidence from the Perspectives program. Journal of Moral Education, 1-20.

Slosiarik, M. (2023). Prierez vývojom dôvery k vláde na Slovensku v rokoch 1990 až 2023. In: P. Kosnáč & H. Gloss (Eds.), Súdržnosť na Slovensku: Čo drží krajinu pokope a na čom sa rozpadá. DEKK Inštitút. Bratislava. s. 322.

Sudor, K. (2019, 22. november). S Palkom bytostne nesúhlasím, no nie je to fašista ani katolibanec [Rozhovor]. .Týždeň. Dostupné: https://www.tyzden.sk/rozhovory/60405/karol-sudor-je-inspirujuce-viest-dialog/

Sudor, K., & Palko, V. (2019). Šiel som až na hranu: Liberál spovedá konzervatívca. N Press.

Sun, D. (2025). Does Intergroup Contact Reduce Affective Polarization? A Natural Experiment. Tech. rep.

Svolik, M. (2019). "Polarization Versus Democracy". Journal of Democracy, 30, (3) (July 2019), 20-32, Dostupné: https://www.journalofdemocracy.org/articles/polarization-versus-democracy/

Štatistický úrad SR. (26. 5. 2023). EU SILC 2021: Pandémia zvýšila počet ľudí žijúcich pod hranicou príjmovej chudoby, nie však dramaticky

Štatistický úrad SR. (15. 11. 2019). ŽIVOT SR V ROKOCH 1989 AŽ 2018: Ceny vybraných potravín, tovarov a služieb

TASR, Teraz.sk. (17. 11. 2019). Česi vedú v kúpnej sile potravín, Slováci platia menej za služby

Thomsen, J. P. F., & Thomsen, A. H. (2023). Intergroup contact reduces affective polarization but not among strong party identifiers. Scandinavian Political Studies, 46(4), 241-263.

TVNOVINY.sk. (2024, október 26). Otázniky okolo obrannej dohody s USA: Smer sľuboval jej zrušenie, Kaliňák po rokoch hovorí o jej zmene. https://tnlive.sk/domace/clanok/932692-otazniky-okolo-obrannej-dohody-s-usa-smer-sluboval-jej-zrusenie-kalinak-po-rokoch-hovori-o-zmene

ta3.com. (2021, 10. november). Sprísňovanie interrupcií neprešlo. Za Záborskej interrupčný zákon hlasovalo 67 poslancov parlamentu. TA3. Dostupné: https://www.ta3.com/clanok/217959/sprisnovanie-interrupcii-nepreslo-za-zaborskej-interrupcny-zakon-hlasovalo-67-poslancov-parlamentu

Twenge, J. M. & Foster, J. D. (2010). Birth Cohort Increases in Narcissistic Personality Traits Among American College Students, 1982–2009. Social Psychological and Personality Science, 1(1), 99-106. Dostupné: https://doi.org/10.1177/1948550609355719

VAIA. (2023). Magnet pre talent, Dostupné: https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/white_paper_1_magnet_pre_talent_online.pdf

Van Bavel, J. J., & Pereira, A. (2018). The partisan brain: An identity-based model of political belief. Trends in cognitive sciences, 22(3), 213-224.

Voelkel, J. G., Stagnaro, M. N., Chu, J. Y., Pink, S. L., Mernyk, J. S., Redekopp, C., ... & Willer, R. (2024). Megastudy testing 25 treatments to reduce antidemocratic attitudes and partisan animosity. Science, 386(6719), eadh4764.

Zavacká, M. (2023), Správa o stave kohézie na Slovensku. In: P. Kosnáč & H. Gloss (Eds.), Súdržnosť na Slovensku: Čo drží krajinu pokope a na čom sa rozpadá. DEKK Inštitút. Bratislava. s. 183 – 184.

Zingher, J. N., & Flynn, M. E. (2018). From on high: the effect of elite polarization on mass attitudes and behaviors, 1972–2012. British Journal of Political Science, 48(1), 23–45.

DEKK INŠTITÚT – PREDSTAVENIE

DEKK Inštitút (čítaj "dek") je nezávislá výskumná organizácia, ktorá vznikla začiatkom roka 2020 z iniciatívy mladých vedcov, študentov a humanitárnych pracovníkov. Spája nás skúsenosť z prostredia konfliktov a utečeneckých táborov, kde sme si uvedomili, že dobre fungujúca spoločnosť si vyžaduje starostlivosť, osobnú angažovanosť a že napriek oprávnenej kritike je na Slovensku stále relatívne dobre. Chceme prispieť k tomu, aby to tak zostalo, a aby krízy Slovensko nerozdelili, ale posilnili.

Sme slovenským reprezentantom vo World Values Survey Association (WVSA) a členom World Association for Public Opinion Research (WAPOR). Realizáciou World Values Survey vraciame Slovensko na „dátovú mapu sveta" a umožňujeme porovnanie s inými krajinami, v Európe aj mimo nej.

Dizajnujeme prieskumy verejnej mienky a analytické nástroje zamerané na meranie hodnôt, dôvery, polarizácie a sociálnej kohézie – síl, ktoré držia spoločnosť pohromade. Väčšinu našich publikácií, dát aj nástrojov verejne zdieľame, aby sme uľahčili prácu štátnym analytikom, vedcom, novinárom aj verejnosti.

Úradníkom, analytikom a samosprávam ponúkame dáta a nástroje, ktoré pomáhajú lepšie rozumieť obyvateľom a pripravovať politiky na základe faktov, nie dojmov. Naše výstupy ukazujú, kde vzniká napätie, nedôvera či vylúčenie a kde naopak spoločnosť drží pokope; možno ich využiť pri tvorbe stratégií, zákonov, projektov či pri zacieľovaní eurofondov a komunikácii s občanmi. Cieľom je, aby opatrenia posilňovali dôveru a sociálnu kohéziu namiesto ďalšieho rozdeľovania spoločnosti.

DEKK Inštitút sa podieľa aj na príprave Vízie Slovensko 2040 pod vedením Slovenskej akadémie vied, kde prináša dáta o hodnotách, dôvere, polarizácii a kohézii pre strategické plánovanie štátu. Naším dlhodobým cieľom je pochopiť a posilňovať sociálnu kohéziu – čo je úloha na dve generácie, ktorá si vyžaduje spoluprácu výskumníkov, úradníkov aj občianskej spoločnosti. Niektoré kroky je ale možné urobiť už dnes a výsledky mať v horizonte mesiacov. Veríme, že každý jednotlivec aj každá inštitúcia môže prispieť k zlepšeniu krajiny. Toto je náš príspevok.

Prečo názov DEKK?

Dorrit Dekk (narodená ako Dorothea Karoline Fuhrmann v roku 1917) bola rodáčka z Československa (Brno) a počas 2. sv. vojny spolupracovala na rozšifrovaní Enigmy. Názov DEKK Inštitút je inšpirovaný ideou, že Dorrit Dekk pracovala na vážnom probléme svojej doby, o ktorom vtedy málokto vedel a považoval ho za dôležitý.

Sociálna kohézia je dnes ekvivalentom toho, čo bola kedysi Enigma. Je to kľúčový problém týkajúci sa celej spoločnosti, ktorý však vo svojej komplexnosti málokto eviduje a ešte menej ľudí ho rieši. Dorrit Dekk tak bola obyčajným človekom, ktorý prispel k vyriešeniu neobyčajnej výzvy, ale po vojne sa vrátila k normálnemu životu a živila sa ako dizajnérka. Aj my sme obyčajní ľudia, ktorí vkladajú svoje sily do riešenia neobyčajného problému. Začiatkom roku 2020, keď náš inštitút vznikal, sme inšpirovaní Dorrit Dekk začali pracovať na skúmaní kohézie popri svojich obyčajných prácach a životoch – avšak so snahou o maximálnu profesionalitu a spájanie síl s poprednými špecialistami vo vede a výskume.

Podporte nás

V prípade, že Vám naša práca dáva zmysel, budeme vďační, ak podporíte náš ďalší výskum rozpadu a regenerácie sociálnej kohézie na Slovensku a v Európe.

https://www.dekk.institute/podporte-nas/

FACEBOOK

INSTAGRAM

LINKED IN

DEKK Inštitút
Lermontovova 911/3
811 05 Bratislava-Staré Mesto
IČO: 53486234
www.dekk.institute

Grafika na titulnej strane: archív DEKK Inštitútu